

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MALATYALI İSMÂİL'İN DÂSTÂN-I 'ACÎB ADLI ESERİ
(İNCELEME -TENKİTLİ METİN)

Hazırlayan
Mahmut TEMİZ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Serkan TÜRKOĞLU

TOKAT – 2019

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Serkan TÜRKÖĞLU danışmanlığında hazırlamış olduğum "Malatyalı İsmâil'in Dâstân-ı Âcîb Adlı Eseri :Tenkitli Metin-İnceleme" adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

... / ... / ...

Mahmut TEMİZ

İmza

MALATYALI İSMÂİL'İN DÂSTÂN-I ACÎB ADLI ESERİ
(İNCELEME -TENKİTLİ METİN)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 27 / 06/ 2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. Hakan YEKBAŞ

Üye :Doç. Dr. Serkan TÜRKOĞLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GÜLER

Üye :

Üye :

İmzası

H. Yekbaş
S. Türkoğlu
M. Güler

Bu tez, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 21/06/2019 tarih ve 34-01 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü:**Prof.Dr. İlhan EROĞLU**.....Enstitü Müdürü...

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract.....	ii
Ön Söz.....	iii
Kısaltmalar.....	iv
GİRİŞ	1
A.BİN BİR GECE MASALLARI.....	1
B.CARİYE TEVEDDÜD HİKAYESİ.....	3
I.BÖLÜM:	
A.MALATYALI İSMAİL'İN HAYATI VE ESERİ.....	6
B.DÂSTÂN-I ACÎB.....	7
1.Eserin Adı.....	7
2.Yazılış Tarihi.....	7
3.Vezni.....	8
4.Beyit Sayısı.....	8
5.Yazılış Sebebi.....	8
6.Mesnevinin Planı Ve Konu Başlıkları.....	10
7.Eserin Konusu Ve Özeti.....	12
8.Şahıs Kadrosu.....	14

9.Eserde Zaman Ve Mekan.....	16
10.Eserin Tercüme Özellikleri.....	17
11.Tercümenin Kaynağı Hakkında.....	18
12.Dil Ve Anlatım.....	19
13.Tercümede Takip Edilen Yöntem.....	22
14.Eserin Fransızca Tercümesine Dair.....	28
II.BÖLÜM	
1.Nüsha Tavsifi.....	30
2.Metnin Oluşturulmasında İzlenen Yöntem.....	31
3.Sonuç.....	32
4.Tenkitli Metin.....	33
FONKSİYONEL SÖZLÜK.....	130
KAYNAKÇA.....	148
TIPKIBASIM.....	151

ÖZET

Malatyalı İsmail, XVI. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış ve bir mesnevi kaleme almış olmasına rağmen tezkirelerde zikredilmemiş bir şairdir. Bu sebepten hayatı hakkında ayrıntılı bilgiye ulaşılamamıştır.

Malatyalı İsmail'in elimizde bulunan *Dâstân-ı Acîb* adlı eseri, Fars kültüründe ortaya çıkan Arap kültüründe hacim kazanan *Binbir Gece Masalları*'nın içerisinde yer alan bir *Cariye Teveddüd Hikayesi* tercümesidir. Çevirisi yapılan eserin müellifi hakkında bilgi sahibi değiliz. *Dâstân-ı Acîb*'in Fransızca tercümesinin yer aldığı bir nüsha ile Koyunoğlu kütüphanesinde bulunan nüsha olmak üzere elimizde iki nüshası bulunmaktadır. Çalışmamızı bu nüshalar üzerinde gerçekleştirerek örnek bir tenkitli metin oluşturmak çalışmamızın esasını teşkil etmiştir.

Mütercimi hakkında pek fazla bilgi bulunmayan eser, didaktik bir nitelik taşımakla beraber tarafımızdan çeşitli yönlerden incelenmiştir. Üç bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde esere kaynaklık eden *Binbir Gece Masalları* üzerinde durulmuş, ikinci bölümde Malatyalı İsmail ve eseri *Dâstân ı Acîb* ele alınmış ve üçüncü bölümde iki nüshadan hareketle bir model metin oluşturulmuştur.

Yaptığımız bu çalışma ile Eski Türk Edebiyatı alanına bir katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Malatyalı İsmail, Binbir Gece Masalları, Dâstân-ı Acîb, tercüme, Cariye Teveddüd Hikayesi

ABSTRACT

Ismail from Malatya lived in the second half of the 16th century and he was a poet whose name has not mentioned in tezkires, although he wrote a mesnevi. Therefore, detailed information about his life could not be reached.

This poet's work, which named *Dâstân-1 Acîb*, is a translation of a *Cariye Teveddüd* Story, which appeared in Persian culture, gained volume in Arab culture and took place in the *Tales of One Thousand and One Nights*. We do not have any information about the author of the translation work. We have two copies of this work, including a copy of *Dâstân-1 Acîb* in French and a copy in *Koyunoğlu Library*. While carrying out our study on these copies, purpose of creating a sample criticized text was the basis of our study. This work, which does not have much information about its translator, has a didactic character and has been examined from various angles by the researcher. In the first part of our study, which consists of three chapters, the *Thousand and One Nights Tales* which are the source of the work are emphasized and in the second part, *Ismail from Malatya* and his work *Dâstân 1 Acîb* are evaluated, lastly, in the third part, a model text was created based on two copies. In this study, it is aimed to make a contribution to the field of *Old Turkish Literature*.

Keywords: *İsmail from Malatya*, *Thousand and One Nights Tales*, *Dâstân-1 Acîb*, *Translation*, *Cariye Teveddüd Story*.

ÖN SÖZ

Köklü ve zengin bir maziye sahip olduğumuz bilinen bir gerçektir. Dil ve edebiyat bu zengin mazinin günümüz nesillerine aktarılmasında büyük bir öneme sahiptir. Türk edebiyatının genel seyri içerisinde oldukça önemli bir etki sahasına sahip olan Divan edebiyatı, varlığını devam ettirdiği yaklaşık altı asırlık süre zarfında birçok şairin yetiştiği ve eserlerin ortaya çıktığı bir ortama zemin oluşturmuştur. Milli kimliğimizin bir parçası olan dîvân şiirinin de bilinen, gün ışığına çıkarılmış sîmâlarının yanında pek bilinmeyen veya ismi hiç duyulmamış; ama her biri edebiyat tarihimizin inşasına katkıda bulunmuş birçok isim yer almaktadır. Bu isimler kimi zaman edebiyat tarihlerinde veya döneme ait ilk elden kaynaklarda (şuara tezkireleri, vefatnameler, tabakat kitapları, hal tercemelerini ihtiva eden tarih kitapları vs. gibi) kendilerine yer edinmişlerdir. Birtakım şair ve yazarlar ise hiçbir edebiyat tarihinde anılmadan, kendilerinden bahsettiremeden sadece geride bir veya birkaç eser bırakarak tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Nerede doğduklarını, ne şekilde yaşadıklarını ve ölüm tarihlerini bilmediğimiz bu isimleri, sadece eserlerinden hareketle tanımak mecburiyetinde kalıyoruz. Geride bıraktıkları metinlerden hareketle, onların yaşantılarına ve edebi niteliklerine dair çıkarım yapmak, halihazırdaki edebiyat araştırmacıları için asli bir vazife durumundadır.

Çalışmamıza konu olan isim, Malatyalı İsmail de yukarıda kısmen değindiğimiz talihsiz müelliflerdendir. Kaynaklarda kendisinden bahsedilmemesi bir talihsizlik olarak düşünülebilir. Hayatı hakkında oldukça sınırlı bilgilere sahip olduğumuz Malatyalı İsmail'in şu anda bilinen bir eseri vardır. Her şeyden öte, sanat gücü olarak seviyesi ne olursa olsun asırlarca devam etmiş ve hâlâ devam etmekte olup izleri silinmemiş geniş kültür mirasımıza hizmette bulunmuş bir şahıs olarak Malatyalı İsmail ve bilinen tek eseri *Dâstân-ı Acîb* çalışmamızın konusunu teşkil etmektedir.

Çalışmamız bir Giriş bölümü ile başlamaktadır. Bu bölümde, *Dâstân-ı Acîb* adlı eserin kaleme alınmasına kaynaklık teşkil eden *Binbir Gece Masalları*'ndan ve bahsedilen bu masallar içerisinde yer alan tali hikâyelerden, gerek çok sevilerek okunması gerekse tesir sahasının genişliğiyle, *Cariye Teveddüd Hikâyesi*'nden bahsedilmiştir. *Binbir Gece Masalları*'nın doğuşu, gelişimi ve diğer edebiyatlara geçiş süreci ile *Cariye Teveddüd (Bilgili Canayakın) Hikâyesi* ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu çalışma, Malatyalı İsmail'in, eserinden hareketle ve elde edebildiğimiz bilgiler ışığında, hayatının anlatıldığı I. Bölüm ile devam etmektedir. Bu bölümde şairin hayatı kısaca anlatıldıktan sonra, bilinen tek eseri olan *Dâstân-ı Acîb*, şekil ve muhteva yönünden ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu bölümde esere dair alt başlıklar (Eserin adı, Yazılış Tarihi, Vezni, Beyit Sayısı, Yazılış Sebebi, Mesnevinin Plânı ve Konu Başlıkları, Eserin Konusu ve Özeti, Şahıs Kadrosu, Eserde Zaman ve Mekân, Eserin Tercüme Özellikleri, Tercümenin Kaynağı Hakkında, Dil ve Anlatım, Tercümede Takip Edilen Yöntem, Eserin Fransızca Tercümesine Dair) oluşturulmuş ve alt başlıklara göre eser birçok yönüyle incelemeye tabi tutulmuştur.

II. Bölüm'de ise ilk olarak *Dâstân-ı Acîb*'in, tespit edebildiğimiz kadarıyla, mevcut iki nüshası tanıtılmıştır. Nüsha tavsifinin ardından, Tenkitli metnin kurulmasında dikkat ettiğimiz bazı hususiyetler ve bu metnin oluşturulmasında takip ettiğimiz yöntemle dair maddeler sıralanmıştır. Akabinde ise iki nüshadan hareketle oluşturduğumuz eserin tenkitli metnine yer verilmiştir.

Tenkitli metnin ardından eserin daha kolay okunabilmesi ve anlaşılabilmesi için fonksiyonel bir sözlük verilmiştir. Ek başlıklı son bölümde ise Mesnevinin iki nüshasından biri olan Paris nüshasının (P) tıpkıbasımına yer verilmiştir.

Konunun tespitinden itibaren çalışmalarım esnasında her safhada bana yardımcı olan hocam Doç. Dr. Serkan TÜRKOĞLU'na teşekkür ederim.

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
age.	adı geçen eser
Ank.	Ankara
C.	Cilt
Far.	Farsça
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazret
İst.	İstanbul
K.	Koyunoğlu nüshası
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
P.	Paris nüshası
S.	sayı
s.	sayfa
T.	Türkçe
TDK	Türk Dil kurumu
TDV	Türk Diyanet Vakfı
trc.	tercüme
Üniv.	Üniversite(si)
vb.	ve benzerleri
Yay.	Yayınları/yayınevi
yy.	yüzyıl

GİRİŞ

BİNBİR GECE MASALLARI

Arapçada *Elf'ül-Leyleti ve'l Leyle* olarak isimlendirilen *Binbir Gece Masalları* dizininin temel dayanağı Hicri III.yüzyıla(yy.) kadar uzanır. Bu dönemde Farsçadan(f.) Arapçaya (a.) tercümesi yapılan *Hezâr Efsâne* (Bin Hikâye) adlı eser ilk olarak Arap dünyasında daha sonra ise bütün İslam toplumlarında büyük bir ilgiyle karşılanan ve yüzyıllarca rağbet edilen bir eğitici, bilgilendirici hikaye külliyyatı niteliğinde kendine önemli bir yer edinmiştir. İleriki yüzyıllarda Abbasi Halifesi Harun Reşit döneminde bu hikayelere Bağdad hikayeleri de ilave edilmiş ve *Binbir Gece Masalları*'nın içeriği genişlemiştir. Bunun yanı sıra Mısır'da söylenen şeytanlı, cinli ,perili, ifritli hikayelerin de bu dizine dahil olması muhtevanın daha da genişlemesine zemin hazırlamıştır. Son olarak da bunların dışında bağımsız olarak yazılan Ömer b. Numan gibi bazı hikayelerin de dahil olmasıyla *Elf'ül-Leyle ve'l Leyle* şeklinde son görünümüne sahip olmuştur.¹

Binbir Gece Masallarına Abbasiler döneminde dahil olan Bağdad hikayeleri genellikle Abbasî Halifesi Harun Reşit etrafında şekillenen maceralardan oluşur. Bu hikayeler, oldukça gerçekçi bir üslupla işlenmiş orijinal hikayelerdir. Külliyyatta, Mısır'da eklenen hikayelerde olağanüstü unsurlar oldukça fazla olmasına rağmen Harun Reşit dönemini anlatan hikayelerde bu olağanüstü unsurlar yok denecek kadar azdır.²Bununla birlikte *Binbir Gece Masalları* 'nın son halini Mısır'da aldığı düşünülmektedir.³

Binbir Gece Masalları yüzyıllar içerisinde birçok Batı diline çevrilmekle beraber Doğu dillerinden de genişletilmiş haliyle Türkçeye(t.), Farsçaya ve Hindustani dillerine çevrilmiştir. Batı dillerinden ilk olarak Fransızcaya 1704-1717 yılları arasında J.A.Galland tarafından tercüme edilmiş ve daha sonraki yıllarda birçok baskısı yapılmıştır. Antoine Galland'ın bu çevirisi Avrupa'da yapılan ilk çeviridir.⁴ 12 ciltten oluşan bu çeviriyle *Binbir Gece Masalları* bütün Avrupa'da tanınmıştır. Antoine Galland'ın Batı edebiyatına kazandırdığı bu çeviride *Binbir Gece Masalları*'nın muhtevası içerisinde yer almayan *Ali Baba ve Kırk Haramiler* , *Alaaddin'in Sihirli*

¹ Oestrup, J (1979).“Binbir Gece”. TDV İslam Ansiklopedisi, C. 2, s. 616-626.

² Kavruk H. (1998), Eski Türk Edebiyatında Mensür Hikâyeler, İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı Yay.,s.54.

³ Wickens G. M., “Arabian Nights”, U. S. A.,The Encyclopedia Americana, II, 164.1970

⁴ Akpınar T. “Galland, Antoine”, TDV İslam Ansiklopedisi , XIII, 337-338, 1996.

Lambası gibi hikayeler de yer almaktadır. Antoine Galland bu hikayelerin Süryani bir anlatıcıdan derlendiğini ifade eder.⁵

Fransızcaya ikinci çeviri ise Fransız bir yazar ve sömürge yöneticisi olan Jacques Cazotte tarafından 1788’de, Cenevre’de neşredilen *Cabinet des F’es* dergisinde zeyil olarak, seri hâlindeki çeviriler şeklinde yapılmıştır. Ayrıca J.Colette’nin *Le Diable Amoureux* (1772) adlı romanı, Fransız fantastik edebiyatının ilk örneği olarak kabul edilir ve *Binbir Gece Masalları*’nın Avrupa’da ortaya çıkan fantastik ve gotik edebiyatı üzerindeki tesirinin açık göstergesidir.⁶

Binbir Gece Masalları’nın İngilizceye ilk çevirisinin adı bilinmeyen bir kişi tarafından 1707 yılında yapıldığı bilinmektedir. Onun ardından Arapça-İngilizce sözlüğüyle tanınan İngiliz şarkiyatçısı Edward William Lane tarafından İngilizceye tercüme edilmiştir. Edward William Lane’in ortaya koyduğu çalışma *Binbir Gece Masalları*’nın Avrupa dillerine yapılan tercümelemleri içinde aslına en uygun olanıdır. Bu eser William Harvey tarafından resimlendirilip önce aylık fasiküller halinde, ardından ciltlenerek basılmıştır (1838-1841).⁷ Onun ardından da John Payne (1882-1884) ve Sir Richard Francis Burton’un (1885-1888) tercümelemleri gelmiştir.

Almanca, Danimarka dili, İsveççe, Fince, Rusça, İtalyanca, İspanyolca, Boşnakçaya da çevrilen *Binbir Gece Masalları* Doğu dillerinden ise Farsçaya, Urduçaya, Hindustâni dillerine ve Türkçeye tercüme edilmiştir.⁸

Binbir Gece Masalları’nın Türkçeye ilk tercümesi ise Sultan II. Murad döneminde (1421-1451) Abdî Musa tarafından Aydıncık’ta yapılmıştır.⁹ Bu tercüme eserin en eski çevirilerinden biridir. 1429-1430’da Sultan II. Murat’a (1421-1451) sunulan ve *Camasb-nâme* adını taşıyan bu nüshanın toplam dört yazma nüshası mevcuttur. Buna karşılık bu eserin *Binbir Gece Masalları*’ndan tercüme edildiği konusunda kesin bir ifadeye rastlanmamaktadır. *Camasb-nâme* mesnevi türünde yazılmış olmakla beraber bu tercüme *Yılanların Kraliçesi* hikayesinden ibarettir. Danyal Peygamberin oğlu Camasb’ın başından geçenlerin anlatıldığı bu hikaye, Şahmaran çerçeve hikayesi içinde geçen iç içe geçmiş birkaç hikayeden oluşmaktadır. Çerçeve hikayede *Yılanların Kraliçesi*’nin bir tılsımla yakalanması hadisesi *Ferec Ba’de’ş-şidde* hikâyelerinden "Zeyne’l-asnâm"

⁵ Ulutürk, V. (1992). "Binbir Gece". DİA, C. 6, s. 180-181.

⁶ bk. <https://www.kent.ac.uk/ewto/projects/anthology/jacques-cazotte.html>

⁷ Philip C. S., Durmuş İ. Lane, E. W. İslam Ansiklopedisi, TDV 2003.

⁸ Tülücü, S. (2004). "Binbir Gece Masalları Üzerine (Seçilmiş Bir Bibliyografya İle)", Erzurum: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 22, s. 1-53.

⁹ Çelebioğlu, A. (1976). Sultan II. Murad Devri Mesnevileri, (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Atatürk Üni. SBE.

hikâyesinde geçen motifle büyük benzerlikler göstermektedir.¹⁰ *Ferec Ba'de's-şidde* hikâyeleri arasında "Zeyne'l-asnâm" adıyla yer alan hikâye *Binbir Gece Masalları*'nda "*Bakireler Aynasının Harika Öyküsü*" olarak geçmektedir. Bu da gösteriyor ki Abdî, eserini doğrudan Binbir Gece Masalları'ndan tercüme etmese bile Arap, Fars ve Türk ekseninde gelişen İslam kültürünün ortak konularından yararlanmışır.¹¹ Daha sonraları mensur olarak da yazılan hikâyenin bir başka manzum metni Ahmed-i Dâî (XIV. yüzyıl)'ye aittir.¹² Bunun yanı sıra Kastamonulu Latîfî, Tezkire'sinde, Hevesî adlı bir şairin¹³ *Binbir Gece*'yi tercüme ettiğini kaydeder. Bugün elimizde olmayan bu nüsha, masalların en eski tercümelerinden¹⁴ biridir. Diğer bir tercümesi, IV. Murad (Ö.1640)'ın emriyle, 1046/1636-1637 yılında yapılmıştır.¹⁵ 9 ciltten ibaret olup 796. geceden sonrası eksiktir¹⁶.

Binbir Gece Masalları, XIX. yüzyıla gelinceye kadar Osmanlı toplumunda zaman zaman kısa devrelerde rağbet görmüş; fakat cinsî hayata ait açık saçık tasvirlerden, dilin bütün gizli kapaklı imkânlarından faydalanılarak cömertçe kullanılmış ifadelerden dolayı fazla yaygınlaşmamıştır. İşte bu yüzden Binbir Gece'nin tek tek hikâyelerini başka adlar altında, değiştirilmiş biçimlerde, müstehcen ifadelerden arındırılmış şekillerde başka hikâyelerin içine karıştırılmış olarak buluyoruz.¹⁷ Bu hikâyelerin bir kısmının Türk halkı arasında yayılması, hikâyelerin ne kadar beğenildiğini göstermesi bakımından önemlidir.¹⁸

Birçok araştırmacı-yazar tarafından Türkçeye tercüme edilen *Binbir Gece Masalları*, Prof. Dr. Ekrem Demirli başkanlığında 2016'da, Türkiye yayın tarihinde ilk kez orijinal Arapça tam metninden Türkçeye çevrilmiştir. 4 cilt, 2 bin 972 sayfa olarak yayınlanan "*Binbir Gece Masalları*" Alfa Yayınları tarafından okuyuculara sunulmuştur.

CARİYE TEVEDDÜD HİKAYESİ

¹⁰ Türkoğlu, S. (2017) Masaldan Mesneviye: Cariye Teveddüd Hikayesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi S.61, s.15-34

¹¹ Karademir, M. (2001). Abdî-Câmasb-nâme (İnceleme-Metin), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniv. SBE.

¹² Kavruk, a.g.e.

¹³ Mustafa İsen (haz.) Latîfî, Tezkire, Ankara, Akçağ Yayınları, 1990, s. 237; Rıdvan Canım (haz.), Latîfî, Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin), Ankara, AKM Yay. 2000, s. 575.

¹⁴ Sakaoglu S. (2003) Gümüşhane Masalları, Erzurum. AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi s. 347.

¹⁵ Paris, Bibliotheque Nationale A. F. 356/2-10 nr.'da kayıtlı

¹⁶ Kut, G. (1997), "Hint Edebiyatından Türk Hikâyelerine", Türklük Araştırmaları Dergisi, 8 s. 357-377.

¹⁷ Tekin, Ş. (1993). "Binbir Gece'nin İlk Türkçe Tercüme ve Bu Hikâyedeki Gazeller Üzerine", Türk Dilleri Araştırmaları, C. 3, s. 239-55.

¹⁸ Akkoyunlu Z. A. (1982). Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, SBE.

Cariye Teveddüd Hikayesi'nin Binbir Gece Masalları'na Hezar Efsane'nin Arapçaya tercümesinden sonra dahil olduğu söylenebilir. Özellikle Hz. Abbas'ın yedinci göbekten torunu Halife Harun Reşit dönemi Abbasi Devleti'nin en parlak dönemi olmakla beraber, *Binbir Gece Masalları'nın* yeni hikayelerle içeriğinin zenginleştiği bir devirdir.

Halife Harun Reşit şüphesiz ki Abbasi halifeleri içinde hem İslam dünyası hem de o dönemin yabancı devletleri tarafından en çok bilinen ve tanınan hükümdarıydı. Özellikle bilime, sanata ve edebiyata düşkünlüğü çok iyi bilinirdi. Bir de bunların yanında musikiye karşı özel bir tutkusu vardı. Şarkıları genellikle perde arkasından dinleyen Harun Reşit, mûsiki sanatına özel bir önem vermiştir. İbn Haldûn, Ebü'l-Ferec el-İsfahânî'ye ait el-Egânî adlı eserin esasını, şarkıcılarının onun için seçmiş oldukları 100 melodinin oluşturduğundan söz eder.¹⁹ Edebiyata ilgi duyan Harun Reşit beğendiği şiirleri büyük bahşişlerle ödüllendirir, şair ve âlimleri himaye ederdi. Birçok şiir ve özdeyişi ezbere bilirdi; kendisinin de güzel şiirleri vardı.²⁰

Harun Reşit devrinde nüfusu 1 milyonu aşan Bağdat, Dicle nehrinin iki yakasına kurulmuş halifeye ve halifenin vüzerâ sülalesi olarak bilinen Bermekîler'e ait pek çok saray ve köşklerle dünyanın en güzel şehirlerinden biri haline gelmişti. Bahçeler içerisindeki bu saraylara genel olarak Kur'an'daki cennet tasvirlerinde geçen isimler veriliyordu. Bağdat'ın bu derece masalsı nitelikleri onu edebiyatın ve sanatın cazibesi haline getiriyordu.²¹

Bu dönemde yapılan birçok savaşta alınan galibiyetlerde cahiliye döneminden beri rağbet gören köle ve cariye ticareti, Harun Reşit döneminde farklı bir boyut kazanmıştır. Kölelik ardı ardına yapılan savaşlar nedeniyle Abbasiler döneminde hızla artmıştır. Kadın köleler erkek kölelere nispeten sayıca fazla idi. Abbasiler döneminde ve özellikle Harun Reşit döneminde cariyeler sosyal hayatta daha faal bir rol üstlenmeye başladılar. Bazı cariyeler zenginlerin köşklerinde, devrin ileri gelenlerinin saraylarında oldukça itibar edilen mevkiler kazanmaya başladılar. Köle tacirleri cariyelerin sosyal hayattaki etkilerinin artmasıyla onların sanat, edebiyat, şiir, felsefe, musiki gibi alanlarda eğitilmelerini sağlayarak daha fazla para kazanmak istediler. Bu sebeple güzelliği ve zekavetiyle ön plana çıkan cariyeleri Arapçayı edebi anlamda kullanabilmeleri için dil âlimlerine, musikiyi öğrenip şarkı söyleyebilmeleri için musiki hocalarına eğitim almaları için gönderdiler.²² Ayrıca cariye olarak adlandırılan bu kadın köleler dîlnevaz ve

¹⁹ İbn Haldûn, Mukaddime (trc. Süleyman Uludağ), İstanbul 1982, I, 220-227

²⁰ Cebrâil Süleyman Cebbûr, (1982), DİA, C. 12, s. 110-116,

²¹ Bozkurt, N. (1997). "Hârûnurreşid". DİA, C. 16, s. 258-261.

²² Koçak, A. Y. (2007) "Şair Cariyeler", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şarkiyat Mecmuası s. 162-172

nüktedanlıkta o kadar ileri gittiler ki sahipleri onları ev içerisindeki işlerden el çektirerek hür kadınlar gibi evin hanımı statüsüne yükselttiler. Özellikle I. Abbasi Devri olan Harun Reşit dönemi şair cariyelerin çokça bahsedildiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nitekim Halife Harun Reşit'in de birçok cariyesi olmuş, onlara nikah kıymış, hatta onlardan doğan çocuklarını halifelik için veliaht tayin etmiştir. Bunlardan Zübeyde'nin oğlu Muhammed'i Emîn, Merâcil adlı câriyeden halife olduğu gece doğan Abdullah'ı Me'mûn, Kasr adlı câriyeden doğan Kâsım'ı da Müste'men lakaplarıyla sağlığında veliaht tayin etmiş ve bunu bildiren bir belgeyi 186 (802) yılında gittiği hac sırasında Kâbe'nin duvarına astırmıştı. Ancak bunlardan Kâsım halife olamadan ölmüş, onun yerine Mârîde adlı câriyeden doğan Ebû İshak Muhammed Mu'tasım halife olmuştur.²³ Bu bağlamda Halife Harun Reşit'in cariye olgusuna yaklaşımının son derece insancıl ve eşitlikçi olduğunu söyleyebiliriz.

Sanatta ve edebiyatta eğitilmiş, ince ruhlu , canayakın, hoş sohbet , çekicilikleriyle ve şairane söyleyişleriyle şöhret kazanan bu cariyelerin hikayeleri, içeriği zenginleşme eğiliminde olan *Binbir Gece Masalları* içinde kendine yer edinmiş ve zikredilir olmuştur. Bu noktadan hareketle *Cariye Teveddüd Hikayesi*'ni incelediğimizde onların hikayelerin kahramanı olacak kadar zeki, güzel, musikişinas, ve dilmüvaz özelliklerinin ön plana çıktığını söyleyebiliriz.

²³ Bozkurt, N. "Hârûnurreşîd". DIA, C. 16, s. 258-261. 1997

I.BÖLÜM

MALATYALI İSMAİL'İN HAYATI VE ESERİ

MALATYALI İSMAİL

Hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmayan Malatyalı İsmail hakkında elimizde bulunanlar, Dâstân-ı Âcîb'de bizzat kendisinin zikrettiği malumatla sınırlıdır. Eserin sebab-i telif bölümünde kendisinin Malatyalı olduğunu söyler.

Benüm adum ki İsmâ'îl'dür ey cân (35)

Malatıyya'da olurdu maqâmum (36)

Malatyalı İsmail'in ailesi ve kişilik özellikleri ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlamıyoruz. Nitekim bir beyitte kardaş olarak tanıttığı Halil adlı kişinin neseben bir bağı olduğu ile ilgili kesin bir yargı çıkarılamaz.

Nitekim benüm adum 'İsmâ'îl'dür (42)

Getüren kardaşuñ adı Hâlîl'dür

Yine eserden yola çıkıldığında kendisinin önce Kudüs'ü daha sonra da Kâbe'yi ziyaret etmek maksadıyla bir sefere çıktığından bahseder.

Sefer itdüm kılam Kuds'ü ziyâret (37)

Aram hem Ka'be'ye bulam kerâmet

Buradan da yolunun Trablus'a düştüğünü bildiren Malatyalı İsmail, burada kendisine Arapça bir destanın verildiğini ifade eder.

Yolum da gör ne şurfe Kar'a düşdi (39)

Ki tâ yolum Tırablus'a irişdi

Tapusunda anuñ bir yâr-ı cânı (41)

Getürdi baña uşbu dâstânı

Eserin Koyunoğlu Kütüphanesi'nde yer alan nüshasının (K nüshası) istinsah tarihi esas alındığında İsmail'in H. 978/ 1570-1571'ten önce yaşadığı söylenebilir. Fakat eserin eldeki iki nüshasının da müellif nüshası olup olmadığını bilmediğimiz için İsmail'in yaşadığı dönem, eserin telif yılı ve şairin öldüğü tarih hakkında kesin bilgi sahibi olamıyoruz.

Malatyalı İsmail'in Arapçadan tercüme yapabilecek seviyede bu dile hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte orijinal nüshasının Arapça nesir olduğunu bildirmekte ve kendisi tercüme ederken nazma çevirdiğini söylemektedir.

‘ Arabca neşr idi ben nazma düzdüm (44)
Velî ma‘ nîde baħrî gibi yüzdüm

Görüldüğü gibi Malatyalı İsmail tercüme yapabilecek seviyede Arapçaya vakıf olmakla birlikte yaptığı çeviriyi mesnevi nazım biçimiyle inşa edecek kadar da edebiyat ve şiire hakimdir.

Ayrıca eserde yer alan ayet ve hadis iktibasları göz önünde bulundurulursa iyi bir dini eğitimden geçmiş olduğu ve İslamî literatüre yabancı olmadığı görülür.

DÂSTÂN-I ÂCÎB

1.Eserin Adı

Elimizde Koyunoğlu Kütüphanesi ve Paris Bibliotheque Nationale nüshası olmak üzere iki nüshası bulunan eserin isimleri farklılık göstermektedir. Eserin Koyunoğlu Kütüphanesi'nde 12319 numarada kayıtlı olan nüshası, kütüphane kataloğunda "Destân-ı İsmâîl" olarak kaydedilmiştir.²⁴ Bununla birlikte eserin Paris nüshasının sebep-i telif bölümüne "Sebeb-i Te'lîf-i İn Dâstân-ı Acîb"²⁵ şeklinde başlık atıldığı görülmektedir.

Buradan da anlaşılıyor ki Malatyalı İsmail eserine hususi bir isim vermemiştir. Paris nüshasının başlığı ise daha çok eserin içeriğine yöneliktir.

2.Yazılış Tarihi

Gerek Koyunoğlu Kütüphanesi nüshasında ve gerekse Paris Bibliotheque Nationale nüshasında eserin yazılış tarihi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Koyunoğlu Kütüphanesi'nde yer alan nüshanın sonunda "Temmetü'l-kitâb bi-avni'llâhi'l-Meliki'l-Vehhâb fî-râbi'-i şehri Ramazânü'l-mübârek sene 978" kaydıyla

²⁴ http://88.255.225.19:8091/detay_goster.php?k=578 [E.T. 18.11.2017]

²⁵ Malatyalı İsmail, Paris Bibliotheque Nationale Suppl. Turc 912, vrk. 3b

istinsah tarihi H. 978/M. 1570 olarak verilmiştir. Fakat verilen bu tarih istinsah tarihi olarak verildiği için yazılış tarihi ile ilgili kesin bir sonuca ulaşamamıştır. Bu durumda eserin 1570 yılından önce kaleme alındığını söylemekle yetinmek zorundayız.

3.Vezni

Dâstân ı Acîb, başdan sona mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır ve aruzun hezec bahrinin *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* kalıbı ile birlikte *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbı kullanılmıştır. Bununla birlikte şair birçok mısradan aruzun önemli kusurlarından sayılan zihafa düşmüştür. Ayrıca sayısı fazla olmamakla birlikte bazı beyitlerde eksik sözcükler ve yarım kalan mısralar nedeniyle vezin bütünlüğünü sayılamadığı görülmektedir. Bu da şairin vezin konusunda başarılı olmadığını ya da içeriğe biçimden daha fazla önem verdiğini göstermektedir.

4.Beyit Sayısı

Eserin elimizde bulunan iki nüshasını incelediğimizde beyit sayılarının nüshalara göre oldukça farklı olduğunu görmekteyiz. Yazmanın Koyunoğlu Kütüphanesi'nde yer alan nüshası 717 beyit; Paris nüshası ise 945 beyittir. Aradaki bu fark Koyunoğlu nüshasında bazı bölümlerin atlandığını göstermektedir. Paris nüshasında yer alıp da Koyunoğlu nüshasında bulunmayan bu bölümlerin istinsah eden şairin kendi inisitiyafi olarak da değerlendirebiliriz. Bununla birlikte Koyunoğlu nüshasında rakabe dediğimiz takip kayıtları bulunmamaktadır. Bu nedenle Koyunoğlu nüshasının iki ya da üç varağının bir şekilde kaybolmuş olduğundan da emin olamıyoruz. Sonuç olarak her iki nüsha arasında 230 beyitlik önemli bir fark vardır. Bu durum eserin hacmine de yansımakta olup Koyunoğlu nüshasının 32 varaktan , Paris nüshasının ise 40 varaktan oluştuğu görülmektedir.

5.Yazılış Sebebi

Malatyalı İsmail bu eseri ortaya çıkarma sebeplerini Sebeb-i Te'lif-i İn Dâstân-ı 'Acîb başlığı altında şu şekilde izah etmektedir:

Malatıyya'da olurdı maḳâmum (36)
Varurdı her bir iḳlîme kelâmum

Malatya'da yaşadığını ve yazdığı şiirlerin değişik yörelerde söylendiğini ifade eden şair daha sonra önce Kudüs'ü ardından Kâbe'yi ziyaret etmek maksadıyla sefere çıktığını fakat yolunun Trablus'a düştüğünü söyler.

Sefer itdüm kılam Kuds'ü ziyâret (37)
Varam hem Ka'be'ye bulam kerâmet

Kim anda hüküm iderdi mîr ü kâdî (38)
 Kııldum Hakk'a her demde niyâzı

Yolum da gör ne turfe qar'a düşdi (39)
 Ki tâ yolum Tırablus'a irişdi

Anuñ gönli murâdın eyle hâşıl (40)
 Yavuzlığı sen andan eyle zâ'il

Tapusunda anuñ bir yâr-ı cânı (41)
 Getürdi baña uşbu dâstânı

Malatyalı İsmail eseri Halil adlı bir dostun elinden aldığını ve bu kişinin iyi derecede şiir ve nazım bilgisinin bulunduğunu da belirtmektedir.

Me'ânî ehlidür ol dağı kâmil (43)
 Getürdi dâstân ol yâr-ı 'âkil

Tercüme ettiği eserin orijinal nüshası hakkında bize bilgi veren Malatyalı İsmail Arapça nesir halindeki eseri Türkçe nazma çevirdiğini belirtir.

'Arabca neşr idi ben nazma düzdüm (44)
 Velî ma' nîde baħrî gibi yüzdüm

Malatyalı İsmail tercüme esnasında eserin orijinal ifadelerine sadık kaldığını belirtmektedir.

'Arabca her ne itmişidi takrîr (45)
 Anı ben eyledüm Türkîde tefsir

Ne kim râvîden gelmişdi rivâyet (46)
 'Arabca Türkîde düzdüm hikâyet

Malatyalı İsmail eserin sonuna kendisinin birkaç muamma eklediğini söylemektedir.

Velî âħir idicek dâstânı (47)
 Didüm birkaç mu' ammânuñ beyânı

6.Mesnevinin Planı ve Konu Başlıkları

P Nüshası

Giriş

1^b Tevhid (1-18)

2^a Der Na't-ı Seyyidü'l-Enbiyâ (19-33)

Asıl Konunun İşlendiği Bölüm

3^a Sebeb-i Telif-i İn Dâstân-ı Acîb (34-52)

3^b Ağâz-ı Dâstân (53-267)

12^a Bahs Kerden-i Cârîyâ Bâ-Mukrî (268-356)

15^b Bahs Kerden-i Cârîye-i Âkıla vü Nazîfe Bâ-Fakîh (357-512)

22^b Bahs Kerden-i Cârîye Bâ-Tabîb (513-659)

28^a Bahs Kerden-i Cârîye Bâ-Müneccim (660-713)

30^b Suâl Kerden-i Müneccim Ez-Cârîye (714-722)

30^b Cevâb Dâden-i Cârîye Müneccim-râ (723-732)

31^a Suâl Kerden-i Cârîye Be-Müneccim (733-741)

31^b Cevâb Dâden-i Cârîye Bâ-Suâl-i ...6 (742-750)

32^a Suâl-i Müneccim Cârîye-râ Ez-Muammâ (751-752)

32^a Muammâ-Cevâb (753-756)

32^b Suâl-Cevâb-Dîger Suâl (757-768)

33^a Cevâb-Dîger Suâl-CevâbDâden Cârîye (769-777)

33^b Muammâ ki Suâl Kerde-i Cârîye ez-Müneccim (778-789)

34^a Bahs Kerden Cârîye Bâ-Şâir (790-806)

34^b Muammâ-Cevâb-Muammâ (807-813)

35^a Cevâb-Muammâ-Cevâb-Muammâ (814-825)

35^b Cevâb-Suâl-Cevâb (826-874)

37^a Muammâ (875-878)

37^b Cevâb (879-899)

38^a Muammâ (900-912)

Sonuç

38^b Sâz-zeden-i Cârîye Der Huzûr-ı Şâh (913-924)

39^a Medh Kerden Cârîye Halîfe-râ (925-945)

K Nüshası

Giriş

- 1^b Tevhîd (1-18)
 Na' t (19-27)
 Sebeb-i Te' lif (28-52)
 Asıl Konunun İşlendiği Bölüm
 3^b Ser-Ağâz Dâsitân-ı Evvel (53-172)
 8^b Naşihat-ı Peder Be Pûser-i Hîş (173-278)
 12^b Baħr-i Cârîye-i Faķîh (279-416)
 18^a Rubâ' i Handen Tâbîb Be-Cârîye (417-418)
 18^a Cevâb-ı Cârîye Be-Tâbîb (419-420)
 18^a Rubâ' i Haden Cârîye Be-Tâbîb (421-427)
 18^b Baħş-i Cârîye vü Müneccim (428-582)
 24^b Cevâb-ı Cârîye Be-Müneccim (583-607)
 25^b Mu' ammâ (608-609)
 25^b Mu' ammâ-yı Evvel (610-611)
 26^a Cevâb (612-613)
 26^a Mu' ammâ-yı DÛvüm (614-618)
 26^a Cevâb (619-620)
 26^a Mu' ammâ-yı Sivüm (621-624)
 26^b Cevâb (625-627)
 26^b Mu' ammâ-yı Cehârum (628-629)
 26^b Cevâb (630-631)
 27^a Mu' ammâ-yı Cârîye (633-645)
 27^b Baħş- i Cârîye Be-Şâ' ir (646-653)
 27^b Su' âl (654-659)
 28^a Mu' ammâ-yı Evvel (660-662)
 28^a Cevâb (663-665)
 28^b Mu' ammâ-yı DÛvüm (666-668)
 28^b Cevâb (669-671)
 28^b Mu' ammâ-yı Sivüm (672-673)
 28^b Cevâb (674-676)
 29^a Mu' ammâ-yı Çehârum (677-678)
 29^a Cevâb (679-682)
 29^a Su' âl (683-385)
 29^b Su' âl ü Cevâb (686-702)
 30^a Su' âl ü Cevâb (703-726)
 31^a Su' âl ü Cevâb (727-738)

Sonuç

31^a (739-762)

7.Eserin Konusu ve Özeti

Eser, kendisine zengin bir tüccar olan babası tarafından önemli bir miras kalan Bedrü'z-zamân'ın kısa süre içinde bütün mal varlığını kaybederek fakir bir duruma düşmesi ve bu durumdan cariyesinin ilmi ve güzelliği sayesinde kurtulması konusunu işlemektedir. Diğer bütün olaylar bu ana olay etrafında toplanmıştır.

Eseri kaleme alan Malatyalı İsmail, önce Kudüs ardından da Kabe'yi ziyaret etmeyi düşünmektedir. Kudüs ziyaretinden sonra yolu garip bir şekilde Trablus'a düşer. Daha sonra kardeşim dediği Halil isminde biri, İsmail'e Arapça mensur bir eser verir. Malatyalı İsmail hikayeyi okur ve çok beğenir. Eseri manzum olarak Türkçeye tercüme eder. Hikaye, Abbasi Devleti'nin meşhur halifesi Harun Reşit döneminde Bağdat'ta geçmektedir.

Halife Harun Reşit döneminde Abbasi Devletinin başkenti olan Bağdat, ilim ve sanatın cazibe merkezi haline geldi. Birçok âlim ve hocaya Bağdat'ta halife tarafından iltifat edildi. Bunlardan biri de İbni Dinar'dı. Ticaret erbâbı olan İbn Dinar, Bağdat'ta nüfuz sahibi olmuş çok zengin bir insandır. O kadar zengindir ki raiyetinde birçok milletten ve ırktan köle ve cariyeleri bulunmakla birlikte sahip olduğu hazineler anlatmakla bitmez. Adeta ikinci bir Karun'dur. Fakat İbni Dinar'ın bir eksikliği vardır ki ilerlemiş yaşına rağmen evlat sevinci yaşayamamıştır. Kendisi öldükten sonra servetine varis olacak ve atasını hayırla yad edecek bir evlada sahip olmak tek dileğidir. İbni Dinar bir çocuk sahibi olabilmek için Allah'a çok dua eder, oruç tutar, sadaka verir, Allah'ı tesbih eder. Bu böyle on iki ay boyunca sürer. Sonunda Allah İbni Dinar'ın duasını kabul eder ve eşi hamile kalır. Bir müddet sonra elma yanaklı, karaca gözleri gibi güzel gözleri olan ve yüzü dolunaydan ve güneşten daha parlak olan bir erkek çocuk dünyaya getirir. İbni Dinar büyük bir eğlence düzenledikten sonra ve çocuğa Bedrü'z-zamân adını verir. Bedrü'z-zamân dört yaşına kadar büyük bir ihtimamla büyütülür. İbni Dinar bütün dünyayı gezen, yedi iklimi bilen bütün köle tacirlerini bir araya toplar ve onlardan oğlu için bir cariye bulmalarını ister. Fakat bu cariye güzellikte, ahlakta ve bilgelikte eşi benzeri olmayan biri olmalıdır. Ayrıca oğlu gibi beş yaşına girmiş olmalıdır. Kendisine böyle bir cariye bulana büyük hazinelerle ihsanda bulunacağı sözünü verir. İbni Dinar'ın sözünü duyan tacirler dünyanın dört bir tarafına dağılarak sözü edilen nitelikleri taşıyan bir cariye ararlar. Bu tacirlerden biri Kırım'da tam İbni Dinar'ın istediği gibi ay yüzlü, güzel gözlü, akıllı, faziletli ve edepli beş yaşında bir kız çocuğu görür ve hemen satın alır. Cariyeye güzel elbiseler giydirip süsler ve İbni Dinar'ın karşısına çıkarır. Cariyeyi gören İbni Dinar muradının hasıl olduğunu görür ve tüccara büyük bir hazine bağışlar. İbni Dinar cariyeyi koruması altına alır ve işe onun eğitimiyle başlar. Kuran öğrenmekle ilim tahsiline başlayan cariye kısa zamanda hafız olur. Farklı hocalardan hadis, tefsir, fıkıh şiir, tıp, mantık, ilm-i nücum, hendese ve felsefe dersleri alır. Cariye bu ilimleri

öğrenmekle beraber saz ve ud çalmayı , satranç ve tavla oynamayı da iyi derecede öğrenir. Bu arada Bedrü'z-zamân'ın da eğitimi devam etmektedir. O da kendisi için tutulan hocalardan dînî ve fennî ilimleri öğrenmektedir. On sekiz yaşına geldiğinde ata binmekte ve ok atmakta ustalaşan Bedrü'z-zamân, gönlünü cariyeye kaptırır. Bu arada İbni Dinar çok yaşlanmıştır. Bir gün oğlunu yanına çağırır ve nasihat eder. Ona:” Ey Bedrü'z-zamân'ım, artık çok yaşlandım. Yiğitliğimden ve gücümden eser kalmadı. Belim büküldü, gözlerim görmez oldu, kulaklarım işitmez oldu. Artık ölüm vaktimin geldiğini bildiğim için sana bu vasiyeti ediyorum ki bütün malım mülküm artık senindir, mülkünden dolayı sakın kibirlenme, halka karşı mütevazî ol ve cömert davran, kusurları ört, iki yüzlü olma. Büyük nasihatı dinleyenler pişman olmaz. Sen de bu sözlerimi işit ki pişman olmayasın...” der ve kısa bir süre sonra vefat eder. Babasının ölümüne birkaç gün yas tutan Bedrü'z-zamân bir müddet sonra babasının verdiği öğütleri unuttur ve dünyaya dalar. Hesapsız yeme ve içmelerin olduğu eğlenceler tertip ederek babasının varlığını savurganlıkla bitirir. Parasız kalınca da elinde olan mülkünü satarak sefahate harcar. Sonunda babasından kalan miras tükenir ve cariyeye ile beraber yoksul düşerler. Bedrü'z-zamân ve cariyeye açlıkla yüzleşirler. Artık eski aile dostları ve akrabaları da onları unutmuştur. Bu durumdayken cariyeye Bedrü'z-zamân'a halifenin huzuruna çıkmasını ve kendisinden bahsetmesini, hünerde eşi benzeri olmadığını söylemesini fiyatını sorarsa on bin dinar ettiğini ve dilerse kendisini halifeye satabileceğini söyler. Bedrü'z-zamân hemen halifenin huzuruna çıkar. Güzelliğini, her ilme olan vukufiyetini ve becerilerini anlatır. Bedrü'z-zamân'ı dikkatle dinleyen halife, cariyeyi huzuruna getirmesini ister. Halifenin huzuruna çıkan cariyeye, Kuran, fıkıh, hadis, tefsir, hendese, mantık, şiir, tıp gibi ilimleri tahsil ettiğini, saz ve ud gibi müzik aletlerini çalabildiğini ve satranç ve tavla oynamakta mahir olduğunu söyler. Halife cariyenin söylediklerin etkilendiği. Bunu fark eden Bedrü'z-zamân cariyeye için halifeden on bin dinar ister. Halife söylediklerini kanıtlamaları halinde kendilerine bin dinardan daha fazlasını vereceğini söyler.

Halife, erbâb-ı ilimden bir heyet oluşturulmasını ve cariyeye münazara yapılmasını emreder. Fakih (fıkıh âlimi), mukrî (hafız), nahvî (dilbilimci), şair, tabip ve müneccimden oluşan bir ilim heyeti kurulur. Öncelikle cariyeye ile mukrî arasında tartışma başlar. Mukrî önce cariyeye küçümseyerek bakar. Cariyeye Kuran hakkında bildiklerini tek tek sayar ve mukrîden kendisine sormasını ister. Mukrî, cariyeye “Kurân'ı ezberledin mi? Mekkî Medenî nedir? En efdal sure ve ayet hangisidir? Besmele ayet midir? Sureler neden besmeleyle başlar? Kuran ayetlerini kim toplayıp kitap hâline getirmiştir?” gibi birçok soru sorar. Cariyeye soruların hepsine fazlasıyla cevap verir. Soracak başka sorusu olmayan mukrî cariyenin ilmini takdir ederek kenara çekilir. Mukrîden sonra cariyeyi fakihle münazaraya girer. Cariyeye namaz, abdest, nikah ve yeme içme adabı gibi fikhî konulara dair sorular soran fakih, cariyenin verdiği cevaplar karşısında hayrete düşer. Cariyenin fıkıh ilminde kendinden ileride olduğunu söyleyerek sözü tabibe bırakır. Tabip, cariyenin tıp ilmindeki seviyesini ölçmek ister ve ona birçok soru sorar. Vücudun anatomisi ve hastalıklar hakkındaki konulardan söz açar. Cariyeye, tabibin de bütün sorularını cevaplamış hatta tavsiyelerde bulunmuştur. Münazara sonunda tabip halifeye, “cariyeye tıp konusunda beni aciz bıraktı” der. Bu sefer münazara isteği cariyeden gelir. Cariyeye,

halifeye müneccimle münazara etmek istediğini söyler. Müneccim cariyeye soru sormak üzere ayağa kalkar ve gezegenlerden, menzillerden, yıldızlardan, gök cisimlerinden sorular sorar. Her soruyu bilen ve cevabını veren cariyeye müneccim arasında soru-cevap faslı başlar. Sonunda cariyenin bir sorusuna müneccim cevap veremez ve münazarayı cariyeye kazanır. Halife cariyeyi tebrik eder. Müneccimden sonra sıra şaire gelmiştir. Şair cariyeye birkaç muamma söyler ve bunları çözmesini ister. Cariye bütün muammaları çözer ve şairin sorularını en doğru şekilde cevaplandırır. İlim heyetiyle münazarasını tamamlayan cariyeye, halifenin huzurunda ud çalar ve şarkı söyler. Şarkısını tamamladıktan sonra halifeye methiyeler söyleyip Bedrü'z-zamân'ı sevdiğini ifade eder. Halife, Bedrü'z-zamân'a ve cariyeye büyük ikram ve ihsanlarda bulunur ve onlara rahat bir hayat sağlar.

8.Şahıs Kadrosu

Hikaye, bir türlü çocuğu olmayan ama evlat ateşiyle yanıp tutuşan, nüfuzlu tüccar İbni Dinar tipiyle başlar. İbni Dinar'ın çocuk edinmek için yaptığı fedakarlıklar ve daha sonra istediği cariyeye için verdiği ücret oğlunun ve cariyesinin asıl kahramanlar olduğunun habercisi gibidir. Bedrü'z-zamân ve adının Teveddüd olduğunu söyleyen cariyeye başkahramanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hikayedeki diğer kişiler yardımcı karakterler konumundadır. Şahıs kadrosu, farklı meslek ve statülerden oluşan kişilerden oluşmaktadır. Sadece İbni Dinar, hikayenin başlangıcında görünmekte diğer şahıslar ise halifenin oluşturduğu heyetin içinde yer almaktadır. Bunlar tüccar, halife, tabip, şair, müneccim, mukrî, fakih gibi yardımcı karakterlerdir ve sadece hikayenin belirli bölümlerinde ortaya çıkmaktadır. Her yardımcı karakter kendi rolünü oynadıktan sonra ortadan kaybolur. Bununla birlikte halife, seyirci ve karar verici bir konumda olduğu için her zaman okuyucunun zihninde varlığını sürdürmektedir.

Cariye (Teveddüd): Adını sadece bir beyitte Teveddüd olarak söyleyen cariyeye hikayenin merkezindeki kişidir. Zengin bir tüccarın geç yaşlarda sahip olduğu oğlu için satın alınmıştır. Fakat tüccar cariyeye aradığı özellikleri tek tek belirtmiş, bir köle taciri bu özelliklere sahip bir kızı sadece Kırım'da bulabilmiş, hemen Bağdat'a getirmiş ve cariyeyi tüccara satmıştır. Hikayede cariyeye en ince ayrıntısına kadar tasvir edilmiştir. Gözleri bir karacanın gözleri gibi güzel ve fettandır, hilali andıran kaşları yay gibidir, yüzü dolunay ve güneş gibi parlaktır. Hurileri kışkandıracak bir güzelliğe sahiptir. Bununla birlikte huyu ve mizacı da eşsizdir. Cariyenin eğitimine hassasiyetle eğilen İbni Dinar, "Kurân ehli" bir hocaya teslim eder ve ilim tahsiline başlamasını ister. Cariyenin eğitimi, hadis, siyer, fıkıh, astronomi, hendese, tıp gibi birçok ilmi tahsil etmekle devam eder. Müzik ve şiir gibi sanatları da öğrenir. Ud ve saz çalar, şiir söyler. Bedrü'z-zamân'ın bütün varlığını kaybedip zor duruma düştüğü zamanlarda bile yanındadır. Düzgün karakteri, mizacı ve aldığı eğitimle zor zamanlarda doğru kararlar alabilme yeteneğine sahiptir. Cariyenin alanında uzmanlaşmış ilim ehli kişilerle münazaraya girişmesi ve hepsini mağlup etmesi hikayenin mübalağaya kaçan kısımlarıdır. Buna

karşın cariye bilge ve doğru kararlarıyla insanları ve özellikle diğer başkahraman Bedrü'z-zamân'ı yönlendiren kişidir. Bundan dolayı bütün olayların merkezinde cariye vardır ve hikaye onun etrafında gelişir.

Bedrü'z-zamân: Hikayenin ikinci ana karakteridir. Cariyeden sonra en çok adı geçen kişi olan Bedrü'z-zamân doğduğunda babası çok sevinir. Duaları nihayet kabul olmuştur. Doğumu sebebiyle toylar ve eğlenceler tertip eder. Birçok fakir ve düşküne ihsanlarda bulunur. Bedrü'z-zamân doğduğunda dolunay gibi parlak bir yüzü vardır. Bundan dolayı ona "zamanın dolunayı" anlamına gelen Bedrü'z-zamân ismi verilmiştir. Babası Bedrü'z-zamân'ın bakımı ve eğitimiyle yakından ilgilenir. Bakıcıları onun etrafında pervane olmaktadır. Nihayet Bedrü'z-zamân dört yaşına geldiğinde babası ona arkadaş ve yoldaş olacak bir cariye satın alır. Bu arada eğitimi de devam etmekte dini ilimlerle beraber hat dersleri de almaktadır. On sekiz yaşına geldiğinde çok iyi at binen ve ok atan bir delikanlı olur. Bu arada cariyeye de gönlünü kaptırmıştır. Fakat babası çok yaşlanmıştır. Ölüm döşğinde oğluna önemli nasihatler verir. Bedrü'z-zamân bu nasihatleri bir zaman sonra unuttur. Zevk ve eğlence hayatına dalıp müsriflik eder. Dostlarının ve akrabalarının uyarılarına aldırılmaz. Kendine kalan mirasın tamamını tüketinceye kadar gözü açılmaz. Sonunda o ve hayat arkadaşı olan cariyesi açlıkla mücadele etmeye başlar. Büyük bir varlıktan bu derece bir fakirliğe giriftar olan Bedrü'z-zamân, tedbirli ve öngörülü bir kişilik sergilemez. Nefsine ve zaaflarına yenik düşen, eğlenceye ve işrete düşkün bir mirasyedir. Fakat düştüğü zor durumlarda cariyenin kendisine verdiği tavsiyeleri dinleyecek kadar da mantıklıdır. Cariyesinin niteliklerini tam olarak bilmemesine rağmen ona güvenmekten başka çaresi yoktur. Nihayet fırsatı değerlendirir ve cariyesinin güzelliği ve aklı sayesinde fakirlikten kurtulur.

İbni Dinar: Bedrü'z-zamân'ın babasıdır. Uzun yıllar evlat hasretiyle yaşayan İbni Dinar, yaşadığı dönemin Karun'u sayılabilecek bir zenginliğe sahiptir. Hikayenin oluşumunda İbni Dinar'ın evlat hasreti çıkış noktasıdır. Ölüm döşğinde Bedrü'z-zamân'a verdiği öğütler onun büyük bir tecrübeye sahip, görmüş geçirmiş bir insan olduğunu gösterir. Fakat malvarlığını kendi soyundan bir varise bırakma ihtirası yine de dünya malına önem veren bir karakter olduğunu göstermektedir. Ölüm döşğinde oğluna son nasihatlerini verir ve sahneden çekilir.

Halife (Harun Reşit): Abbasilerin adaleti ve cömertliğiyle anılan en önemli halifesidir. Hikaye bu dönemde geçer ve halife önce Bedrü'z-zamân'ı dinleme tevazusunu gösterir ve sonra cariye ve ilim heyeti arasındaki münazarada hakem olur. Her zaman hakkı takdir eden ve sözüne güvenilir olan halifenin dış görünüşüne ait bir betimleme yapılmamıştır. Nitekim hikayenin sonunda cömertliğini gösterir ve cariye ile Bedrü'z-zamân'ın mutlu olmalarını sağlar.

Tüccar(lar): Hikayedeki tüccarlar sadece köle ticaretiyle ilgilenen kimselerdir. İbni Dinar'ın anlattığı vasıflardaki cariyeği hemen anlarlar ve yedi iklim sefere çıkarlar.

Nihayet tüccarlardan biri Kırım'da aranılan vasıflarda bir kız çocuğu satın alır. Süsleyerek İbni Dinar'ın karşısına çıkarır. İbni Dinar tüccarı ödüllendirdikten sonra hikayede tüccarlardan artık bahsedilmez.

Muallimler: Cariyenin ve Bedrü'z-zamân'ın eğitimi ile ilgilenen muallimler hikayede önemli bir yere sahip değildir. Farklı ilimlerde dersler veren muallimlerin isimleri de zikredilmez.

Mukri: Halifenin topladığı ilim heyetinde yer alan mukrî, cariyeye tartışmaya girişen ilk kişidir. Cariyeyi küçümseyen bir tavır sergileyen mukrî, özgüveni yüksek, kibirli bir kişiliktir. Bunların dışında mukrî ile ilgili fiziksel ve ruhsal betimleme yapılmamıştır. Kuran-ı Kerim hakkında sorduğu bütün sorulara tam cevaplar alan mukrî, münazaranın sonunda cariyeyi tebrik edecek kadar hakperesttir.

Fakih: İlim heyetinin diğer üyesidir. Cariyeye İslam fıkhı hakkında sorular sorar. Cariye hepsine cevap verince yenildiğini kabul eder ve cariyenin kendisinden daha bilgili olduğunu söyleyerek geri çekilir.

Tabib: Cariyeye tıp konusunda münazara eden kişiliktir. Cariyeye hastalıklarla, meyvelerle, hamamla ilgili sorular sorar. Cariye bunlarla ilgili ve diğer konularla ilgili sorulara tam olarak cevap verir. Tabib, cariyeye karşısında aczini itiraf eder ve kenara çekilir. Bundan sonra da hikayede gözükmeyiz.

Müneccim: Tabible yaptığı münazarayı kazanan cariyeye müneccimle münazara yapmak ister. Tartışma ilerledikçe cariyeye ve müneccim birbirlerine muamma sormaya başlar. Müneccim, cariyenin sorduğu bir soruya cevap veremez ve yenilgiyi kabul ederek kenara çekilir.

Şair: Cariyeye karşılaşan son alimdir. Sözlerine kendini överek ve şiir konusunda çok bilgili olduğunu söyleyerek başlayan şair cariyeye karşısında mağlup olur ve geri çekilir.

9.Eserde Zaman ve Mekân

Hikaye, Harun Reşit'in halife olduğu dönemde gerçekleşmektedir. Harun Reşid'in halifeliği H.170/ M.786-H.193/M.908 yılları arasındadır (Bozkurt 1997: 258). Ayrıca hikayede çeşitli zaman dilimlerinden de bahsedilmiştir. İbni Dinar'ın on iki ay tesbih çekmesi, oruç tutması ve ibadet ederek dua etmesi, ardından Bedrü'z-zamân'ın doğması ve dört yaşına gelmesi, cariyenin beş yaşında olması ve Bedrü'z-zamân'ın on sekiz yaşında cariyeye aşık olması kronolojik olarak verilmiştir. Bu durumda hikaye başlangıcı ile bitişi arasında yirmi yıllık bir süreden bahsedebiliriz.

Hikayede geçen mekanlar çok fazla değildir. Özellikle olayların cereyan ettiği mekanlar İbni Dinar'ın evi ve Halife Harun Reşit'in sarayıdır. Hikayenin çoğunluk kısmı bu yerlerde vuku bulur. Fakat hikayede başka mekanlar da zikredilmiştir. Köle taciri, Teveddüd adlı cariyeyi Kırım'da satın almıştır ve Bağdat'ta İbni Dinar'a satmıştır. Dolayısıyla bu mekanlar da hikayenin mekan unsurları arasında yer alır. Sonuç olarak hikaye zaman ve mekan olarak belirli unsurlara sahiptir, denilebilir.

10.Eserin Tercüme Özellikleri:

Malatyalı İsmail, eserin başında yaptığı açıklama bölümünde (**Sebeb-i Te'lif-i İ'n Dâstân-ı 'Acîb**), Arapça ve nesir halinde olan eseri Türkçeye nazım halinde tercüme ettiğini bildirmektedir.

‘ Arabca neşr idi ben nazma düzdüm (45)
Velî ma' nîde baħrî gibi yüzdüm

Malatyalı İsmail, eserin içeriğine sadık kaldığını, sadece sonuna kendisinin birkaç muamma eklediğini beyan eder.

Ne kim râvîden gelmişdi rivâyet (46)
‘ Arabca Türkîde düzdüm hikâyet

Velî âħir idicek dâsitânı (47)
Didüm birkaç mu' ammânun beyânı

Dolayısıyla tercümenin yapıldığı Arapça versiyonuna kaynaklık eden metnin Binbir Gece Masalları'nda geçen *Cariye Teveddüd*²⁶ (*Canayakın, Bilgili*) hikayesi olduğu görülmektedir.

Binbir Gece Masalları (Arapça: Elf leyle ve leyle, Farsça: Hezâr ü yek şeb), Ortadoğu kökenli bir masal külliyatıdır. Bir çerçeve hikâye içerisinde yer alan pek çok tali hikâyeden meydana gelmiştir (Ulutürk 1992: 180). Külliyatın kaynağını Farsça Hezâr Efsâne adlı eserin oluşturduğu düşünülmektedir. Hezâr Efsane'nin de içinde barındırdığı kültürel unsurlar ve anlatım tarzıyla Hint kökenli olduğu tahmin edilmektedir. Arapçaya çevrildiği düşünülen bu versiyon, daha sonra yapılan eklemelerle genişletilmiş, başına ilave edilen çerçeve hikâye ile de XIV. yüzyılda son hâlini almıştır (Ulutürk 1992: 180). Külliyatta 264 masal bulunmaktadır. Külliyatın anlatım tekniği, çerçeve masalın içine giren diğer masalların uygun yerlerinde ikinci, üçüncü derecede çerçeveler meydana getirmeye de elverişlidir. Nitekim Şehrazad'ın anlattığı masaldan

²⁶ Binbir Gece Masalları'nı Fransızcadan Türkçeye tercüme eden Alim Şerif Onaran, *Cariye Teveddüd* hikâyesini, "Canayakın Bilgili" başlığıyla tercüme etmiştir. Bk.: Binbir Gece Masalları, C. I, çev. Alim Şerif Onaran, YKY, C.I, İstanbul, 2001.

herhangi birinin kahramanı bazen bir vesile bulup karşısındakine birbiri içinde devam edip giden masallar anlatır (Tülücü 2004: 5).

Binbir Gece Masalları, a) Hint kaynaklı masallar b) İran'dan gelen masallar c) Harun Reşid devrine ait Bağdat menşeli masallar. Harun Reşid zamanında onu şahsiyeti etrafında şekillenen masallar realisttir. Bu masallarda üslup ve tertip daha ustacadır. d) Fatımîler ve Memlükler devrinde Mısır'da külliyata ilave edilen masallar. Bunlar akıl ve tabiat dışı unsurlar bakımından zengin konulardır. Bu masallarda tertip ve üslup biraz daha acemicedir (Ulutürk 1992: 181).

Binbir Gece Masalları'nı kapsayan çerçeve hikâye kısaca şu şekildedir:

Semerkant Hükümdarı Şah-zaman bir gün kardeşi Sâsânî Hükümdarı Şehriyâr'ı görmeye giderken unuttuğu bir şeyi almak üzere geri döndüğünde sarayda karısının ihanetine şahit olur ve onu derhal öldürür. Şehriyâr'ın yanındaki misafirligi sırasında kardeşinin ava gittiği bir gün yengesinin onu daha çirkin bir şekilde aldattığına şahit olur. İki kardeş deniz kenarında gezinirken omzunda sandıkla bir ifritin denizden çıkması üzerine korkularından bir ağaca tırmanırlar. Ağacın altına gelen ifrit sandıktan bir kadın çıkardıktan sonra uyumaya başlar. İfritin karısı olan bu kadın iki kardeşi görür ve ifriti uyandırmak tehdidinde bulunarak onlarla cinsî ilişki kurarak ifrite ihanet eder. Bunun üzerine iki kardeş bütün kadınların sadakatsizliklerine kanaat getirir. Bu sebeple Sâsânî Hükümdarı Şehriyâr sarayına döner dönmez karısını öldürtür. O günden sonra da her gün bir genç kızla evlenir ve ertesi günü boynunu vurdurur. Üç yıl sonra şehirde evlenecek genç kız kalmaz. Padişaha kız bulmakla görevli olup güç durumda kalan vezirin de iki kızı vardır. Büyük kızı Şehrezâd kendini feda etmek pahasına da olsa kadınları bu belâdan kurtaracak bir plan hazırlayarak padişahla evlenmeyi kabul eder. Gerdeğe girmeden önce de kız kardeşi Dînârzâd (veya Dünyâzâd) ile görüşme izni alır. Dînârzâd, önceden kararlaştırıldığı üzere Şehrezâd'dan bir masal anlatmasını ister. Şehrezâd sabaha kadar devam eden masalı en heyecanlı yerinde keser. Padişah da masalın sonunu öğrenmek için idamı sonraya bırakır. Şehrezâd padişahı böylece 1001 gece oylar. Sonunda hikâyelerin öğretici ve ibret verici etkisi kadar karısının zekâ ve becerikliliği karşısında duyduğu hayranlığın da tesiriyle padişah Şehrezâd'ı öldürmekten vazgeçer.²⁷

11. Tercümenin Kaynağı Hakkında

Malatyalı İsmail, tercüme ettiği eser hakkında net bilgiler vermemiştir. Orijinal eserin müellifi, yazılış tarihi, adı gibi bilgiler tercüme eserde yer almamaktadır. Sadece Halil isimli bir şahıs ona bu eseri getirip vermiş, o da bunu mesnevi nazım biçimiyle Türkçeye çevirmiştir. Bununla birlikte eserde anlatılan hikâye, *Binbir Gece*

²⁷ Ulutürk, Veli (1992). "Binbir Gece". DİA, C. 6 s. 180-181.

Masalları'ndaki *Cariye Teveddüd* hikâyesiyle tam anlamıyla örtüşmektedir. Bu da gösteriyor ki *Dâstân-ı Acîb Binbir Gece Masalları*'nın uçsuz bucaksız denizinden beslenmiştir, diyebiliriz.

12. Dil ve Anlatım

Malatyalı İsmail, eserinde dönemine göre sade sayılabilecek bir dil kullanmıştır. XVI. Yüzyılda yazılan diğer mesnevilerle kıyaslandığında bu daha açık görülmektedir. *Dâstân-ı Acîb*, kelime varlığı bakımından zengin bir dil özelliği göstermektedir. Buna karşın bazı sözcüklerin her iki şekilde de yazılması Eski Anadolu Türkçesi açısından tam bir geçiş dönemi eseri olduğunun kanıtıdır. Bunlara birkaç örnek verecek olursak;

Sözinde bulınur küllî feşâhat	(159)
Bulunmaz idi ola kıl ü kâli	(149)
Ki 'ömri on sekiz yaşına yetdi	(155)
İki ayaklar yigirmi sekkiz dür	(689)
Çü durduñ medh kıldı bir habîbi	(712)
Tabîb andan ayak üstine turdu	(714)
Kim anı kardeş i öldürdi Kâbil	(898)
Huşûsâ şehr-i Bağdâd iy karındaş	(56)

Eski Anadolu Türkçesinin ses, yapı ve sözdizimi özelliklerini karakteristik olarak yansıtan eser, birçok arkaik Türkçe kelimeyi ve anlamca kaynaşmış birleşik fiilleri dağarcığında bulundurmakta olup şairin bu sözcük ve sözcük gruplarını yerli yerinde kullanması dönemin edebi diline olan hakimiyetini de göstermektedir. Bunlardan bazıları şunlardır;

Açlık odına yan-	: Açlıktan zor durma düşmek.
Apar-	: Götürmek, alıp götürmek.
Artuk	: Fazla, ziyade.
azıt-	: Yoldan çıkmak.
Badenin kanını döv-	: Çok fazla şarap içmek.
Belümüz bağla-	: Medet ummak, güvenmek.
Bilü bükil-	: Yaşlılık nedeniyle öne doğru eğik kalmak, üzüntü nedeniyle ruhça bir çöküntüye uğramak.
Bugur	: Bundan sonra, şimdi, bu defa, bu kez.
Çalap	: Tanrı, Allah.
Çöngel-	: Gücünü yitirmek, görevini yapamaz duruma gelmek.

Dirilmek	: Toplanmak, bir araya gelmek.
dükeli	: Hep, hepsi, bütün, cümle.
Dün	: Gece.
Düriş-	: Çalışmak, gayret etmek.
Düz-	: Telif etmek, nazmetmek.
Eyit-	: Söylemek, anlatmak.
göz dik-	: Bir şeyi ele geçirmek isteğine kapılmak.
gözünü aç-	: Uyanmak, farkına varmak.
Irak	: Uzak.
İrgür-	: Ulaştırmak, eriştirmek.
İssi	: Sahip.
Kaçan	: Ne zaman, ne zaman ki.
Kamet getir-	: Müezzinin, ezanın “namaza kalkınız” anlamındaki sözlerini okumak.
Kamu	: Hepsi, tamamı, bütünü.
Kangı	: Hangi.
Kara sür-	: Yas tutmak.
Kaş çat-	: Kızgınlığını, öfkesini kaşlarını birbirine yaklaştırarak belli etmek.
Katı	: Çok, gayet.
Kıyamet kop-	: Dünyanın sonunun gelmesi.
Kiçi	: Küçük.
Kulak ur-	: Kulak vermek, dinlemek.
Okın-	: Davet olunmak, çağrılmak.
Oku-	: Davet etmek, çağrılmak.
Ög(k)üş	: Çok fazla.
Ögüt dut-	: Verilen tavsiyeleri dikkate almak.
Öñdin	: Önce, daha önce.
Rahat bul-	: Kolay bir hayata kavuşmak, sıkıntıdan kurtulmak.
Sağış	: Sayı, adet, mikdar, hesap.
Satun al-	: Bir fiyat karşılığında bir malı edinmek.
Sayru	: Hasta.
Tapu	: Huzur, makam, kat.
Tevazu göster-	: Alçakgönüllü davranmak
Ton	: Elbise.
Tonat-	: Süslemek, giydirip kuşatmak.
Turı gel-	: Ayağa kalkmak.
Ur-	: Vurmak, çarpmak; vermek.
Uş	: İşte, şimdi.
Üş	: Toplanmak, bir araya gelmek.
Yavuz	: Kötü, fena.
Yire ur-	: Yere vurmak.

Ziyanda kal- : Telafi edilmez kayıplarla baş başa kalmak.

Yaptığı manzum tercümede Arapça ve Farsça kelimeleri de kullanan şair, Türkçenin anlatım imkanlarından en iyi şekilde yararlanmış, Türkçe kelimeleri mesnevi nazım biçimi bağlamında yerli yerinde kullanmıştır. Dönemine göre ağır bir şiir dili bulunmayan şairin kullandığı Arapça ve Farsça kelimeler metnin anlaşılmasını olumsuz yönde etkilemez. Halihazırda bu Arapça ve Farsça sözcükler dönemin halk diline yerleşmiş ve konuşma dilinde kullanılmakta olduğu için metin sade ve anlaşılır bir dile sahip olmuştur. Arapça ve Farsça tamlamaları da eserinde çok fazla kullanmayan şair özellikle Farsça üçlü tamlamaları neredeyse hiç kullanmamıştır. Metni başlıklarla bölümlere ayıran şair bu başlıklarda da bazı Farsça edat, bağlaç ve ekleri kullanır.

Suâl Kerden-i Müneccim **Ez-Câriye**

Cevâb **Dâden-i Cârîye Müneccim-râ**

Naşîhat-ı **Peder Be-Püser-i Hîş**

Arapça ve Farsça tamlamaların pek fazla kullanılmamasına karşın "u, ü, vü" bağlaçlarına metnin çoğu yerinde rastlanmaktadır. Bu bağlaçlar yan cümleleri bağlamak için kullanıldığı gibi isim, sıfat ve fiiller arasında da kullanılmaktadır. Buna ilaveten veznin gerektirdiği yerlerde de bu bağlaçların kullanılmasında sakınca görülmemiştir:

Olar kim getürürler kıl **u** kırnaç (88)
Hıtanî Bulğar **u** hem Rus **u** Kıpçaç

Atası anı gördükce dem-â-dem (167)
Olurdu hâtırı **vü** cânı hurrem

Ne altun ne gümüş kaldı ne lü'lü (243)
Hemân bir cârîye kaldı **vü** getdü

Didi şartı bülûğ **u** 'aql **u** şîhhat (516)
Hilâl görmek **vü** oruca niyyet

Ayrıca "ki" ve "çü" bağlaçları anlamı ve vezni tamamlamak için sıklıkla kullanılmıştır. Hatta bazı durumlarda bu bağlaçların "kim", "çün", "çünki" ve "çünkim" şekilleri de kullanılmıştır.

Çü gördi câriyeyi İbni Dînâr Ki hüsni ‘âlemi şâfidür envâr	(129)
Hod ol olmadı varı çünki sensin Çün anuñ dirligi kâmilde sensin	(230)
Kişi kim vara evvel sâ‘ atinde Muşallâya cemâ‘ at niyyetinde	(509)
Didi vaqt nefir gâm ola çün cenk Müslimânlar gerek kim ide âhenk	(532)
Buğûr şordı kim aña şartın nikâhuñ Nikâh oldur ki çift ola mübâhuñ	(535)
Bunu çünkim işitdi çatdı qaşı Benefşe gibi birden şaldı yaşı	(692)

Eseri, konuyu ele alış biçimi olarak değerlendirdiğimizde, şairin ilgi uyandıran ve okuru esere bağlayan bir üslubu olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. *Binbir Gece Masalları*'nın okurun merak duygusunu sürekli diri tutan özelliğine şairin canlı tasvirleri ve söz sanatlarıyla zenginleştirilmiş üslubu da eklenince eserin anlatımını oldukça başarılı olarak değerlendirebiliriz. Buna karşın bazı kalıplaşmış ifadeler de eserde karşımıza sıklıkla çıkmaktadır:

Ne kim râvîden gelmişdi rivâyet	(46)
Şunuñ gib ki gelmişdür rivâyet	(140)
Dağı bir qavl vardurur ki Câbir	(368)
Bu destân-ı dîn böyle dimişdür	(448)

Hikayeyi anlatıcı bakış açısı bakımından değerlendirdiğimizde eserin büyük bir kısmında üçüncü tekil şahıs bakış açısı (hakim-ilahi bakış açısı) karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra şair hikayenin belirli yerlerinde "rivayet böyle geldi, böyle buyurdu, böyle dedi" gibi ifadelerle birinci tekil şahıs (kahraman anlatıcı) bakış açısına geçiş yaparak hikayeye canlılık katmış ve okurun ilgisini diri tutmuştur. Hikaye tekdüze bir anlatımdan sıyrılarak gerçekliğe yaklaştırılmış, inandırıcılığı ve etkileyciliği artırılmıştır.

13. Tercümede Takip Edilen Yöntem

Klasik Türk edebiyatında tercüme edilen eserler, kaynak metinle olan ilgisi bakımından sadık tercüme ve serbest tercüme olarak iki başlık altında değerlendirilebilir.

Kaynak metni herhangi bir ekleme veya eksiltmeye başvurmaksızın hedef dile aktarmayı amaçlayan sadık tercüme örnekleri daha ziyade edebiyat dışı dinî ve bilimsel tercümelerde görülürken, edebiyat sahasında da çoğu Arapça olan bazı manzumelerin yine manzum olarak yapılan tercümelerinde açık olarak ortaya çıkar. Bu tür tercümelerde mütercimlerin hayli zorlandıkları, yer yer tercüme muhtaç tercüme faaliyetleri ortaya koydukları görülmektedir. Öte yandan klasik Türk edebiyatı tercüme geleneğinde eksiltme, ekleme, hülasa etme, seçme (intihâb), derleme ve nihayet taklit veya nazire yoluna başvurularak yapılan serbest tercüme faaliyetleriyle sıklıkla karşılaşmak mümkündür. Tercümelerin giriş ve hâtıme bölümlerinde tercümeyle ilişkin bilgilere de rastlanabilir.²⁸

Farklı dildeki bir edebi eser başka bir dile doğru ve anlamını yitirmeyecek bir şekilde çevrilmelidir. Nitekim tercüme eser bu süreç sonunda ortaya çıkar. Çeviri farklı bir dille yazılmış eserin dil ve kültür unsurlarını kaybetmeden başka bir dile aktarılmasından ibarettir. Edebi eserlerde bu durumun sadece bilgi aktarımı ve bire bir tercüme olarak düşünülmesi yanlış bir yaklaşımdır. Çünkü tercüme diller arasında gerçekleşen sosyal kurallar, kültürel unsurlar, sosyal doku ve yaşama biçiminin aktarılmasıdır. Azra Erhat'a göre "özünde ortaklaşa bir etkinlik"²⁹, Bedrettin Cömert'e göre "karşılıklı anlaşmayı sağlamak için göstergelerin eşdeğerini bulma işi"³⁰ dir. Tahsin Aktaş, çevirinin ilkelerinden bahsederken hedef dil metni ile kaynak dil metni arasındaki ilişkiyi şu şekilde dillendirir: "Hedef dil metni, kaynak dil metninin fikirlerini, yargılarını tam ve eksiksiz olarak vermelidir. Hedef dil metni, kaynak dil metninin üslup özelliklerini yansıtmalıdır. Hedef dil metni, kaynak dil metni gibi rahat okunabilmelidir."³¹ Bu açıları değerlendirirken Malatyalı İsmail, orijinali Arapça olan ve nesir halinde kaleme alınmış bu eseri kendi dili olan Türkçeye nazım halinde çevirmiştir. Bunu yaparken de olaya dayalı kurgular için en uygun nazım biçimi olan mesnevi nazım biçimini kullanmış, serbest tercüme olarak değerlendirebileceğimiz tarzda orijinal metni seçtiği nazım biçimine adapte etmiştir. Bununla birlikte Malatyalı İsmail, eserin orijinalinde bulunmayan bazı bilgiler ilave etmiş, kahramanların isimlerini değiştirmiş, kimi olayları ilave etmiş kimilerini de eklemiştir. Mütercimin şahsi tasarruflarda bulunduğu, özetlemeler, eksiltmeler ve ilaveler yaptığını göz önüne aldığımızda serbest tercümenin sınırlarını zorladığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

²⁸ Yazar, Sadık (2011). Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniv. SBE.

²⁹ Erhat A. (1978), Türk Dili-Çeviri Sorunları, Ank., Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, Sayı 322, s.54

³⁰ Cömert B. (1978), Kurumsal Açından Çeviri Sorunu, Ank., Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi, Sayı 322, , s.3

³¹ Aktaş T. (1996), Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış, Ankara, Orsen Matbaacılık, s.31

Malatyalı İsmail'in kaynak metni eksiltme, ilave etme ve özetleme yoluna giderek tercüme ettiği bazı bölümler aşağıda verilen alıntılarla açıklanacaktır.³²

İlk olarak kaynak metnin *Cariye Teveddüd* (Canayakın Bilgili) başlığını taşıdığı, tercümede ise eserin adı hakkında herhangi bir bilgi verilmediği görülmektedir.³³

Malatyalı İsmail, eseri Türkçeye mesnevi nazım biçimiyle tercüme ederken mesnevi nazım biçiminin geleneklerine sadık kalmış, klasik mesnevi tertibinde yer alan tevhid, na't ve münacat konulu şiirler ile sebep-i telif bölümünü ihtiva eden bir giriş bölümünü eserine eklemiştir. Bu bölüm, çerçeve hikayenin dışında olan bağımsız bir bölümdür.

Kaynak metnin girişi tacirin tasviriyle başlar. Tercümede ilk beş beytinde Halife Harun Reşit ve devrinin özellikleri üzerinde durulur. Ancak bu kısımdan sonra kaynak metinde bulunan giriş kısmına geçilir. Mütercim bu şekilde davranarak asıl metinde bulunmayan bazı bilgileri, oluşturduğu esere dahil etmiştir.

KAYNAK METİN

Bağdat'ta, çok zengin, geniş ticaret olanakları olan bir tacir varmış. Her bakımdan onurlu, saygın ve ayrıcalıkları olan bu kişi hiç de mutlu değilmiş. Çünkü Tanrı ona, kız çocuğu bile olsa, bir evlat vermemiş. Böylece keder içinde yaşlanmış ve birçok karısı ve cariyesi olduğu halde teselli edici bir sonuç alamadan kemiklerinin gündün güne saydamlaştığını, sırtının kamburlaştığını fark etmiş. Ama günün birinde çok miktarda sadaka dağıtıp sofu kişileri ziyaret etmiş; sonra da oruç tutup ibadet ettikten sonra tam bir inançla dua etmiş; ve eşlerinden en genciyle yatmış; ve bu kez, Yüce Tanrı'nın lütfuyla, o an ve o saatte karısını hamile bırakmış.

TERCÜME

Meger ol çağ kim Hârûn halife Hilâfetden aña degdi vazîfe	(52)
Felekden almışıdı câh-ı bahtı Hemîşe şehr-i Bağdâd idi tahtı	(53)
Cihânı 'adli kılmışdı ma' mûr Varur idi yedi iklîme menşur	(54)

³² Kaynak metin olarak Alim Şerif Onaran'ın Türkçe tercümesi esas alınmıştır.

³³ Malatyalı İsmail'in eserinin adı, K nüshasının 1a varağında sonradan yazıldığı anlaşılan Dâstân-ı İsmâil ibaresinden kaynaklı olarak kütüphane kaydında da aynı adla yer almıştır. Fakat metinde böyle bir atlandırmanın bulunmadığı ve eser adına dair herhangi bir bilginin yer almadığı görülmüştür.

Ögüş mâl issileri vardı anda (55)
Ki Bekdâşîleri yoğıdı cihânda

Huşûsâ şehri-i Bağdâd iy qarındaş (56)
Sekiz uçmağ iderdi aña şâbâş

Hem anda var idi bir ulu tâcir (57)
Kamu tâcirlerüñ üstine nâzır

Tercüme eser ile orijinal metin arasında bulunan önemli farklardan biri de tacirin (İbni Dinar) oğluna isim vermesi kısmıdır. Orijinal metinde tacir oğluna Ebu'l Hasan ismini verirken tercüme metinde Mütercimi bu ismi Bedrü'z-zamân olarak değiştirmiştir.

KAYNAK METİN

...yedinci günün sabahına da oğluna bir ad vermeyi tasarlayarak onu Ebü'l-Hasan olarak adlandırmış.

TERCÜME

Ulu toy eyledi yoğsul u bâya (82)
Laqab Bedrü'z-zamân urdı ol aya

Sarayda titizlikle büyütülen Ebu'l Hasan'ın dört yaşına geldiğinde İbni Dinar'ın tüm tacirleri toplaması, onlara aradığı cariye'nin vasıflarını anlatması, tacirlerin yedi iklime dağılması, bir tacirin böyle bir cariyeyi Kırım'da bulması ve getirip İbni Dinar'a satması gibi olaylar dizini, orijinal metinde bulunmamaktadır. Bu kısımlar mütercim tarafından tercüme metne eklenmiş olay örgüsüdür.

Orijinal metinde Ebu'l Hasan'ın babasından kalan malı tüketerek elinde sadece bir cariye'nin kalması kısmına kadar okuyucu, Teveddüd adlı cariyeden haberdar değildir. Dolayısıyla İbni Dinar'ın beş yaşında bir cariyeye satın alması, cariye'nin eğitimi, yetenekleri, güzelliği ve çekiciliği gibi kısımlar Ebu'l Hasan'ın açlık çekmesi kısmına kadar orijinal metinde bulunmaz. Dolayısıyla mütercim, bu olayların bulunduğu bölümleri kendi inisiyatifi ile metne dahil etmiştir.

Orijinal metin ve tercüme metin arasında tam tersi bir durumun söz konusu olduğu yerler de vardır. Malatyalı İsmail, tercüme metni oluştururken bazı eksiltmelere de gitmiştir. Örneğin asrın bilgini ve Harun Reşit'in emriyle kurulan ilim heyetinin başında bulunan İbrahim b. Seyyâr'ın adı, orijinal metinde dört defa geçtiği halde tercüme metinde hiç anılmaz. Diğer ilim adamlarının adları da verilmez. Sadece uzmanı oldukları alan isimleri verilir.

KAYNAK METİN

...çağının en büyük bilgini olan ve insanla ilgili tüm bilimlerde yetki sahibi bulunan İbrahim b. Seyyâr'ı ve onunla birlikte tüm şairleri, dilbilimcileri, Hafız-ı Kuran'ları, yıldızbilimcileri tabipleri, feylesofları, müçtehidleri ve ilahiyatçıları da çağırılmış...

TERCÜME

Bu kez emr eyledi erbâb-ı 'ilmi (294)

Getürdiler kamu aşhâb-ı hilmi

Fağîh ü muqrî vü naḥvî vü şâ'ir (295)

Ṭabîb ile müneccim oldı ḥâzır

Cariye (Tevedddüd) ile asrın bilgini İbrahim arasında geçen ve cariyenin cevap vermekte zorlandığı fakat yine mükemmel bir cevapla halifenin takdirini kazandığı kısımda mütercim tarafından eksiltelen yerler olmakla birlikte konunun hassasiyeti üzerinde yeterince durulmamış, hemen bir muammaya geçilmiştir.

KAYNAK METİN

"İslam dinini ilk kabul eden kimdir?"

"Ebubekir'dir!"

"Böyle olunca Ali'nin Ebubekir'den önce Müslüman olduğuna inanmıyorsun, öyle mi?"

"Ali, Yüce Tanrı'nın lütfuyla asla puta tapmamıştır; yedi yaşındayken, Tanrı onu hak yoluna soktu ve dua ve barış üzerine olası Muhammet'in imanı ile donatarak yüreğini aydınlattı."

"Evet! Ama doğrusu senin gözünde Ali'nin mi, Abbas'ın mı daha üstün değeri olduğunu bilmek isterdim!"

Gayet kurnazlıkla sorulan bu soruyu duyduğunda Canayakın, bilginin kendisinden başını derde sokucu bir yanıt beklediğini anlamış; çünkü Peygamber'in damadı olan Ali'ye üstünlük tanısa, barış ve dua üzerine olası Muhammet'in amcası Abbas'ın soyundan gelen Halife'nin hoşuna gitmeyeceğini biliyormuş. İlk kızarmış, sonra sararmış; kısa bir süre düşündükten sonra "Bil ki ey İbrahim, her biri ayrı ayrı üstün nitelikler taşıyan ikisi arasında hiçbir öncelik söz konusu

olamaz!" diye cevap vermiş. Halife bu yanıtı işitince, heyecanın sınırına dayanmış ve iki ayağı üzerinde ayağa kalkarak "Kâbe'nin efendisi üzerine ant içerim ki, harika yanıt verdin, ey Canayakın!" diye haykırmış.

TERCÜME

Didi evvel budur İslâm'a kavli (864)
Ki ikrâr ide Allâh ve Resûli

Dağı kâ'im tuta şavm u şalâtı (865)
Vara Hacc'a vire mala Zekât'ı

Buğur şordı 'Alî mi yig ya 'Abbâs (866)
Didi şeytân virür gönlüñe vesvâs

Nebî'ye biri 'am biri ibn 'amdur (867)
Bu ikiden bâri saña ne ğamdur

İkisi dağı kavmidür Nebî'nün (868)
Ne kaygu saña 'Abbâs vü 'Alî'nün

Hemân dem düzdi şa'ir bir mu'ammâ(869)
Ki fikr itmeye anı degme dâna

Orijinal metnin sonunda yukarıdaki gibi Halife Harun Reşit'in bir eksiltme örneğine daha rastlamaktayız. Kaynak metinde halife, münazarayı kazanan cariyeye, kendi hareminde kalıp saraylar ve konaklar sahibi olmayı mı yoksa efendisiyle beraber gitmeyi mi istediğini sorar. Cariyenin efendisini tercih etmesine büyük bir saygı duyar ve Bedrü'z-zamân'a on bin altın verir, cariyeye de ilave olarak beş bin altın daha verir ve Bedrü'z-zamân'a sarayda önemli bir görev tevdi eder. Bu kısımlar tercüme metinde bulunmamaktadır.

Örneklerden yola çıkarak Malatyalı İsmail'in tercümesi hakkında şunları söyleyebiliriz. Malatyalı İsmail, tercüme yaparken çerçeve hikâyeye sadık kalmış; fakat bire bir tercümeden ziyade serbest tercüme usulünü benimsemiştir. Hatta oldukça ileri bir noktada bulunan bu serbestlik eseri telif ile tercüme arasında bir yere getirmiştir. Belki de bu eser için "telif-tercüme" veya "kaynak metni yeniden yorumlama" şeklinde bir tabir daha uygun olacaktır.

Malatyalı İsmail'in tercümede izlediği yöntem, metnin formunu değiştirmesi yani nesir halindeki kaynak metni, nazma dönüştürmesi yaptığı tercümenin sınırlarını genişletmiş ve daha serbest bir tercüme yapmasına zemin hazırlamıştır. Kaldı ki nazma dönüştürülen bir metin söz sanatları, vezin ve kafiye gibi sınırlar içinde kaleme alınmak zorundadır. Bu ifade kalıpları içinde hareket etmek zorunda kalan mütercimim kişisel tasarruflarda bulunması bir gereklilik olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle bire bir tercüme yönteminden uzaklaşarak, çerçeve hikâyeye sadık kalıp anlam aktarımı şeklinde serbest bir tercüme metodunu takip etmesi şairin tercümede takip ettiği yöntem olarak görülmüştür.

14. Eserin Fransızca Tercümesine Dair

Eserin Fransa Paris Bibliotheque Nationale Suppl. Turc 912'deki nüshasının başında hikâyenin Fransızca bir tercümesi yer almaktadır. Étienne Legrand adlı bir Fransız tarafından yapılan bu tercümede kaynak metin bire bir takip edilmiş olmasına rağmen bazı yerlerde mütercim tarafından yapılan bazı müdahaleler mevcuttur. Okuyucunun daha fazla bilgi sahibi olması ve çeviri metni daha iyi yorumlaması için dipnot diyebileceğimiz açıklama yolunun da kullanıldığını görüyoruz. Mesela metinde yer alan "Ramazan" kelimesinin ne anlama geldiğini kelimenin sağ veya sol kenarına not düşerek açıklamıştır. Başka bir örnek olarak, beşinci sayfada Hz.Muhammed(SAV) ve dört halifenin kısa bilgileri okuyucuya verilmiştir. Toplam olarak yüz kırk sayfa tercümede kırk bir adet açıklama bölümü eklenmiştir. Bu açıdan yaklaşıldığında tercümede bir nevi izahlı tercüme şeklinde bir yöntem takip edilmiştir diyebiliriz. Bunun yanı sıra kaynak metinde yer alan ayetler Arap harfleriyle orijinal dilinde yazılmıştır. Sonuç olarak tercümede kaynak metne sadık kalınmış, ilaveler veya eksiltmeler yapılmamıştır. Tercüme, 1735 yılında tamamlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin büyük bir coğrafyada yüzyıllar boyunca süregelen hegemonyası düşünüldüğünde Malatyalı İsmail'in eserinin Fransızcaya tercüme edilmesinin Fransız devletinin Türkçeyi öğrenmeye teşvik edici kültürel politikalarının bir sonucu olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bağlamda, Batı devletlerinin Osmanlı topraklarında Türkçenin öğrenilmesine dair ilk sistemli girişimleri 1551'de Venedikliler tarafından başlatılmıştır. Venedik Cumhuriyeti, kendi uyruğundan olan, doğu dillerini ve özellikle de Türkçe bilen tercümanlarını yetiştirmek

amacıyla İstanbul'daki elçiliğinin bünyesinde ilk dil oğlanları (İtalyanca: giovani della lingua) okulunu kurmuştur. Venedik Cumhuriyeti'nin İstanbul'daki dil oğlanları okulu örneğini, 1669 yılında Fransa, 1754 yılında Avusturya, 1776'da Polonya ve son olarak 1814 yılında İngiltere izlemiştir.³⁴

Fransa'da Türk dilinin öğretimi, ilk defa Fransız devlet adamı Colbert tarafından başlatılır. Colbert'in kurduğu okulda tercüman olarak yetiştirilmek amacıyla, Osmanlı tebası arasından seçilen 9 yaşındaki Ermeni, Rus, Süryani vb. çocukları İstanbul'a gönderilerek Beyoğlu'ndaki manastırda eğitilirdi. Burası Dil Oğlanları Okulu adıyla bilinirdi.³⁵ Bu çocuklara Türkçelerini geliştirmeleri için verilen derslerin yanında diplomatik mesleği de öğretilirdi. Hem tercümanlık yapan hem de Türk Fransız ilişkilerini yürüten bu kişilere dil oğlanları denilirdi. Bu kişiler Türkçe konuşma dilini, klasik Osmanlıca'yı, Arapçayı, klasik Yunanca ve Latinceyi de iyi derecede bilirdi.³⁶ Fransızlar, dil oğlanları okulunu kurarken Venedik modelini örnek almakla yetindiler. Enfants de langue, daha sonra da jeunes de langue deyimleri aslında Venedikliler'in Türkçeden tercüme ettikleri "dil oğlanı" deyiminin Fransızcasıdır.³⁷

Bu okullar yaklaşık iki yüz yıl boyunca öğrencilerine çocukluk yaşlarından itibaren Türkçe başta olmak üzere Arapça ve Farsçayı başarılı bir şekilde öğretti.³⁸ İstanbul'daki Fransız elçiliğinde yer alan dil oğlanları okulunda bir Türk hocadan günde dört saat Türkçe dersi almalarının yanı sıra aynı hocadan Arapça ve Farsça dersleri de almaktaydılar. Doğu metinlerini tercüme eden "dil oğlanları", çeviri dağarcığının temelini oluşturmuşlar ve bugün, bu tercüme Fransız Milli Kütüphanesi'ndeki el yazmalarının Doğu'yla ilgili bölümünde muhafaza edilmektedir.³⁹

Bu bilgilerden yola çıkarak, İstanbul'a Türkçeyi öğrenmek için gönderilen Fransız dil oğlanlarının İstanbul'dan ayrılırken tercüme ettikleri veya tercüme etmek üzere Türkçe, Arapça ve Farsça yazma eserleri de beraberlerinde Fransa'ya götürdükleri kuvvetle muhtemeldir. Malatyalı İsmail'in eserinin Fransa Milli Kütüphanesi'nde yer alan nüshasının da dil oğlanları vasıtasıyla Fransa'ya götürülmüş ve orada tercüme edilmiş olması ihtimali oldukça yüksektir.

³⁴ Ağıldere, S. T. (2010). "XVIII. Yüzyıl Avrupa'sında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Önemi: Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul Fransız Dil Oğlanları Okulu (1669-1873)". *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 5/3 Summer 2010, s. 693-704.

³⁵ Vahapoğlu, M. H. (1997). *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*. İstanbul: MEB Yayınları, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 936.

³⁶ Nurlu, M. (2013). "Fransa'da Türkçe, Türkiye'de Fransızca". *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 8/10 Spring 2013, p. 477-498.

³⁷ Hitzel, F. (1995). *Dil Oğlanları ve Tercümanlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.

³⁸ Ağıldere, S. T. a.g.e.

³⁹ Hitzel, F. a.g.e.

II.BÖLÜM

1.Nüsha Tavsifi

Paris Bibliotheque Nationale Suppl. Turc 912 (P)10

40 varak, 945 beyittir. Çift sütun 13 satır. Nokta şemseli, zencirekli, miklepli vişne çürüğü renginde bir cilt içerisindedir. Kırmızı çift cetveli, başlıklar ve bazı alıntılar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Okunaklı talik yazıyla kaleme alınmıştır. Nüshanın müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Eserin başında hikâyenin Fransızca tercümesi yer almaktadır. Bu tercüme, 1735 yılında yapılmıştır.

Baş

İlâhî sensin Allâh'um ilâhum
Senün lutfundurur püş ü penâhum

Sonu

Bunı yazdum hayli geçdi rûzigâr
Ben ölicecek kala sana yâdigâr

Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi Nr. 12319 (K)

Kütüphanede “Destân-ı İsmail” adıyla kayıtlıdır. 32 varak, 717 beyittir. Çift sütun 13 satır, sırtı deri mukavva ciltle kaplıdır. Harekeli nesih yazıyla istinsah edilmiştir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yapraklar rutubet lekeli. 1a’da “Arabca’dan tercüme ilâve Dâstân-ı Malatyalı İsmâîl, nüsha-i ahar hitâm-ı te’lif 978” ifadesi yer almaktadır. 1b’de ise tükenmez kalemlerle sonradan yazıldığı anlaşılan “Dâstân-ı Malatyalı İsmâîl” başlığı yer almaktadır. “Temmetü'l-kitâb bi-avni'llâhi'l-Meliki'l-vehhâb fi-râbi-i şehri-i Ramazânü'l-mübârek sene 978” kaydıyla istinsah tarihi H. 978/M. 1570 olarak verilmiştir. Nüshanın müstensihî belli değildir.

Baş

İlâhî sensin Allâh'um ilâhum
Senün lutfundurur püş ü penâhum

Sonu

İrişür Tanrı'dan her zahma merhem
Dükendi söz dahı vallâhi a'lem

2. Metnin Oluşturulmasında İzlenen Yöntem

1. Tenkitli metin oluşturulurken eserin tespit edilebilen iki nüshası kullanılmıştır.
2. Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi Nr. 12319 ve Paris Bibliotheque Nationale Suppl. Turc 912 Tenkitli metinde kullanılan nüshalar olup K ve P kısaltmalarıyla gösterilmiştir.
3. Tenkitli metin kuruluşunda hiçbir nüsha esas alınmamıştır.
4. Karşılaştırmalı metinde her beytin birinci mısrası 'a' ikinci mısrası 'b' harfleriyle gösterilmiştir. Beytin bütünü ise 'ab' ile gösterilmiştir.(25^a,26^b,27^{ab} gibi...)
5. Ayetler,hadisler,dualar ve bunlarla ilintili ifadeler *İtalik* yazı ile yazılarak Türkçe karşılıkları ve geçtiği yerler dipnotlarda verilmiştir.
6. Mesnevide bulunan bölüm başlıkları **kalın(bolt)** yazıyla vurgulanmıştır.
7. Arapça ve Farsça dillerinden olan birleşik kelimelerin yazımında (-) işareti kullanılmıştır.
8. Karşılaştırmalı metin oluşturulurken eksikliği fark edilen yerler anlamsal yönden tamamlanmış, kullanılan ifade köşeli parantez [] içinde verilmiştir.
9. Nüshada bulunmayan kelimeler, mısralar ve beyitler (-), kelime ve ek farklılıkları (,), mısra ve beyitler arasındaki takdim/tehirler (↔) işaretleriyle gösterilmiştir.
10. Her beytin bir numarası vardır ve bu numaralar tarafımızdan kurulan metin esas alınarak verilmiştir.
11. Metinde sıkça kullanılan "وب" eki sert ünsüz kullanılarak "-up,-üp" şeklinde okunmuştur.
12. Lafzatullah bulunan kelime ve terkiplerde kesme işareti (') veya kısa çizgi (-) kullanılmıştır.
13. Metnin çeviriyazısında Arapça,Farsça kelime ve terkiplerde Prof.Dr. İsmail Ünver'in *Çeviriyazıda Yazı Birliği Üzerine Öneriler*⁴⁰ başlıklı makalesinde sunduğu tekliflere mümkün oldukça uyulmaya çalışılmıştır.

⁴⁰ İsmail Ü. (1993)Çeviriyazıda Yazı Birliği Üzerine Öneriler,AÜ,DTCF,Türkoloji Dergisi,C XI,S.1,s.51-90

SONUÇ

Çalışmamızda Malatyalı İsmail'in hayatı, edebî kişiliği ve eseri hakkında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Malatyalı İsmail'in doğum tarihi hakkında kesin bilgilere ulaşamıyoruz. Eserin Koyunoğlu Kütüphanesi'nde yer alan nüshasının istinsah tarihi esas alındığında İsmail'in H. 978/ 1570-1571'ten önce yaşadığı söylenebilir. Fakat eserin eldeki iki nüshasının da müellif nüshası olup olmadığını bilmediğimiz için İsmail'in yaşadığı dönem, ailesi, eserin telif yılı ve şairin öldüğü tarih hakkında kesin bilgi sahibi olamıyoruz.

Malatyalı İsmail, eserini mesnevi nazım biçiminde kaleme almış ve aruzun hezec bahrinin *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün* kalıbı ile birlikte *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbını kullanmıştır. Şairin birçok beyitte zihaf gibi önemli hatalara düşmesi ve kimi beyitlerde vezin bütünlüğünü sağlayamaması divan şiirinin inceliklerine hakim olamadığını göstermektedir. Bunun yanı sıra şair, sade bir Türkçe kullanmıştır. XVI. yüzyıl Eski Anadolu Türkçesinin ses, yapı ve sözdizimi özelliklerini taşıyan eserde, konuşma dili, halk söyleyişleri ve deyimlere de yer verilmiş, Arapça ve Farsça ikili ve üçlü tamlamalar fazla kullanılmamıştır.

Ele aldığı konu bakımından bir *Cariye Teveddüd Hikayesi* olan *Dâstân-ı Acîb*, tasavvufi konulara girmeden okura, daha çok sade bilgi vermeyi amaçlamış bir eser profili çizmektedir. Bu nedenle Malatyalı İsmail, mutasavvıf bir şair olarak değerlendirilemez.

Arapça nesir olan orijinal metni Türkçe nazma tercüme eden Malatyalı İsmail, dönemim karakteristik dil yapısını haiz, kendine mahsus bir üslup oluşturmuştur diyebiliriz.

Malatyalı İsmail'in *Dâstân-ı Acîb* dışında herhangi bir eserine rastlanmamıştır. İki nüshası bulunan bu eserden ve şairinden tezkirelerde de bahsedilmemektedir.

K1b P1b

Bismillâhirrahmânirrahîm

v - - - / v - - - / v - -

1. İlâhî sensün Allâh'um ilâhum
Senüñ lutfuñdurur püşt ü penâhum
2. Ehad sensün ki yoğdur saña şânî
Yakîn itdüm bu hikmetde gümânî
3. Senüñdür salţanat iy yüce Sübhân
Virürsin bir kula zerrece bürhân
4. Şıfâtuñ *kul hüvallâhü ehad*dur
Beyân-ı zâtuñ⁴⁴ *Allâhü's-samed*dür
5. Şamedsiñ ne arazsın ne cevher
Dürdür kudretüñ deryâda gevher
6. 'Aql çün fikr ider zâtuñ beyânın
Tıfl oğlan gibi habîr lisânın
7. İrişmez kudretüñe fehm ü idrâk
Ki seyyid didi aña *mâ-'arefnâk*
8. Hired keyfiyyetüñe olsa meşğûl
Kalur hayrân u 'âciz azdırur yol

P2a

9. Kerîm ü Zü'l-celâl ü Ferd ü Rabsin
Ne aşlıñ Türkdür ne hod 'Arabsın
10. Ehadsın lîk müstağnî 'adedden
Münezzeh dağı vâlididen veleden

K2a

^{2b}bu hikmetde: hikmetde bu K.

^{3b}Yaradılmış senüñ hükümüñe fermân K.

^{4a}*De ki: O Allah birdir.* (Kuran-ı Kerim 112/1).

^{4b}Beyânı zâtuña P.; Allah Samed'dir. (Kuran-ı Kerim 112/2).

^{7b}*Mâ arafnâke hakka marifetike: Seni hakkıyla bilemedim...* (Hadis-i Şerif)

^{8a}Hired: Ğaraz K.

11. Bedî' ü Müste'ân u Hıyy ü Kıyyûm
Kimesne kılmaduñ ilmüñe ma' lûm
12. Te'âla'llâh zihî Tevvâb u Hâlîk
Te'âla'llâh zihî Vehhâb u Râzîk
13. Senüñ ihsânuña yoğdur nihâyet
Kuluñ 'İsmâ'îl'e kılğıl 'inâyet
14. Kılunam lîk kulluğunda tağşîr
Getürdüm ma' siyyetde yüzime kir
15. Ser-â-ser defterüm cürm ü hağâdur
Velîkin senüñ işüñ hep 'ağâdur
16. Kıtı eksüklüyem 'ilm ü 'amelde
Temâmet 'ömri şarf itdüm zelelde
17. Yoluñda eksügüm ki çoğ İlâhî
Özüñden özge kimsem yoğ İlâhî
18. Senüñ luğfuñdurur püş ü penâhum
Ki sen 'afv idesin cürm ü günâhum

Der Na' t-ı Seyyidi'l-Enbiyâ*

v - - - / v - - - / v - -

19. İlâhî Muştafâ'nuñ hürmetiçün
Dîn içindeki insi hürmetiçün
20. Ki mürseller içinde Muştafâ'dur
Şafâ şultânı vü kân-ı vefâdur

P2b

21. Nebîler serveri hatm-i nübüvvet

14^a Kılunam:Kulluğum P.

15^b Anı itme İlâhî kim cezâdur K.

16^{ab} - K.

* - K.

19^b Dîn içindeki insi hürmetiçün: Dîni içindeki îmânı içün K.

Velfiler mihteri şâh-ı fütüvvet

22. Kaçankim bir kez eyledi işâret
Felekde ayı bölde zî-kerâmet
23. Muṭahḥar rûhına yüz biñ şalavât
Münevver zâtına biñ biñ şalavât

K2b

24. Ebû Bekr ü ‘ Ömer hem daḥı ‘ Oşmân
‘ Aliyyü’l-Murtazâ ol şâh-ı merdân
25. Bularuñ daḥı rûhına temâmet
Çalab’dan ‘ izz ü ‘ izzet hem kerâmet

K3a

26. İlâhî pâdişâha vir sa‘ âdet
Sa‘ âdet kim ola her dem ziyâdet
27. Begimüze daḥı vir ulu devlet*
Ki fermânında olsun cümle millet
28. Güni geldükce artur devletini
Ki düşmenler göreler heybetini
29. Yavuz gözden ırağ it ḥânedânın
Uzun yaş vir ki hoş sürsün zamânın
30. Kâmu düşmenlerin qahr eyle yâ Rab
‘ Adûya sükkeri zehr eyle yâ Rab
31. Daḥı bunda ṭuran ḥâzır cemâ‘ at
Kâmusına Çalab’dan câh u devlet
32. İlümüzi daḥı yâdât izinden

21^b Kim andandur nübüvvet hem fütüvvet P.

22^a Kaçankim: Hemân dem K.

22^b Felekde anı buldı zî-‘ alâmet K.

26^{ab} ↔ 35^{ab}.

27^{ab} ↔ 36^{ab}.

Irağ itsün Çalab düşmân gözinden

33. Kamunîñ Haq vire gönli murâdın
Şehîdler defterine yazsun adın

P3a

Sebeb-i Te'lîf-i İn Dâstân-ı 'Acîb*

v - - - / v - - - / v - -

34. İştigil sözimi iy merd-i 'âkıllı
Ki bu destân ucından oldu hâşıl
35. Benüm adum ki 'İsmâ'îl'dür iy cân
Ki hâşıl oldu fikrümde bu destân
36. Malaṭıyya'da olurdu maḫâmum
Varurdu her bir iḫlîme kelâmum
37. Sefer itdüm kılam Kuds'ü ziyâret
İrem hem Ka'be'ye bulam kerâmet
38. Kim anda hükm iderdi mîr ü ḫâḏî
Kıldum Haḫḫ'a her demde niyâzı
39. Yolum da gör ne ṭurfe ḫar'a düşdi
Ki tâ yolum Tırablus'a irişdi
40. Anuñ gönli murâdın eyle hâşıl
Yavuzlığı sen andan eyle zâ'il
41. Ṭapusında anuñ bir yâr-ı cânı
Getürdi baña uşbu dâstânı
42. Nitekim benüm adum 'İsmâ'îl'dür
Getüren ḫardaşuñ adı Ḥalîl'dür

32^b itsün Çalab: it ey Ğanî K.

* -K.

34^a sözimi: bu sözi K.

35^b fikrümde: fikrile K.

37^a itdüm kılam: kıldum ki idem P.

40^{ab} - K.

43. Me'ânî ehlidür ol dağı kâmil
Getürdi dâstân ol yâr-ı 'âkil
44. 'Arabca neşr idi ben nazma düzdüm
Velî ma' nîde baħrî gibi yüzdüm

P3b

45. 'Arabca her ne kim itmişdi taħrîr
Anı ben eyledüm Türkîde tefsîr
46. Ne kim râvîden gelmişdi rivâyet
'Arabca Türkîde düzdüm hikâyet

47. Velî âħir idicek dâsitânı
Didüm birkaç mu'ammânun beyânı⁶³

K3b

48. Kim anlar bu hikâyetden dinledi
Okudığım rivâyetden dinledi
49. Ne yirde kim okuna bu rivâyet
Muħammed rûhına virün şalavât
50. Ger ölüm olmayaydı ħûb olaydı
Ĥalâyık içre söz maħbûb olaydı
51. Kulağ ur diyem bir hoş hikâyet
'Acâyib kışşa vü şîrîn rivâyet

Âğâz-ı Dâstân*

v - - - / v - - - / v - -

52. Meger ol çağ kim Hârûn ħalîfe
Ĥilâfetden aña degdi vazîfe
53. Felekden almışdı câh-ı baħtı
Hemîşe şehri Bağdâd idi taħtı
54. Cihânı 'adli kılmışdı ma' mûr
Varur idi yedi iklîme menşûr

47^{ab} Didüm: düzetdüm K; beyânı: cevâbın K.

*Ser-Âğâz-ı Dâstân-ı Evvel K.

54^b Varur idi: Olmışdı ol K.

55. Ögüş mâl issileri vardı anda
Ki yekdaşları yoğıdı cihânda

56. Huşûsâ şehr-i Bağdâd iy qarındaş
Sekiz uçmaq iderdi aña şâbâş

P4a

57. Hem anda var idi bir ulu tâcir
Çamu tâcirlerüñ üstine nâzır

58. Ögüş mülki vü esbâbı vü mâlı
Ki aña virmişdi Haç te'âlî

K4a

59. Şağışı yoç nice dürlü hazîne
Ki ol cem' itmişdi kendüzine

60. Diyesin oldı ol Çârûn-ı şânî
Bilür idi halâyık cümle anı

61. Hesâbı yoğıdı onda [ki] mâlı
Kim aña virmiş idi Haç te'âlî

62. Kulı vü kırnağı çoç Rum'ı Bulğar
Adı halk içre meşhûr İbni Dînâr

63. Bunuñ gibi oçunmışdur haberde
Yürüdi kulları dâ'im seferde

64. Kocalmışdı 'özi' ömri çoğıdı
Velîkin hiçbir er oğlı yoğıdı

65. Ki soñra aña qalayıdı mâlı
Dün ü gün bu idi göñli melâli

55^{ab} - K.

61^{ab} - K.

62^a Urus'ı: Rûmî P.

62^b halk içre: meşhûr halka K.

64^b hiçbir er oğlı: oğlı vü kıızı K.(P nüshası bu beyitten itibaren 73. Beyte kadar eksiktir.)

65^a Ki sonra; sonunda K.

66. Bunı fikr eyleyüp ta‘ na alurdı
Giceler uyusuz tana alurdı
67. Ben öldükde ki yâ Rab n’ola hâlüm
Kime ala bu esbâb ile mâlum
68. Kimesnem yok ki yurdı duta şönumda
Ne bilem kim neler vardur önümde
69. Yüzini dem-be-dem yire ururdı
Dün ü gün pâdişâha yalvarurdı
70. Tatavvü‘ ıluban oruç dutardı
Giceyi gündüze bile atardı
71. Şadaa virüben tesbîh iderdi
Yıl on iki ay bu resmile giderdi
72. Dilerdi Tarı’dan ol bir ‘ıyâli
Ki şöıra aa alaydı mâli

K4b

73. Du‘ âsın Ha anu mabûl ıldı
Helâli ‘âıbet hâmile aldı
74. Felek döndi va‘ de irişdi bir gün
oğurdı hâceye bir oğlı hatun
75. Bir oğlan oğurdı kim aya benzer
ara aşı Dımışkî yaya bezer
76. Ezelden sürmelenmiş ara gözi
Gül-âbdan daı nâzük tâze yüzi

72^bkaldı;oldı K.

P4b

77. Tudağı la' l ü mercândan tutar tâk
Şanasın alını aq çün nûr-ı muṭlaq
78. Yanağı cennet alması gibi al
Karaca gözleri pür-fitne vü âl
79. Güneş ay alınına vâlih kalurdu
Felekde Müşterî hayrân olurdu
80. Sevindi çün atası gördi anı
Şanasın aña virdiler cihânı
81. Bu destânı diyen böyle buyurdu
Öğüş yalın tonatdı aç toyurdu
82. Ulu toy eyledi yoḥsul u baya
Laḳab Bedrû'z-zamân urdu ol aya
83. Derildi dâyeler beslerler anı
Ḳamu severler ol sevgüli cânı
84. Gice gündüz aña ḥıdmet kıllurlar
Biraz müddet bu resmile ḳalurlar
85. Bunuñ gibi dimişdür söze kâ'il
Ki çün Bedrû'z-zamân'a oldu dört yıl
86. Atası cümle tâcirleri dirdi
Olar kim dünyenüñ ucına irdi

K5a

87. Misâfirler ki yürürler cihânı
Bilürler her bir iḳlîmden nişânı

78^a Cennet elması: cennet'ül-meva K.

78^b Karaca gözleri: Daḥı ḥûnî gözi P.

80^a çün atası gördi anı: atasınıñ gönli cânı P.

83^{ab} - K.

84^b Anı beslemege meşğûl olurlar K.

88. Olar kim getürürler kıl u kırnağ
Hıtân-ı Bulğar u hem Rus u Kıpçağ

89. Gezerler her bir iklîmi seferde
Haber böyle işitmişem hâzarda

P5a

90. Derildi birbiriniñ hıdmetine
Ne kim var idise bir bir kâtına

91. Bulara arz idüp eydür murâdum
Dağı ‘ âlemde cehdüm ictihâdum

92. Dilerem luţfûñuzdan iy ‘ azîzler
Yürsüz yedi iklîm içre sizler

93. Bilürsüz her meţâ‘ ın kıymetini
Yemişsiz cümle şehrüñ ni‘ metini

94. Kâtuñuzda sizüñ benüm murâdum
Ki vardur anûnıla arta şâdum

95. Her iklîme kişi şalmağ gerek siz
Baña bir câriye almağ gerek siz

96. Kim anuñ yekdeşi olmaya hergiz
Cihânda isteyüp bulmaya hergiz

97. Cihân içre ğarîb ola cemâli
Gelin gibi ola yüzünñ alı

K5b

98. Laţîf ola kâmudan gözi anuñ
Hacîl ola güzellerin Hıtân’uñ

89^a Gezerler her bir: Gezer idi P.

94^{ab} - P.

97^b Gelin: Gül-i ağ P.

98^a Laţîf: Melîh K; gözi: görki K.

99. Gerek kim isteyesiz her birinde
Anuñ gib'ola hûbluğı yirinde
100. Zârîf ola kim habîbe ola ' âķıl
' Afîf ola lebîbe ola kâmil
101. Ola ' aķlı temâm ü fikri rûşen
Şaçı müşgîn ola vü yüzi gülşen
102. Sözi sükker gibi ola dilinde
Velîkin yaşı ola beş yılında
103. Baña bu resme bir câriye aluñ
Ki sulţânı ola hûsn ü cemâlüñ
- P5b**
104. Ki bir yirde bulasız ol cenânı
Ki oğlum için aluram ben anı
105. Ki tâ bir arada Bedrü'z-zamân'ı
Anuñla bile şalayım nihânı
106. Ki birbirlerine mûnis olalar
Karıncaya bile mûnis ķalalar
107. Tolanmaz ber-ķarâr o çarķ-ı gerdûn
Gerek ola biri birine bir gün
108. Benüm maķşûdumı kim itse hâşıl
Virürem pîşkeş ben aña genc-i kâmil
109. ķaçan kim bildiler ol cümle tüccâr
Ki ne ister bulardan İbni Dînâr
110. Didiler ķamusı sem' a ve tâ' a
Ķamumuz tatalum göz bu meţâ' a

102^a dilinde: vü zâtı P.

102^b Bu evşâf ola mecmû' ı şıfâtı P.

105^{ab} - P.

K6a

111. Belümüz bağlayalum gice gündüz
Bu işde dürişelüm cümle dübdüz
112. Ola kim sen murâduñı bulasın
Ve hem bizden dağı râzı olasın
113. Bunı eydürler andan hem giderler
Sefer kılmak için tedbîr iderler
114. Bularuñ her biri bir tedbîr itdi
Tağılup her biri bir yaña gitdi
115. Kimi Rûm'a kimisi Hind'e gitdi
Kimi Çin'e kimisi Sind'e gitdi
116. Kimi Bulğar u kimisi Hıta'ya
Kimi Efrenc'e gitdi kim[i] 'Arab'a
117. Bular her biri bir iklîme taldı
Ne kim buldıysa her birinden aldı

P6a

118. Meger bir h̄âce deşt eline vardı
Kırım'da bir kenizek gördi aldı
119. Hemân şatun alur anı bil iy yâr
Anuñ gibi ister İbn-i Dînâr
120. Cemâli aya beñzer h̄üsni kâmil
Ö ki 'aqlı tamâm kendüsi fâzıl
121. Cihânuñ fitnessidür gözi kaçşı
Edeb issi [vü] beş yaşında yaşşı

112^b Ve hem bizden: Dağı bizlerden P.

114^a Bu h̄âceler bu tedbîri itdi K.

115^{ab} - K.

118^{ab} - P.

120^a Cemâli aya beñzer: Kemâlde cümle mevzûn P.

121^{ab} - P.

122. Güneş nûrı kamaşurdu yüzinden
Utanur ay vü Zühre yıldız andan

123. Çün aldı h̄âce ol kırnağı şatun
Naşîb oldu sefer eyledi bir gün

124. Gice güdüz dürişdi vü yügürdi
Ki bir gün menzil-i Bağdâd'a irdi

K6b

125. Gelüp ol gice evine irişdi
Ev halkıyıla cümle görüşdi

126. Çü şubh oldu yirinden tırdı ol dem
Tonatdı ol kıızı hoş şâd u hurrem

127. Harîrler geydi çün hûriye döndi
Kim aña hûrî deyü halk eyitdi

128. Kanuben câriyeyi aldı getürdi
Aluben İbni Dînâr'a yetürdi

129. Çü gördi câriyeyi İbni Dînâr
Ki hüsni 'âlemi şâfidür envâr

130. Katı ra' nâ cemâli vü mişâli
Mükemmeldür cemâlinde kemâli

131. Yüzün gören kişi hûrî şanurdu
Özinden bil ki hûrî utanurdu

132. Konuşmuş eyle [bir] kaşı hilâli
Gözi şahini şayd eyler gazâli

133. Anı gördi sevindi İbni Dînâr

122^a nûrı: gözi K.

124^b menzili;yolu K.

125^{ab} - P.

126^{ab} - P.

127^{ab} - P.

Ki hâşıl itdi maqşûdını Cabbâr

134. Ne kim ol hâceye va' d eylemişdi
Virür mecmû' ını kim söylemişdi
135. Bahâsından dağı artuğ çok in'âm
Virüp ol hâceye eyledi ikrâm

P6b

136. Geyürdi câriyeye İbn-i Dînâr
Münakkaş tonları oldu perî-vâr

K7a

137. Ki gördi câriyeyi hûb u 'âqıl
Çamu işlerde fehm ü 'aqlı kâmil
138. Okur bir hoş mu' allim ehl-i Kur'ân
Bunuñ gibi düzilüpdür bu destân
139. Oğur câriyeyi işmarlar aña
Ki 'ilm ögrede anı her dem aña
140. Kelâmullâh'ı hıfz ider be-gâyet
Şunuñ gibi ki gelmişdür rivâyet
141. Oğur fıkıh u luğat naıvile taşrîf
Çü hâşıl itdi 'izzile teşrîf
142. Hadîş oğur nücûm u tıb u âdâb
Hesâb ider tutar elde suıurlab
143. Cemî' -i 'ilm ehlin İbn-i Dînâr
Getürdi katına çok virdi dînâr
144. Oğuda câriyeyi ide ta' lîm
Sebağ öğretdiler her bir mu' allim

133^b Ki hâşıl itdi maqşûdını: Çü dileğini hâşıl kıldı K.

136^b Nefis tonlu ki mecmû' sı zer-kâr K.

141^a taşrîf: Kudrî K.

141^b Dağı vardukca artdı gönli nûrı K.

143^{ab} - P.

144^{ab} - P.

145. Düzer şî' r ü ider mûşîkî yârı
Bu resmile geçerdî rûzgârı
146. Dağı her sâzı kim elde tutardı
Şanasın bülbülidi kim öterdi
147. Hoş oynar[1]dı şatranc u nerdi
Büzürcimîr ü Leclâc'ı yînerdi

K7b

148. Bu işlerde nice tûrup dürişdi
Ki eyyâmile bu hadde irişdi
149. Ki devrân içre hiç bunuñ mişâli
Bulunmaz idi ola kıl ü kâli
150. Kamu 'ilm ü hünerde kâmilidi
Yüzi ayına güneş mâ'ilidi⁽¹⁷⁾

P7a

151. Nazîri yoğıdı ol 'aşr içinde
Ne Efrenc'de ne Maçın'de ne Çin'de
152. Temâmet cümle 'ilmi itdi hâşıl
Şunuñ gibi ki fevt olmadı bir kıl
153. Atası hem yine Bedrû'z-zamân'ı
Oğur bir hoş mu'allim virür anı
154. Ki Kur'ân ile hıttı ide ta' lîm
Dağı dîn 'ilmîni taşşîl ü taħrîm
155. Oğudı cümlesini hâşıl itdi
Ki 'ömri on sekiz yaşına yetdi

147^b Kim ol işinde üstâdın yînerdi K.

148^a Bu işleri dutup onca dürişdi K.

150^{ab} - K.

156. Ata binmek oğ atmağ oldı pîşe
Gözin göñlin aña virdi hemîşe
157. Virüpdür hâşiyet insâna Sübhân
Kaçan kim bir işe cehd ide insân
158. Müyesser eyler eyyâmla Hâk anı
Bu bir kudretdür âdemde nihânî
159. Yüzinde görünür cümle melâhat
Sözinde bulunur küllî feşâhat
160. Güneşden dağı hem görkli yüzi
Şekerden dağı şîrîn tatlu sözi
161. Tudağı lü'lü vü mercân tutar tāk
Şanasın alnı ağı nûr-ı muṭlak

K8a

162. Gözinüñ fitnesi yüzinde evbâş
Cemâlini gören eydürdi şâbâş¹⁰⁹
163. 'İzârı gülşen idi haṭṭı sünbül
Tudağı şekker idi yüzleri gül
164. Atası anuñla hoş giçerdi
Gice gündüz yeridi hem içerdi
165. Yoğıdı eksügi Bedrü'z-zamân'uñ
Harîfi câriyeydi dâ'im anuñ

P7b

166. Dün ü gün câriyeydi anuñ işi
Gice gündüz bile 'ıyş idi işi

157^a Sübhân: Yaradan K.

162^{ab} - P.

163^{ab} - P.

165^b Harîfi: Atası P.; dâ'im: her gün P.

167. Atası anı gördükce dem-â-dem
Olurdu hâfırı vü cânı hurrem
168. Bunuñ gibi gelüpdür bize aḥbâr
Ki bir gün otururdu İbni Dînâr
169. Kocalmışdı vü giçmişdi cüvânı
Oḡudı ḡatına Bedrü'z-zamân'ı
170. Atası bir gün evde ḡalvet itdi
Bile ḡalvetde bir dem ṣoḡbet itdi

Naşîḡat-ı Peder Be-Püser-i H'îṣ*

v - - - / v - - - / v - -

171. Didi kim ey görür gözüm çerâḡı
Belüm güci ḡara baḡrum parası
172. Tenümdeki ṡamar içinde ḡanum
Fedâ olsun senüñ için bu cânum
173. İṣitgil iy benüm Bedrü'z-zamân'um
Senüñdür her ne kim var mülk ü mâlum

K8b

174. Kulaḡ ur sözüme sevdük 'ıyâlüm
Mükerrerdür benüm ṣimdiki ḡâlüm
175. Ben uṣ ḡocaldum ve giçdi zamânüm
Yaḡın olmaḡ gerekdür yoḡ gümânüm
176. Yigitlügim güci küllî döküldi
Gözüm çöngeldi vü bilüm büküldi
177. Baṣum aḡardı iṣitmez ḡulaḡum
Ne bilürem ki ṣayrüyam ne ṣaḡum

*- P.

171^b Ki uṣ cânumdadur sevgüñ ṡaraḡı K.

174^{ab} - P.

175^b Yaḡında ölürem yoḡdur gümânüm K.

178. Benüm vaqtüm irişmişdür bilürem
Vaşiyet saña anuñçün kıluram
179. Ki benden şoñra sen muqbil olasin
Ağır başlu ve hem ‘âkil olasin
180. Vaşiyetdür bu sözüm hem naşîhat
Dutarisañ olasin ehl-i devlet
181. Vaşiyetler idem saña ger tutasıñ
Oğul qamudan oynuñı atasıñ
182. Ki devletlü olur ögüt dutanlar
Bulardır dâ’imâ gönümde ötenler
183. İşit imdi bu sözlerden ne dirven
Senüñ için ben niçe kayırurvan

P8a

184. Kişi kim senden uzun ola yaşı
Anı gördükce cehd it çatma qaşı
185. Yücelik eyleme alçaqlık eyle
Tevâzu‘ göster ve halkıla söyle
186. Dağı senden kiçiye kııl şefâ‘ at
Ki bu ‘âdetde yürür ehl-i devlet
187. Sözüñ az söylegil sözüñ öz olsun
Şunuñ gibi ki bir sözüñ yüz olsun
188. Seni kim dögse sen aña du‘â kııl
Seni kim sögse sen aña şenâ kııl
189. Saña şanmadıguñ ayruğa şanma
Eyü hem şöhet kıılasun uşanma

179^b Ki naqşuñ olmaya kâmil olasin K.

180^{ab} - P.

181^{ab} - P.

182^{ab} - P.

186^b ‘âdetde yürür: resmle yürürler K. (K nüshası, bu beyitten itibaren 251. beyte kadar eksiktir.)

190. Özine şanmadığın işi zinhâr
Sen itme ayruğa olma ziyânkâr
191. Dilerseñ kim ki hoş hürmet bulasın
Gerek ğaybetde yüzde bir olasın
192. Hem olmağıl iki yüzlü oğul sen
Yana işit ki saña ne direm ben
193. İki yüzli olan kâğıd mişâli
Çaralar her dem anı halkıñ eli
194. İki yüz durur kâğıd lâ-cerem
Çara sürer yüzine her dem kalem
195. Kişiniñ ‘aybını setr it görürseñ
Mürüvvet olmaya yüze urursañ
196. Utanmağ gelmesün dirseñ öziñe
Yalanı pîşe kılma kendüziñe
197. Hıyânet eyleme ehline halkıñ
Düriş eylügine mecmû‘ı halkıñ
198. Eyü söz işidicek öğren anı
Yavuza uymağıl çoğdur ziyânı
199. Ulu ol ulu kiçiler katında
Tevâzu‘ kıl olara şöhetinde

P8b

200. Seni sevmek dilerseñ cümle ‘âlem
Sehâvet kıl ki nesneñ olmaya kem
201. İnanmağ gelmek dirseñ özüne
Yalanı pîşe kılma kendüzüñe
202. Dilerseñ olmayasın hiç muhtâc

196^{ab} -K

201^{ab} -P

- Ṭama^ç kes sen ḥalâyıḳdan gözüñ aç
203. Kişinüñ mâluna göz dikme zinhâr
Ne âzürde ol ve ne kılgıl âzâr
204. Şular kim ben saña kazandum esbâb
Kazandum şakladum hem daḥı aḥbâb
205. Kamudan mülk ü aḥbâbuñ ögüşdür
Bulardan daḥı aḥbâbuñ ögüşdür
206. Senüñ yok kimseye ihtiyâcuñ
Ne derdüñ vardurur yâḥûd ne acuç
207. Velî pendüm budur iy ḥûb-kirdâr
Ki bu câriyeyi terk itme zinhâr
208. Ki aña çok ḥazîne ḥarc itdüm
Ki tâ ben bu kuşu tuzağa tutdum
209. Elüñ diyüşür anı virme ki elden
Var ise devletüñ senüñ ezelden
210. Bu resme çok ögüt Bedrü'z-zamân'a
Ki oḳıdı atası ol yegâna
211. Bu söz içre sehl müddet ki giçdi
Atası hem şarâb-ı mevti içdi
212. Bir iki gün döşekde şayru yatdı
Ki tâ bir gün meger kim va^ç de yetdi
213. Bu çarḥ aldı anuç daḥı ḥayâtın
Felek yazdı anuç daḥı berâtın
P9a
214. Güni irdi degüşdürdi zamânın
Ḥaḳ'a işmarladı ol tatlu cânın
215. Kaçan Bedrü'z-zamân ol ḥâli gördi
Yağa yırtdı vü bürkin yire urdı

216. İki nergislerinden dökdi incü
Ki gülzârûñ içi döşendi lü'lü
217. Ögüş hasret yaşı dökdi gözinden
Delîl itdi sa'âdet yılduzından
218. Bu çarh işine ağladı be-gâyet
Felekden bahtına kıldı şikâyet
219. Tağıtdı yâsemem üzre kelâle
Cihânuñ işlerinden kıldı nâle
220. Okıtdı kavminüñ yakın ırağın
Düzetdi atasınuñ her yarağın
221. Atasını kaçan kim göre koydı
Cihânuñ işlerinden cümle toydı
222. Okıtdı atası rûhına *Yâsîn*
Oturdı üç güne dek tutdı yasın
223. Derildi 'âkıbet aşhâbı bir gün
Götürdi yasını ahhâbı bir gün
224. Ögüt virdi aña kavm ü qarâbet
Ki inşâllâh ola hatmi işâbet
225. Şanasın her birin görmedilerdi
Anuñle oturup gülmedilerdi
226. Çatı açlık bulara kâr itdi
İşitgil gör bu cariye n'itdi
227. Bu bir şerbet dürür kim içdi kamu
Bu bir menzil dürür kim göçdi kamu
228. Bu işde pes melûl olmağ gerekmez
Çoyup fazlı fuzûl olmağ gerekmez

225^{ab}-P

226^{ab}-P (K nüshası bu beyitten itibaren 248.beyte kadar eksiktir.)

P9b

229. Şükr kim sencileyin bir ‘ıyâli
 oyup gitdi telef olaydı mâlı
230. od ol olmadı varı çünki sensin
 Çün anuñ dirliğı kâmilde sensin
231. Bir iki gün melûl oldu bu işden
 Özi oydı uyûdun göz[i] yaşdan
232. Çü aldı atasının mâluna ol
 olaşdı dünyânuñ avâlüne ol
233. Eli çün bunca mülk ü mâla yetdi
 Atasınıñ ögüdini unutdı
234. Şanurdu bâîdür bu mülk ü mâlı
 Tağayyür olmaya dir idi âli
235. Dün ü gün yimek içmek idi pîşe
 Gözin göñlin aña virdi hemîşe
236. Otururdu müdâm ol ‘âce-zâde
 ulağı çengde idi elde bâde
237. Dögerdi dem-be-dem bâdenüñ anın
 Bu resme geçürürdi rûzgârın
238. atına her ne dest-âvîz gelürdi
 Ögüş dürlü aña bahşîş virürdi
239. Biraz müddet bu resme sürdi şöbet
 Yidi içdi dün ü gün ıldı ‘işret
240. Şunuñ gibi bu işler içre itdi
 amu esbâb u emlâkini şatdı

P10a

241. Yidi vü içdi cümle alka virürdi
 Duketdi ‘âıbet âire irdi

242. Şunuñ gibi düketdi genc ü mâlı
Ki bir etmege muhtâc oldu hâli
243. Ne altun ne gümüş kaldı ne lü'lü
Hemân bir câriye kaldı vü getdü
244. Muşannif kıldı kışşa böyle gördi
Ki üç gün üç gice hem aç olurdu
245. Kâmu yârânlar unuttılar anı
Hiç añmazlar idi Bedrû'z-zamân'ı
246. Şunuñ gibi irişmişdi fakîri
Ki kalmamış idi bir eski haşîri
247. Buları çün zebûn eyledi açlık
İşit câriyeye ne itdi tarlık
248. Dönüp câriye aña eydür iy yâr
Bu açlığa diyem olduk giriftâr
249. Kâtı kâr itdi açlık bize zinhâr
Kâmu yârenlerümüz oldu ağıyâr
250. Du'â itmiş Resûl ol şâh-ı muṭlak
Saña şıgınuram açlıktan iy Haḫ
251. İlâhî' izzetüñ haḫkı ki sîne
Ki ṭayanmaz olur açlık odına
252. İlâhi senlügüñ haḫkında senden
Kıl bizi ḫalâş bu yokluk odından
253. Acıdı canımız açlıkda kâtı
Ḥelâl oldu ḫarâm olanuñ atı

249^{ab} -P

252^{ab} -P

254. Didi câriye ey cânım pâresi
Yüregüm(ün) (vü) gözlerim çerâsı
255. Kıluram meşveret uş hırmenüñde
Egerçi diñlenürem şöhetüñde
256. Tur imdi var halife kâpusına
Beni ‘ arz eyle anuñ kâpusına

P10b

257. Eyit vardur benüm bir câriyem hûb
Cemâli güli gönüllerde maḥbûb
258. Hüner içinde yoḫdurur nazîri
Odurur kâmu hûblaruñ emîri
259. Bahâmı şorarsa di on biñ dînâr
Bahâ bec kim virürse eyle bâzâr

K9a

260. Velî Bedrü’z-zamân bilmezdi anı
Ki ol bilmişdi her ‘ ilmde beyânı
261. Anuñ zîrekliginden bî-ḫaberdi
Ki her bir kılı bir dürlü hünerdi
262. Halife kâtına tırdı vü getdi
Du‘ â kıldı vü anı arz itdi
263. Ki eydür vardurur bir câriyem hûb
Cemâli cümle gönül içre maḥbûb
264. Cihânda olmaya anuñ mişâli
Ki bedri mât ider anuñ hilâli

254^{ab} -P

262^a Duruben halife kâtına geldi K.

263^{ab} - K.

264^{ab} - K.

265. Hâlife emr idüp anı getürdi
Edeb üzre gelüp giçüp oturdu
266. İşâret eyleyüp virdi selâmın
Feşâhat birle hoş düzdi kelâmın
267. Hâlifeye ögüş kıldı du' âlar
Oğudı cânına lâyıķ şenâlar
268. Hâlife çün anuñ sözün işitdi
Anuñ sözine çok taħsînler itdi
269. Anuñ sözinde çok duydu feşâhat
Ta' accüb itdiler cümle be-gâyet

P11a

270. Hâlife gördi kim sözinde mevzûn
Yüzi vü alnı şan kim mâh ile gün³²
271. Kaçan kim sözünü diñledi cümle
Sözünüñ tahtlusın añladı cümle
272. Didi aduñ ne durur iy şerîfe
Didi Teveddüd'dür yâ hâlife
273. Didi pîşe bilür misin eyitgil
Bizüm müşkilümüz[i] rûşen itgil

K9b

274. Didi Qur'ân oğuram seb' -i eşnâ
Dağı kômamışam fıķh içre nesne
275. Hâdişüñ cümle işlerini bildüm
Luğat oğudum üstâdını buldum

265^a Hâlife emr ider anı getürür K.

265^b Yüzindeki niķabını götürür K.

267^b lâyıķ: medh ü K.

270^{ab} - P.

272^b Mısram vezni problemlidir.

274^b kômamışam: oğumışam K.

276. Dağı naıvıla şarfa çok durişdüm
Me'ânî vü beyâna hem irişdüm
277. Dağı tefsîr-i ma'kûl hem me'ânî
Kamusın okudum ey merd-i ma'nî
278. Okudum mantık u hey'et kitâbın
Su'âl idenlerüñ virem cevâbın
279. 'Arûz okudum u nazm eyledüm söz
Sözüm şalar gönüller içine sûz
280. Bilürem darb u reml ü 'ilm-i eflâk
Dağı zîc ü hâll içre cüst ü çâlâk
281. Tutarum irtifâ'-ı seyr-i kevâkib
Bu işde kılmışam rûzende mekseb
282. Nedür hâlini bildüm ben kûsûfuñ
Dağı hâll eyledüm 'ağdin hûsûfuñ
283. Okudum tıbb-ı İklidis'i yahşî
Bilürem hendese 'ilmini yahşî
284. Apardum mûsikî 'ilminde ki renc
Dağı hoş oynarum nerd ile şatranc
285. Çalaram cümle sâzı her uşûlde
Ururam rakşî nâzik sağ u solda
286. Kaçan sözün düketdi ol şerîfe
Ki çün işitdi ol sözi hâlîfe
- P11b**
287. 'Acebe kaldı anuñ sözlerinden
Dağı güldi laţîf ol sözlerinden

277^{ab} - P.

278^{ab} - P.

282^a Nedendür hâlini bilürem Yusûf' uñ K.

283^b Benüm oldı kamu hendese yahşî P.

287^{ab} K nüshası, bu beyitten itibaren 334. beyte kadar eksiktir.

288. Didi Bedr 'z-zamân'a eyit bah sın
Őunuđ gibi kim bilürsin dev sın
289. Didi kim on biğ yirde d n r
Vir rseğ eylerem senünle b z r
290. Hâlîfe didi kim iy merd-i   ağıl
Bu işler c riyeğden gelse hâşıl
291. Bu didükleri   ilmi kılsa r Ően
Did g ğden dağı artuğ virem ben
292. Oğudı cümle aşhâb-1 f n nı
Ki bağş ide göre  amusı anı
293.  aŐan   ilm ehliile bağş eyleye c st
Dürüst ola sözünde olmaya s st
294. Bu kez emr eyledi erbâb-1   ilmi
Getürdiler  amu aşhâb-1 h lmi
295. Fağ h   muğr    nağv    Ő 'ir
Őab b ile müneccim oldu h z r
296.  odurdu kürsüler  amu oturdu
Buğur tezervi ortaya getürdi
297.  aŐan tezerv bu   ilm ehlini gördi
Yir  pdi v  elin  avŐurı Őurdu
298. Didi kim y  hâlîfe buyruğ olsun
Ki  ırnağuğ bularla bağş k lsun
299. Hâlîfe didi h z r ol  z ğde
Ki kimse Şa' n bulmaya s z ğde

P12a

300. Didi kim baŐum üzre y  hâlîfe
Eger buyruğ olsa ben za' ife

301. Şunuñ gibi ki sözüñ söz
Olam mecmû' in üstine pîrûz

Bağş-Kerden-i Cârîye Bâ-Muqrî

v - - - / v - - - / v - -

302. Didi muqrîye kim açğıl göziñi
Dağı fikr-ile söyle her söziñi
303. Gerek senüñ ile bağş idem ben
Ya ben artam söz içinde ya ğod sen
304. Kaçan kim câriyeyi gördi ğâfız
Sözi kesdi vü bir dem tırdı ğâfız
305. Ğağâret gözi ile bağıdı aña
Didi ben şorarum ol sözi saña
306. Didi Qur'an'ı ğıfz itdüñ mi bârî
Didi ğıfz eyledüm Qur'an'ı ârî
307. Bilürem nâsiğ ü mensûğı bir bir
Oluram ben müşebbeh yirde ğâzır
308. Didi Mekkî Medenî'yi bilürem
Ne âyet olsa tefsîrin kıuram
309. Hem ihfâ ile müdgam hem ne idğam
Ğamusın baña üstâd itdi a' lâm
310. Dağı medd-i muttaşıl olduğı yirde
Bilürem munfaşıl olduğı yirde
311. Hem añlaram [ki] ğâf vâv ğavâ' idi
Dilümdedür her i' râbuñ kilîdi

P12b

312. Ğurûfinuñ şayusı kim gelüpdür
Yüz yigirmi biñ kez olupdur

301^b Mısraın vezni problemlidir.

313. Hem altı yüz altmış dağı ‘âkîl
Bunuñ gibi didi bu sözi kâ’il
314. Velî bil kelime iy baht-ı pîrûz
İki biñ on yedi vü altı biñ yüz
315. Dağı on dört yirde secde gelmiş
Nebî’den böyle sünnet bize kalmış
316. Nebî aduñ otuz üç aındı Hâlîk
Sekiz kuşuñ adı var hem iy ‘âşık
317. Didi mukrî kim ahsenet iy melîhe
Senüñ sözüñ şafâ virür Mesîh’e
318. Digil baña ne sûre efđal oldu
Bu Qur’ân’da ne âyet a’ del oldu
319. Dağı hürmetlüsi kangı âyet
Ki her birine gelmişdür rivâyet
320. Didi Qur’ân’da efđal sûre *İhlâş*
Ki Rahmân’uñ şıfâtı andadur hâş
321. Velî ger âyet-i a’ del şorarsañ
Budur kim işde yazupdur görürseñ

*قل الله تعالى في كلامه القديم ان الله بأمر بلعدي و الاحسان

322. Ğarîmin çünki hâfız öyle gördi
Yine câriyey ol mukrî şordı

P13a

323. Kaçan Qur’ân’a mukrî niyyet ide
Ta’ vîz mi ya *bismillâh* mı diye
324. Didi kim böyle gelmişdür rivâyet
O dise sûre ortasında âyet

*Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı emreder (Nahl Suresi 90. Ayet).

325. *E'ûzu* ide pes okıya *Qur'ân*
Bunuñ gibi buyurmuş ehl-i bürhân
326. Eger okursa sûre evvelinden
İkisi hoş dağı gele dilinden
327. Velî mihrâbda kılsa imâmet
Te' avvuz ol ide hem *Qur'ân*
328. Buğur mukrî su'âl ider ki eyit sen
Te' avvuz nice ide eyle rûşen
329. Didi kim Muşafâ ol şâh-ı envâr
Bunuñ gibi gelüpdür andan âşâr
330. Ki *Qur'ân* evvelinde sünnet oldı
İşit ey mukrî sözüm ahsenetdi
331. Yine mukrî su'âl eyler ki iy şûh
Bu *bismillâh* *Qur'ân*dağı yayuğ
332. Cevâb öyle itdi ki ehl-i şerî' at³³²
Bu sözde ihtilâf itmiş haqîkat
333. Kimisi anı *Qur'ân*'dan dimişdür
Kimi bu mezhebi elden komışdur

K10a

334. Çü sözleri eydür ey şerîfe
İşidenler taña kaldı halîfe
335. Velîkin Şâfi'î *Qur'ân*'da dimiş
E'imme ekşeri bu kavli tutmuş
336. Anuñçün kim namâz içre muşallî
Kılur maḥfi niyâz içre muşallî

332^a Mısram vezni problemlidir.

334^{ab} -P

336^b maḥfi niyâz: cerhile namâz K.

P13b

337. Bunuñ gibi didi hem ol şerîfe
K'Îmâm Mâlik ile Ebû Hânîfe
338. Hılâf itmişdür bu hüküm içre sözi
Çün iştidî bu sözi mukrî özi
339. ' Acâyib itdi istihzârın anuñ
Dağı sözinde tefsîrin beyânuñ
340. Didi kim *bismillâh* niçün iy cân
Berât ilkinde yazmaz ehl-i Qur'ân
341. Hemân dem câriye virdi cevâbın
Ki ben idem bunuñ saña hesâbın
342. Şorarlâr İbn- i ' Abbâs'dan âyâtı
Ki niçün böyle yazdılar berâtı
343. Cevâb eyle dimiş ol ehli rahmet
Ki bu sûre içinde ekşer âyet
344. Ğazâ emrine inmişdür Çalap'dan
Dağı bir töre virmiş Arab'dan
345. Kaçan küfr ehli imâna düzelse
Îmân virmekle beyti yazılsa
346. Yazarlardı *bismillâh* evvel
Meğer kim bir gün ol sultanı efđal

10b

347. Nebîler serveri hatm-i nübüvvet
Kim andandur şeri' at hem fütüvvet

338^b bu sözi mukrî özi: mukrî andan bu sözi P.

340^behl-i Qur'ân: ehl-i kânûn K.

348. İşaret eyledi ol şâh seḥâya
Emîr'ül mü 'minîn mu' in ol murtażâya
349. Kim oḳıdı bu ḥalâyıḳ üzre ey şâh
Berâtuñ sûresini eyle âgâh

P14a

350. Emîrû'l mü 'minîn ol 'ilm-i kânî
'Alî çünkim oḳudı anda anı
351. Dimedi anda *bismillâh* ı evvel
Meğer kim ol idi bu işde efḍal
352. Dimedi ide *bismillâh* anda
Bu sünnet ḳaldı andan bu cihânda
353. Ḳaçan kim muḳrî ol sözleri diñler
'Acebler fikrin anıñ ḳatı ṭañlar
354. Âḥir muḳrî yine şordu ki nişe
Ki bismi'llah yazarlar hemîşe
355. Ḳamu sûrelerüñ ilkinde her dem
Bilir misün bunun aşlını muḥkem
356. Didi kim Muştafâ'ya çün nübüvvet
Nüzûl itdi ve irişdi velâyet

*قال الله تعلا في كتابه الكريم

*قل ادعوا الله ادعوا الرحمان اياً ماتدعو فله الاسما الحسنی ولايهر بصلات

348^bşeri' at: nübüvvet K.

349^b a' îni :-K

350^a oḳıdı : oḳu bu K.

350^b sûresini : suretini K.

351^{ab} -P

352^a Dimedi ide: Çün ol terk itdi K.

352^b Bilir misin bunun : Bunun buyurmuşdur K.

*Yüce Allah kerim olan kitabında diyor ki: "De ki: "(Rabbinizi) ister Allah diye çağırın, ister Rahman diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler O'nundur" (İsra Suresi 110. Ayet).

357. Şahâbe üzre çün bunca oқudu
Nebî ilkinde *bismillâh* didi

358. Budur şorduğıñ sözüñ cevâbı
Қurıdı muқrınüñ ağızında âbı

K11a

359. Ki *bismillâh* içün bunca bürhân
Hadîs-i Muştafa vü âyât-ı Kur'ân

360. Dağı sözlerde kim kim nola naқlı
Buğur muқrî yine cem' itdi ' aқlı

361. Su'âl itdi aña kim söyle ' âқil
Çü Қur'ân Muştafâ'ya oldı nâzil

P14b

362. Bir uğurdan mı indi ol Muştafâ'ya
Ya geldi mi âyet âyet ol şafâya

363. Didi evvel bu Қur'ân şöyle kim var
Yazıldı levh-i maḥfûz üzre ey yâr

364. Hem andan Cebre'îl ol peyk ḥazret
Getürdi Muştafâ'ya âyet âyet

365. Buğur şordı ki қанқı süre evvel
Ḥaberdür ibn ' Abbâs'dan müselsel

366. Didi kim iқrâ' indi gökden evvel

358^b ağızında âbı : ağızınıñ dili K.

360^a kim kim :görkin K.

361^a söyle: ey K.

361^b Muştafâ'ya : Қur'ân K.

362^a ol:-K

363^{ab} -P

364^a ol:-K

365^b Olupdur Muştafâ қalbine münzel K.

366^{ab} -P

Ḥaberdür ibn ʿAbbâs'dan müselsel

367. Velî bir kavlı *izâ câ* geldi âyet
Ki *naşru'llâh* okurlardı rivâyet
368. Dağı bir kavlı vardurur ki Câbir
Dimiş evvel inen sûre *müddeşsir*
369. Velîkin bir kavlıde böyle gelmiş
Ki âhir uşbu âyet nâzil olmuş

K11b

*قال الله تعلا في كتابه العظيم
اليوم اكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتي

370. Buğur muqrî yine sordı ki ey cân
Kimün önünde cem' oldu bu Qur'an
371. Didi böyle yazılmışdur kitâba
Ki Qur'anı düzetti dört şaḥâbe
372. Biri ʿOşmân biri Zeyd İbn Şâbit
Mu'âz İbn Cebel hem oldu şâbit
373. Übeyy İbn Ka'b'dur ol bir şaḥâbe
ʿAcaba kaldı muqrî bu cevâba
374. Bunun gibi yazılmışdur hikâyet
Ki okur muqrî Qur'an'dan bir âyet
375. Didi câriyeye muqrî kim ey hûr
Niçe geldi bir âyet içre destûr

368^{ab}↔369^{ab}

368^a bir kavlı: âhir K.

*Allah yüce kitabında diyor ki: Bugün, sizin için dininizi kemale erdirdim ve sizin üzerinize nimetimi tamamladım(Maide Suresi 3. Ayet).

370^b bu: -K

373^a bir: -K.

P15a

376. Ki müskir düzilür ħurmâ üzümdeñ
Ne añlarsın cevâb eyit bu sözümdeñ

377. Didi Ķur'ân'ı sen te'vîl idersin
Velîkin zâhirin ħutup gidersin

*قال الله يا ايها الذينه امنو انما الخمر الميسرو الانصاب والازلام رجس من عول الشيطان

378. Suci taħrimine inmeden âyet
Bu âyet nâzil oldu uş rivâyet

379. Bir âyet oĶudı muĶrî yine hem
Ki itmiş Tañrı'ya 'İsâ'bn-u Meryem

*قوله تعلا تعلم مافي نفسي ولا اعلم مافي نفسك انك انت علام غيوب

380. Özi nefsi gibi Allâh'ı idrâk
İdüp-durur cevâbı şöyle çâlâk

K12a

381. Cevâb eyle didi aña ki ya'ni
Budurur didüğüñ işde cevâbı

382. Ki bilürsün ĥaĶîĶat neydiğün sen
ĤaĶîĶat sendekini bilmezem ben

383. Yine muĶrî didi ey serv âzâd
Namâz içre Ķırâ'at oĶusa şâd

384. Cevâbına ne dirsın uşbu ĥâlîñ
Cevâbın di baña sen bu su'aliñ

376^a düzilür: düzeler K.

377^a te'vîl: ki bel K.

* Allah diyor ki: Ey iman edenler! Hamr , kumar, dikili taşlar ve şans oyunları şeytan işi birer pisliktir (Maide Suresi 90. Ayet)

378^{ab} -P

* Allah diyor ki: Sen benim içimdekini bilirsin, ama ben senin zâtında olanı bilmem. Gizlileri tam olarak bilen yalnız sensin. (Maide Suresi 116. Ayet)

381^a ya'ni : 'İsî K.

381^b işte cevâbı : anda mâna K.

385. Cevâb eyle didi ol şâh üstâd
Namâz içre kırâ'at okusa şâd
386. Degül hergiz câ'iz anıñ namâzı
Berâberdür bu işde çoğ vü azı

P15b

387. Bunuñ gibi rivâyetdür hikâyet
Ki muqrî okudı yana bir âyet

*قال الله تعالي ياايها الذينه امنو لاتحرموا طبيبات مالحل الله لكم

388. Su'âl itdi aña ol 'aql kâmil
Sebeb n'oldı bu âyet oldı nâzil
389. Cevâb eyle didi kim bu hikâyet
Şahâbeden tutupdurur bir 'âdet
390. Harâm itmişler-idi kendüzine
Helâli özine uyhu gözine
391. Bu âyet anlaruñ haqqında geldi
Bu iş anlara tenbîh gibi oldı
392. Ki gördü muqrî andan uşbu hâli
Dükendi qalmadı ayruq su'âli

K12b

393. Didi kim *bâreka'llâh* ey 'afife
Şataşmadum senüñ gibi harîfe

390^b Helâli özine uyhu: Helâl uyku üzerine K.

391^b gibi oldı: kıldı K.

393^b Şataşmadum: şataşdum K.

394. Revân muqrî ayağ üstine tırdı
 Hâlîfe hızm̄etinde yüzün urdı
395. Didi kim yâ emîre'l mu 'minîn sen
 Benüm üstüme tanuğ ol ki uş ben
396. Bunuñla söylemekde 'âciz oldum
 Sözüüm qalmadı vü ben dağı qaldum

Bağş-Kerden-i Cârîye-i 'Âkıle vü Nazîfe Bâ-Fağîh *

v - - - / v - - - / v - -

397. Buğur cârîye yüz tıtdı fağîhe
 Dağı bülbül gibi ötdi fağîhe
398. Didi seni oğutmışdur hâlîfe
 'Azîm itmeklik için ben harîfe
- P16a**
399. Benüm ile gerek sen bağş idesin
 Ne söz kim sen bilürsñ diyesin
400. Fağîh eydür senünle kıl ü qâlüm
 Eñ öndiñ farz u sünnetdür su 'âlüm
401. Fağîh eydür oğumuş mısun ey mâh
 Uşûlinden fûrûğından kıl âğâh
402. Didi fiğhı oğumışuz su 'âli
 Şorarsañ şor cevâbı diñle hâli
403. Cevâb idem kim ben qâl u kıli

395^{ab} -P.

396^{ab} -P.

* Bağş-i Cârîye-i Fağîh K.

398^b harîfe: harîme K.

399^a bağş idesin : nâs eylesin K.

399^b diyesin:söyleyesin K.

401^a Fağîh eydür oğumuş mısun: Eger fiğh oğumuş-ısañ K.

402^a fiğhı oğumışuz : kim oğumışın K.

402^b şor: şorugör K.

Kitâb u sünnetle her delîli

404. Ki vücub kişiyê oldur hem sa'âdet
Ki Qur'ân okuya oldukça tâkat

K13a

405. Dağı Tañrı ne emr itmişdür aña
Gerek bile anı vü her dem aña
406. Vuzûnuñ farz-ıla sünnetlerinden
Dağı erkân-ile niyyetlerinden
407. Namâzuñ farzıyla hem dağı vâcib
Nedür kaçdur ki sünnet oldı tâlib
408. Bile hükmin harâmuñ hem helâlüñ
Cevâbın vire bey' içre su'âlüñ
409. Bile kim bir-dürür hem minneti Allâh
Kimesne olmadı zatına âgâh
410. Ne çifti oğlu var ne hod vezîri
Ne ortağı ne mişli ne nazîri

P16b

411. Mekânı ol yaratdı bî-mekândur
Zamânı ol düzetdi bî-zamândur
412. Anuñ evşâfı gerçi bî' adeddür
Ağaddur vâhid u ferd u şameddür
413. Fağîh anuñ sözini çün işitdi
Dutup aña bu hoş resm-ile şordu

403^a kim:-K

404^a vücub kişiyê oldur: kişiyê vâcib ol dem K

404^b oldukça tâkat:yitdükçe key âfât K

405^a emr : farz K

407^b nedür : bile K

410 hod: -K

414. Kim Allâh'ı ne keyfiyetle bildüñ
 'Ubudiyyet edâsın nice kılduñ
415. Didi kendüyi ta' lîm itdi baña
 Özimi tâ ki bildüm tutdum aña
416. Egerçi kim Hakkı haqq-ıla bildüm
 Velî peygamberi vâsıta bildüm
417. Ki bize vâzih itdi ol delîli
 Mübeyyen eyledi her bir sebîli

K13b

418. Buğur didi fağih ol sîm tenden
 Namâzuñ iftitâhın şordı andan
419. Didi tağrîm ü tağlîli nedendür
 Bunuñ bu kâl ile kıli nedendür
420. Didi ki iftitâhdur tağâret
 Nebî'den böyle gelmişdür rivâyet
- *فالأم لا يقبل الله صلوت بغير طهور
421. Velî tağlîl u tağrîmi namâzuñ
 Olur tekbîr tağrîmi namâzuñ
422. Vuzûnuñ farzı altıdur mu' ayyen

413^a sözini çün işitdi:kelâmın çünki gördi P.

414^bedâsın: sen aña K.

415^a ta' lîm : tâ' rîf K.

415^btutdum: döndüm K.

417^b bir:-K.

418^a didi: döndi K.

419^a didi: dağı K.

419^b kâller:kâl u K.

420^b tağrîmi:teslîmi K.

* Gerçekten Allah temizliksiz namazı kabul etmez (Hadîs-i Şerîf).

Saña bir bir anı idem mübeyyen

P17a

423. Biri niyyetdür ol altıdan evvel
Birisi yüz yumağdur birisi el
424. İki dirseklerini dağı andan
Bunuñ gibi gelüpdür dâsitândan
425. Dağı mesh ide başını tamâmet
Ki Mâlik'den bu gelmişdür rivâyet
426. Velîkin Şâfi' i ba' zı diyüpdür
İkisi dağı şekker yiyüpdür
427. Biri ayak yumağdur ol altıdan
İki topuğ dağı hem bile münzam
428. Velî sünnet vuzû da Muştafâ hem
Hadîşiyle buyurmuş ol şafâ hem
429. Gerek kim ide *bismillâh* evvel
Kağan kim şu içine ilede el

K14a

430. Dağı ağızına yüzine vire şu
Üçer kez müsteħabdur ele hem bu

423^a niyyetdür ol:niyyet-durur K

424^a dirseklerini:dirsek K. dâhıldür:-P

425^a mesh ide başını:başını mesh ide K.

427^aol altıdan:altıdan hem K.

427^bbile münzam:böyle müdğam K.

428^a Muştafâ hem:Muştafâ'dan K.

428^b Hadîşiyle buyurmuş ol şafâ hem K.

430^{ab} -P

431. Kulağı meşı ide vü boyunu hem
Gerekmezdür bulardan birisi kem

432. Ne   uzvını yusa tesbîhı ide hoş
Ki yuna her günâhı vü gide hoş

433. Kaçan kim şuyla yuya elini
Bu tesbîhe açup diye dilini

*بسم الله على هذا الماء ولحمد الله على دين الاسلام وعلتوفيق الايمان

434. Kaçan ağzına virürse o kes şu
Hoş ola du  âyı anda dirse bu

*اللهم اعنى على ذكرك وشكرك وحسن عبادتك وعلى دوام ذكرك

P17b

435. Dağı yüzünine şu virse sa  âdet
Oğursa bu du  âyı zî-ğudret

*اللهم ارحنى من رايحه لجنه وارذقتى من جميع تعمها تعيمها

436. Yüzini yuyımağ ey hûb-gerdâr
Gerek uşbu du  âyı ide tekrâr

*اللهم بيض وجهى يومه تبيض وجه اوليا ائمة ولا تسود وجهى يومه تسود وجه اعدائك

437. Dağı hem nesneye açmaya dilin
Bunu diye yuyımağ hem sağ elin

432^a   uzvını yusa:   uzvın yur-ısa K. (K nüshası, bu beyitten itibaren 476. beyte kadar eksiktir.)

* Allahü teâlânın adıyla başlarım. Bize suyu ihsan eden, İslâm dinini veren, imanı bahşeden Allah'a hamd olsun.

*Ey Allâh'ım! Seni zikretmem, sana şükretmem ve sana güzel ibâdet edebilmem için bana yardım et.

* Ey Allah'ım! Cennet kokusunu koklat ve beni Cennet nimetleri ile rızıklandır. Cehennem kokularından uzaklaştır.

* Ey Allah'ım! Nurunla, Evliyanın yüzünü ağarttığın gibi, benim yüzümü de ağart. Düşmanlarının yüzü karardığı günde, yüzümü, günahlarımdan dolayı karartma.

*اللهم اعطني كتابي بيمينى و حاسبنى حسابا يسيرا

438. Kaçan kim sol eline degse nevbet
Oğusa bu du'âyı bulur devlet

*اللهم لا تعطنى كتابى بشمالى ولا من وراظهري ولا تحاسبنى حسابا شديدا

439. Gerek kim bu du'âyı oğuya anda
Ol zamân başını mesh ide tende

*اللهم غثنى برحمتك و انزل على من برحمتك

440. Kulağına kaçan mesh ide ey yâr
Gerek uşbu du'âyı ide tekrâr

P18a

*اللهم اجعلنى من الذين يستمعون القول ويتبعون احسنه

441. Kaçan mesh ide boynın bî-tevağğuf
Oğuya bu du'âyı bî-tekellûf

*اللهم اعتق رقبتى من النار واحفظنى من السلاسل والاغلال

442. Dağı hem sağı ayağına irişse
Hoş ola bu du'âyı anda dirse

*اللهم ثبت قدمى على الصراط يوم تذل الأقدام

443. Velîkin sol ayağını yuyımağ

Bunı oğuya hoşdur şu koyımağ

*اللهم اجعل لى سعيا مشكورا وذنبا مغفورا و عملا مقبولا

* Ey Allah'ım! Kitabımı sağımdan ver ve hesabımı kolay eyle.

* Ey Allah'ım! Kitabımı solumdan ve arkamdan verme, hesabımı zor eyleme.

* Ey Allah'ım! Vücutumu ve saçlarımı cehenneme atma. Başka gölgenin olmadığı günde Arş-ı Âlânın gölgesinde gölgelendir.

* Ey Allah'ım! Beni, sözü dinleyip, en güzelini tutanlardan eyle.

* Ey Allah'ım! Boynumu ateşten azat eyle, çaresiz hastalıklardan bizi koru.

* Ey Allah'ım! Ayakların kaydığı günde, sıratı ayaklarımı sabit eyle.

* Ey Allah'ım! Çalışmamı meşkûr et. Günahımı affet. Amelimi kabul et. Ticaretimi helâl et!

444. Vuzûyî çün temâm ide beğayet
Yüzini göğe tutup ide şehâdet
445. Fağîh işidicek ol hûb tenden
Öğüş tahsîn okudı aña cândan
446. Buğur şordu kim ey hûrî şıfâtı
Niçe dürlü metâ' in var zekâtı
447. Didi kim on toğuz dürlü metâ' ı
Zekât itse gider malın şadâ' ı
448. Bu destân dîn böyle dimişdür
Biri altun biri anuñ gümüştür
449. Deve öküz koyun keçi ve buğdayı
Noğud darı vü zeytûn vü hurmâyı
- P18b**
450. Kuru üzüm pirinc vü bağla vü hem
Dimişlerdürür hubûbât bile hem
451. Didi kim nicedür altun zekâtı
Gerek hal idesen bu müşkülâtı
452. Didi yigirmi dinâr olsa altun
Yarım dinâr itmiş ehl-i kânûn
453. İki yüz aqcedür hadd-i nişâbuñ
Eş aqce vir aña olsun şevâbuñ
454. Bu kez şordı aña koyun zekâtı
Cevâb ider ki şaqla kırk şâtı
455. Berekâtın bir sene virgil aradan
Gerek aqdan gerekse vir qaradan
456. Öküz otuza irişse mükemmel
Sene-yi bir öküz virgil ki efdal

457. Buğur şordu ki bir kişi namâzın
İdüpdür fevt bilmez çoğ vü azın
458. Ne resm-ile ide anuñ edâsın
Çü bilmez nicedür şubhın ‘ işâsın
459. Didi her vaqt-ile bir vaqti kılsun
Bunu böyle idicek fâriğ olsun
460. Buğur şordı iki bayrâm namâzın
Nice kıllurlar iki hem niyâzın
461. Didi kim bayrâmuñ ey ehl-i devlet
Namâzını kıllurlar iki rek‘ at
462. Ne bâk virürler anda ne aqâmet
Budur bayrâm namâzına ‘ alâmet
463. Bunuñ gibi dimişdür ehl-i tefsîr
Kıllurlar evvelinde biri tekbîr
464. İkinci rek‘ atda tekbîr başdur
İki bayrâm biri yerine eşdür

P19a

465. Bunuñ gibi gelüpdür hem rivâyet
Ki ol dem cehr-ile ide kırâ’at
466. Namâz ardınca vâcibdür haţîbe
Oquya huţbe şehrî ü ğarîbe
467. Kılar her ‘ ıyduñ aqkâmın mübeyyen
Ki bilmeyenlere olur mu‘ ayyen
468. Buğur şordı kûsûfuñ hem namâzın
Kıluñ Allâh-ile nâz u niyâzın
469. Didi kim gün tütölup olsa zülmet
Namâzını kıllurlar iki rek‘ at
470. Ne bâk virürler anda ne aqâmet

Velîkin ol kişi ki ider imâmet

471. Bir uzun sûresin Qur'ân'ın ey cân
Oğuya evvelinde budur erkân
472. İkinci rek' atda ya renc vü guşşa
Kırâ'at evvelinden ola kısa
473. Rükû'un dağı hem ide muṭavvel
İkinciden uzun ola hem evvel
474. Buğur şordı ki istişkâ namâzın
Bilür iseñ digil hem çoğ vü azın
475. Kaçan gökden yire inmise yağmur
Namâzun nice kıllurlar ayâ hûr

P19b

476. Didi yağmur ki yağmasa beğâyet
Namâzını kıllurlar iki rek' at
477. Ne beklerler ne kâmet getürürler
Namâza tekbîr idüp otururlar
478. Anuñ her rek' atunda birdür erkân
Oğurlar Fâtiha bir sûre Qur'ân
479. Tahıyyât okuyup turur selâma
Velî şart oldur ol kim imâma
480. Be başunda destâr-ı karañın
Çevire şöyle kim şoluna sağın
481. Tazarru' kıla kılduğı haṭâya
Elin götüre yalvara du' âya

476^a beğâyet:be-^c âdet K.

477^b otururlar:getürürler K.

479^b oldur ol kim:bu durur ol K.

480^a Ki bu yandağı destaruñ firâkin K.

480^b çevire:uçura K.

481^b yalvara du' âya:yalvarup huḍâya K.

482. Dağı böyle dimişdür ol ' afife
Ki vitr-i vâcib eydür Bû-Ĥanîfe
483. Velî şubh içre okumağ Kûnût'ı
Bu kavle Şafi'î urmuş sübûtu
484. Namâz içre dağı Şâfi'î mezheb
Oğur cehr-ile *Bismillâh* vâcib
485. Bunuñ gibi didiler ben za'ife
Ĥilâf itmiş bu kavle Ebû Ĥanîfe

K14b

486. Fağih anda ta' accüb itdi bir dem
Buğur şordı ki ey ĥüsn-ile her dem
487. Nedür ol kim anı cism-ile şatmağ
Degül câ'iz ki bir birine çatmağ
488. Didi ĥurmâ üzümle ey ağulu
Çatarsa yoğsa ikilü birlü
489. Degül câ'iz bu resme çün ribâdur
Ribâ ile dirilmeklik ĥağâdur

P20a

490. Dağı hem nehy ider tâc-ı mürsel
Muğammed'dür kamu ' âlemde efđal
491. Çurusıyla şatmağ yaş üzüm hem

482^a:dimiş hem ol Ĥanîfe :dimişdür ol ' afife P.

483^{ab} -P

484^a içre dağı: içinde hem K.

484^b vâcib: evceb K.

486^b her dem:meryem K.

487^a cism-ile: cins-ile K.

488^a ĥurmâ üzümle:ğurmâyâ üzüm K.

488^b yoğsa:yağşıdur K.

489^a bu:ki K. çün:-K

491^{ab} hem:-K

Hem inciri dağı diñle sözüm hem

492. Dağı nehy eyledi dîn-ile zeytûn
Ne kimse şata ve ne ala şatun
493. Fağîhin rûhı uçdı cümle tenden
Buğûr şordı vuzûnıñ ma' nâsından
494. Didi geldi vuzû'dan bu tahâret
Vücûdını arıtmağdur ' ibâdet
495. Namâzuñ dağı ma' nâsı du' âdur
Rivâyet böyle gelmişdür devâdur
496. Orucuñ ma' nâsı kim var şevâbı
Budur kim terk ide ekl ü şarâbı
497. Velîkin ger cimâ' eylerse kâşid
Olur ol tutduğı orucu fâsid

K15a

498. Cimâ' itse orucda zî-ğasâret
Kazâ vâcibdür aña hem kefâret
499. Güci yitmese altmış gün müselsel
Oruc tutmaqlığı tutmışlar efdâl
500. Güci ger yetmese altmış fağîre
Yimek yedüre miskîne hağîre
501. Zekâtuñ ma' nâsı ey pâk-zâde
Bunuñ bigi dimüşlerdür ziyâde

493^a rûhu uçdı cümle tenden:uçdı rûhı gelişten K.

493^b Şu' âl itdi vuzû ma' nâsın andan:K.

497^b tutduğı:demdeki K.

499^a altmış:yitmiş K.

499^b tutmuşlar:itmişler K.

500^a gün:-K (P nüshası bu beyitten itibaren 507. beyte kadar eksiktir.)

502. Velî ma' nâsı Hacc' uñ kaçid gelmiş
Ululardan rivâyet böyle gelmiş
503. Cihâduñ ma' nâsı cehd eylemekdür
Ziyânı komayup def' eylemekdür
504. Buğûr şordı zekâtuñ farzın aña
Ne didüğini eyidem diñle saña
505. Didi farz nişâbı cehd-i kâmil
' Amel böyle idüpdür ' ilm-i ' âmil
506. Farîza okudum cum' a namâzın
Şevâbınuñ dahı hem çoğ vü azın
507. Tapuñda tercümâñ idem tamâmet
Nebî'den şöyle kalmışdur ' alâmet

P20b

508. Kişi kim vara evvel sâ' atinde
Muşallâya cemâ' at niyyetinde
509. Şanasın bir deve kurbân idüpdür
Gör Allâh' ı ne hoş ihsân idüpdür
510. İkinci sâ' atinde her ki vardı
Şanasın bir öküz kurbân virdi

K15b

511. Üçüncü sa' atinde varan insân
Fedâ kılmış ola bir koca kurbân
512. Eger varursa dördüncü sâ' at
Tavuğ boğazlamışca bula râhat
513. Beşinci sâ' atinde varan âdem
Şanasın bir yumurta virdi ol dem

507^b kim olmuş rivâyet: kalmışdur ' alâmet P.

514. Buğur şordı aña şartını şıyâmuñ
Nice tutmaqlığın hükmin kıyâmuñ

515. Didi şartı bülûğ u ‘ aql u şıhhat
Hilâl görmek vü oruca niyyet

516. Faķîh anı kaçan kim ile gördi
Şürûtn i‘ tıķâfuñ döndi şordı

517. Didi mescidde oturmağa niyyet
Dağı terk eylemek ‘ âmî-ile şöhet

518. Gün ü gündüzi dâ’im ola şâ’im
Gice iftar ide ve tura ķâim

519. Dağı terk eyleye halkıñ kelâmın
Velî virenlerüñ aluñ selâmın

520. Buğur şordı nedür Hacc’un vüçûbı
Ne fikr eyledi ‘ ilm ehl-i ķulûbı

P21a

521. Cevâb ider bulûğ u ‘ aql u şıhhat
Dağı mâl u bedende istiţâ‘ at

522. Velî Mâlik ķatında olsa tâ‘ at
Ki yol yürüye vü hem dağı şıhhat

523. Aña vâcibdurur gitmek Hicâz’a
Yayan gitsün vü ger binsün ģimâra

514^a şıyâmuñ:şavmun K. aña:-K

514^b tutmaqlığın hükmin kıyâmuñ:tutmağa ‘ İsa hükmini ķavmuñ K.

517^b ‘ âmî-ile: ‘ avrat birle K.

518^b tura:duta K.

519^a eyleye halkıñ:ide halkıla K.

519^b aluñ: ala K.

522^b yol:yolu K. vü:-K.

523^b Yayan:yayaķ K. ģimâra:cemâza K.

K20a

524. Buğur Hacc'ũñ şürûṭın şordu andan
İşit nice işitdüm dâstândan
525. Didi mîkâta irişdükde ihrâm
Ṭavafîñ hem kudûmun ide itmâm
526. Şafâ vü merve için s' ay ide hem
Ger âbdâr olsa yazuğı gide hem
527. Ṭurağîñ vaqfede olsun ' Arafât
Gicesi Müzdelife'de qonup yat
528. Velî eyyâm teşrîfiñ gicesi
Mina'da yat hiç şorma nicesi
529. Dağı hem cemre taşlarını atğıl
Vü duâ' îñ hem ṭavafın dağı etgil
530. Buğûr şordı qazanuñ şartın andan
Cevâb etdügin idem diñle benden
531. Didi vaqt nefir ğâm ola çün ceng
Müselmanlar gerek kim ide âheng
532. Nefer 'âm olmaz-ısa ger velâyet
Ġaza itmek olur farz kifâyet
533. Ki ba'zı halkuñ olsa aña meşğûl
Qıla tenden dağı sâkıt olur ol

P21b

534. Buğur şordu aña şartuñ nikâhıñ
Nikağ oldur ki çift ola mübâhuñ
535. Cevâb ider velî bu iki şâhid
Dağı itdükde mühr i ' akd-i ' âkid
536. Gerek zevceyn ide ' akd idicek

527^b ider: âdbâr P.

528^a Muḥammed anat: olsun ' Arafât P.

530^{ab} K nüshası bu beyitten itibaren 582. beyte kadar eksiktir.

abl it diye biri işidicek

537. aan kim faih anı eyle gördi
Bu kez yimeklign farzını şordı
538. Didi evvel ola ell u hir
aan yimek nne olsa zır
539. Ne resme yirler anı sen beyn it
aurma bilelm bize ‘ayn it
540. Cevb ol resme virdi ol yüzi mh
aan yimek gelicek nne ey şh
541. İki elin yuyup yimeklik anı
şoında şeker iderse yok ziynı
542. Vel sünneti *Bismillh* evvel
Neb’den böyle gelmişdür mu ’evvel
543. Daı şol yanı üstine oturmak
anadan lomayı kii götürmek
544. ninden daı yimeklik revdur
Bu sünnet bize şn Muştafa’dur
545. Vel yimeklign vardurdbı
adan grince sedm şavbı
546. Yiye hem şa eli ile a‘mı
Vel malu elli yok armı

P22a

547. Yimekden şora hem yuya elini
Daı şükr-ile sylede dilini
548. Bu kez şordı kim ey mahbb ‘lem
Nicesi gire beyt’l myadem
549. Didi girdkce ura şol ayaın
Ura ardınca daı şa ayaın

550. Velî çıkdıkdâ öñdin ura şağı
Anuñ ardınca ura şol ayağı

551. Oқыup anda hem uşbu du‘âyı
Ki bulır Tañrı’dan dürlü ‘aţâyı

*اللهم اني أعوذ بك من الرجس النجس و أعوذ بك من الشيطان الرجيم

552. Faķîh anı işitdi qaldı hayrân
Öninden gitdi cümle ‘ilm Qur‘ân

553. Faķîhiñ qalmadı ayruq su‘âli
Yañuldı vü tağayyur oldı hâli

554. Uru turdı vü eydür yâ halîfe
Bugün ‘ilm-ile benden bu şerîfe

555. Qamuñuz tanıq oluñ ey cemâ‘at
Ki artuq geldi vü buldı sa‘âdet

556. Bunuñ ‘ilmi benüm ‘ilmümden efđal
Zîrâ virdi cevâbumı mükemmel

557. Bunuñ ‘ilmine oldım mu‘arrif ben
Bunuñ ‘ilmi benüm ‘ilmümden aħsen

558. Faķîhi çünki yeñdi ol ħabîbe
Buğûr döndi sözi açdı ħabîbe

P22b

Baħş-Kerden-i Cârîye-i Bâ-Ĥabîb

v - - - / v - - - / v - -

559. Ĥabîb eydür şorar mısın sen evvel
Yâħud ben ideyin mi baħşe medħal

560. Didi cârîye evvel şor su‘âlüñ
Görelüm nicedür ħıbb içre ħâlüñ

*Allah’ım! Pis ve necis şeylerden ve taşlanmış şeytandan sana sığınırım.

561. Didi kim kaçdur esbâb vü ' alâmet
Dağı kaç kısım olur nabz tamâmet
562. Gerek kim idesün evvel sen ey mâh
Eger olmuş-ısañ tıbb içre âgâh
563. Bunuñ gibi düzetmişdür hikâyet
Ki bunda üç kişi kılmış rivâyet
564. Semerķandî-dürür evvel süvey-dây
Biri ablâkîdür biri hüvey-dây
565. Velîkin bu üçinden öñdin evvel
Semerķandî sözün tutmuşlar efdal
566. Tabîbe vâcib oldur hem edebdür
Ki bile şayrulğana sebebdür
567. Bilicek şayrunuñ halin mizâcın
Sebeb hükmince eyleye ' ilâcın
568. Sebeb şayrulğana olsa şafrâ
Ki şafrânuñ yanunca geldi hummâ
569. İçürüñ aña nilüfer şarâbın
Temirhindi ile sükker şarâbın
570. Ğıdâ yimeklige hikmet yasağın
Muzûra pişüre hem yaş kabağın

P23a

571. Kabak olmazsa ısbanağ ur hem
Tabîbler dağı tutmuşlar müsellem
572. Velî bilgil tabîbe hem revâdur
Ki bile aşlın şayrunuñ imtilâdur
573. Bunuñ gibi dimüşdür Muştafâ hem
Hadîş ile buyurmuş ol şafâ hem

574. Yimek az yesün olmaya şadâ'ı
Dağı ' avratla az etsün cimâ'ı
575. Didi kim müşhil içse bir cemâ'at
Ne faşl içinde nâfi' ola şerbet
576. Didi kim i' tidâl irse hevâya
Şürû' itmek reva müşhil devâya
577. Ağaç-küver ü ben hoş geçse eyyâm
Şarâb müşhil içen bula in'âm
578. Veli efđal devâ itmek ' amelde
Budurur güneş otura ğamelde
579. Buğur şordı tamar nabzını andan
Ki kaçdur bu yakîn bil bî-gümândan
580. Dimüşdür ehl hikmet ey uğurlu
Bu nabzuñ kısmı hem on dört dürlü
581. Velîkin bir nabz var kamudan şarb
Kim iki đarb urur ardunca bir đarb
582. Bu aşıl ğastaya yokdur ' alâmet *
Bu resmde đarb ider mevte delâlet
583. Buğur şordı ki ğâcet ola ğammâm
Ne vağtin gire Âdem ide i' lâm
- P23b**
584. Didi toğ girse zağmet ola câna
Eger ac girse hem düşer ziyâna
585. Didi ğazm olmağâ irse ğidâsı
Eger ğammâma girse var devâsı

582^a feyz :nabz P. cerb:şarb P.

583^a Dize yarım bırakılmıştır. Vezin hatalıdır.

583^b đarb: çok K.

*Kelime nüshalarda mevcut değildir. Metin tahmini yapılmıştır.

586. Şavukda dağı tonuñı şoyınma
Dağı ısınmaduğ şuyı koyınma
587. Eger şu iñen olur ise ıssı
Şoğuk şu kat biraz ıssısını sı
588. Şovuk şu katı olursa var devâsı
Şovuk katı şu olursa koyma anı
589. Kim andan uslandurdı cânı
Çok oturma dağı vardur ziyânı
590. Cimâ^c eylemegil hammâm içinde
Ki qalbün sağı ola ecsâm içinde
591. Cimâ^c eyler hammâm içinde insân
Bulur mevt mağ-cân vü hafakân
592. Tabîb çün didi eydür kande yirsin
Yimek yimeklige anda ne dirsın
593. Didi yimek yimek hammâm içinde
Ki istisqa şalur endâm içinde
594. Didi hammâm içinde kuşsa âdem
Ne dirsın sen aña ey ehl-i ‘âlem
595. Didi kim iki gözine ‘işâbe
Eger bağlarsa irişür şevâbe
596. Buğur şordı kim hammâmuñ laţîfi
Ne resme ola hoş tuta harîfi
597. Didi kim nice eski ola hammâm
Anuñ içinde râhat olur endâm

587^{ab} -P

588^a olursa egin: iñen olur ise P.

588^b şu kat biraz ıssı yanısı: katu birez ıssısını

589^a şovuk:-K , ziyânı:devâsı P.

590^a Çok ursa dağı vardur ziyânı:Kim andan uslandurdı cânı P.

590^b Ki anda uyusa yandurdı cânı: Çok oturma dağı vardur ziyânı P.

595^b ehl ‘âlim: şâh-ı ‘âlem K.

598. Didi kim şuyı ʔatlu ola anuñ
Ki râhat ola anuñ ile cânuñ

P24a

599. Büyük ʔubbe ola vü yüce dehlîz
Bu resme olmaz-ısa eyle perhîz

600. Buğur şordı ta' âmuñ fazlı ne
Yâhud yesün ne girerse eline

601. Didi yimeklige ʔoyun etinden
Bulmaya vü gerü râhatından

K16a

602. Bunuñ gibi düzilmişdür hikâyet
Ki Buqrât hakîm itmişdür rivâyet

603. Ki şunuñ gibidür et şuyı tende
Ki yağmur şuyı bir hoş bostânda

604. Damağın raʔb ider şeyhüñ vü şâbuñ
Su 'âliñe budurur al cevâbuñ

605. Cevâbın çünki işitdi tamâmı
Buğur şordı kaçan yine ʔa' âmı

606. Didi şabr ide tâ ki ʔarnı aca
Yimeye nefis-ile ʔura licâca

607. Ki ʔarnı yahşıdan acığa andan
Yimek yiye ki râhat bula cândan

608. Velîkin ki ʔoyınca yimeye bol
Ki bize Muştafâ'dan bu durur yol

598^{ab} -P.

600^a yüce: uzun K.

601^a fazlı: efdâli K.

604^a dört ay: gibidür et P.

604^b bostânda:düşende K.

609. Dimişdür Muştafâ atında aşâb
Ki ey sultân dîn vü şâh mihrâb
610. Senüñ zâtuñdur Allâh'ın habîbi
Gelübdürür  Arab'dan bir abîbi
611. Nebîden böyle gelmişdür rivâyet
Ki itmişdür bize andan ne hâcet

P24b

612. Hânı açınca hergiz yimeyüz ût
Yidükde oyınca yimeyüz lût
613. Buğur şordı ki ey hüşn ü mükemmel
Bu hayvânât etinden anı efdal
614. Didi iki yaşar erkek oyundan
Anuñ etin yimek yig her otundan

K16b

615. Velîkin yaşlu olsa cân-verden
Anuñ eti yavuz gelmiş haberden
616. Buzağunuñ eti hem süt emende
Kim anuñ gibi olmaya Yemen'de
617. Bunuñ bigi didi bu sözde vâı
Ki kii buzağınunuñ eti nâfi
618. Bunuñ bigi oumışam kitâbı
uru etdür amu onlar hârâbı

611^a Senüñ zâtuñdur Allâh'ın: Ki sensin Ha Te âlâ'nuñ K.

612^b andan:-K

613^a Ki acımayınca: Hânı açınca hergiz P.

614^b Bu:-K

615^a oyun etinde: erkek oyundan P.

617^a hem:-K

618^{ab} -P

619. Şalar qarında balğam başda sevda
Ögüş süst olur andan cümle â' tâ
620. Buğur şordı yimişlerden ne yirsen
Bu yimişler haqqında sen ne dirsən
621. Didi yimişlerüñ yahşısı incir
Bunuñ gibi dimişdür ehl taqrîr
622. Bunuñ gibi irişdi bize destân
Kim incir vü üzüm hoşdur rümmân
623. Didi mişmiş işşı ider mi tende
Yâhud anı beyân kııl di ziyânda
624. Didi ki ma' nîde mişmiş haţâdur
Velîkin anı az yimek revâdur
625. Yidügi günüñ irtesi kııla redd
Bunu idenüñ bahtı ola sa' d
626. Buğur şordı kim çiçeklerde râhat
Diñle kim kıankısı hoş vire lezzet

P25a

627. Didi çiçeklerüñ yahşısı güldür
Çiçekler şâhı oldur bâkî kavldür

K17a

628. Benefşe dahı eyler ter damağı
Gerek gögin bile gerek kim ağı
629. Buğur şordı kim içmekler laţfi
Nedür kıankısınıñ oldur harîfi
630. Didi içmeklik için eski hamrı

619^{ab} -P

620^a dūd tende: balğam başda P.

620^b cümle â' tâ:her bir a' zâ K.

Hakîmler böyle itmişlerdür emri

631. Velî ol şartla geleler üzümden
 ulađ urup cevâbuñ al sözümnden
632. Bunuñ gibi okıdım dâstânı
 Ki her ne şarf içer vardur ziyânı
633. Velî maţbûhı yigrekdür şarâbuñ
 Budur nakli gözetdügüm kitâbuñ
634. Ki maţbûhı pişürmeklikde pîşe
 Ki pişüre ala şülüsi hemîşe
635. Bunuñ gibi ider tıb ehli taqrır
 Ki şaluñ içine anuñ ‘ aâır
636. Kitâba böyle yazılmış hikâyet
 E’imme ba‘ zı virmiş añâ ruşsat
637. Buğur şordı şı içmek vatın aña
 Ne didüğini eydem diñle saña
638. Yimekten şoñra didi iki sâ‘ at
 Şu içmekligi âhir kez ılma ‘ âdet
639. İki sâ‘ at geçicek içse ğam yoğ
 Anuñ cismine şudan hic elem yoğ

P25b

640. Velî ıssı yimek ardınca âdem
 İçerse şuyı yanugör ser-i ğam
641. Buğur şordı ki hamr içmek revâ mı
 Şavâb mı yoğsa ‘ aceb haâ mı
642. Cevâb ider ki zinhâr içme hamrı
 Harâm itmişdür anı Tañrı emri

634^{ab} K nüshası bu beyitten itibaren 688. beyte kadar eksiktir.

643. Şifâ için eger içerse anı
Şifâ olmaya ve zahm ola cânı
644. Buğur şordı kime hoşdur hacâmat
Nedür bunuñ beyânında ‘ alâmet
645. Didi tende kaçan kan olsa gâlib
Virür ıssı hacâmat itse tâlib
646. Velîkin yahşısı oldurur ki yazın
Hacâmat olsa artura niyâzın
647. Hem ayuñ sekkisinde ide anı
Kim itmeye vücûdına ziyânı
648. Hacâmat idicek açık gerek gün
Bunuñ gibi dimişdür ehl-i kânûn
649. Eger eserse yel yağarsa yağmur
Hacâmat olmağa olmadı destûr
650. Mubârekdür kim iderse hacâmat
Virür her dem dimağa göze kuvvet
651. Buğur şordı aña ey hûb mezheb
Bu cismimiz neden oldu mürekkeb
652. Didi kim cem‘ olupdur kan vü şafrâ
Biri balğamdur anuñ biri sevdâ

P26a

653. Velî kan ehline tıbb ehli hâcî
Dimiş kim hâr vü raṭb olur mercî
654. Velîkin hâr u yâbis geldi şafrâ
Nitekim berd vü yeh oldu sevdâ
655. Mizâcı balğamuñ hem raṭb u bârid
Bunuñ ‘ aksini her kim dirse fâsid
656. Vücûd içinde bu dördinden ey cân

Kaçan kim biri gâlib olsa insân

657. Mizâcî za' af gerek aña mensûb
Bunuñ gibi irişdi bize mektûb
658. Eger kan gâlib olsa her bîmârı
Yiye baţtîh vü kuşşa vü hıyarı
659. Tavuğ eti ola her gün ğıdâsı
Ki dâ'im ola cisminüñ şafâsı
660. Eger tende ziyâde olsa şafrâ
Ki şafrâdan netice geldi hummâ
661. Eger ekşi yimekdür süd mendi
Dağı hoş işşı eyler temirhindi
662. Bunuñ gibidürür hikmet yasağı
Müzûra pişüre vü yaş kabağı
663. Kabağ olmazsa işbanağ olur hem
Hekimler bunuñ tutmuşlar müsellemler
664. Bunuñ gibi oğıdım ben kitâbı
İçüresin aña limon şarâbı
665. Ğıdâsı husûmete ola her gün
Sim u zât ola ser ger ile mevzûn
- P26b**
666. Şunuñ gibi çü balğam olsa gâlib
Mizâcın balğamuñ berd yazdı
667. Bunuñ üzre kıyâs itgil ey dâna
Ya olsa kanla şafrâ vü sevdâ
668. Eger balğam ziyâde olsa tende
Budur anuñ devâsı her semende
669. Ki dâ'im ah diye yiye harâret
Ki dâ'im bula cismi istikâmet

670. Ğıdâsı lahm meşvî dâr-ı fülful
Velî tuzlı yimekten kı l tenâvül
671. Eger tende ziyâde olsa sevdâ
İrişse cismine haylice ğavĝâ
672. Budurur kim içür müşhil şarâbı
Ki cisminüñ gide cümle ĝarâbı
673. Şarâb nilüfer içür demâdem
Benefşe bılamaĝı hoşdurur hem
674. Bunuñ gibi o kıdım ben kitâbı
Yimek ardınca ince ol külâbı
675. Veli tuzlı yimekten ide perhîz
Şuşar ise lisânı tiz ger teniz
676. Aĝarsuya baĝarsa hem revâdur
Kim nek hem netîcesi şafâdur
677. Latîf kıuyruk yağın nâzik eride
Yiye her dem rikĝâĝ ile teride
678. Bu kez şordı tabîb eydür ki ‘âşık
Ki bu ĝalkı nice bâr itdi ĝâlîĝ

P27a

679. Daĝı cisminüñ içinde tamâmı
‘Urûkı kaçdurur kaçdur ‘azâmı
680. Didi kim ĝaĝ Te‘âlâ kudretinden
Yaratdı Âdem’i ol ĝikmetinden
681. Velî böyle dimişler ehl tertîb
Ki yedi nesneden ilyedi tertîb
682. Bunuñ gibi dinilmişdür ĝikâyet
Delîl-i ĝaĝ’î durur uşbu âyet

*قَالَ اللهُ تَعَالَى فِي كِتَابِهِ الْكَرِيمِ

و لقد خلفنا الانسان من سلالة من طين ثم جعلناه نطفة في قرار مكين ثم خلقنا النطفة علقة إلا اخر الاية

683. Vücûduñ kıvâmıdır tabîc at
Bunuñ gibi dimişdür ehl hikmet

684. Dağı hem rûhla oldı muğavvî
Hakîmlerden bu diñdi bize mervî

685. Egerçi oldı bu kâlîb mürekkeb
Velîkin nefis-ile oldu müretteb

686. Süñük gerçi ki çok gelür şimâra
Velîkin başı dirler altı pâre

687. Dağı arka süñükündür yigirmi
Gerek uzun şayuñ gerek degir mi

688. İki buduñ sünügüdür iki tâk
İki bâzû iki sâ'ir ey 'uşşâk

P27b

689. İki keffüñ süñükleri sekizdür
İki ayakla yigirmi sekizdür

690. 'Urûkı üç yüz altmış altı yazılmış
Hikâyetde bunuñ gibi düzilmiş

691. Buğur şordı añâ merd cimâ' ı
Cimâ' uñ var mıdur hergiz şudâ' ı

* Yüce Allah kerim kitabında diyor ki:Gerçek şu ki biz insanı çamurdan alınmış bir özden yaratıyoruz, Sonra onu sağlam bir korunakta nutfe haline getiriyoruz. Ardından nutfeyi ,alakaya çeviriyoruz(Müminun 12-13-14. Âyetler).

688^b şayuñ: -K.

689^b bâzû: bilün K. Sâ'ir: dirsek:K.

691^a altı: -K.

691^b Hikâyetde bunun gibi: bu destânuñ sözi K.

692. Bunı çünkim işitdi çatdı qaşı
Benefşe gibi birden şaldı yaşı

693. Hayâsından şunuñ gibi utandı
Halîfe anı yeñildi şandı

K17b

694. Bu kez şordı halîfe kim ne kılduñ
Meger şorduğundan ‘âciz mi olduñ

695. Yüz urdı didi kim ey şâh-ı ‘âlem
Utandum anuñ için oldum ebsem

696. Vü ger ni uşbu dem virem cevâbı
Ki bile kendünüñ nedür hisâbı

697. Didi vardur cimâ‘ uñ çok hazâlı
Velî şart-ıla kim olur helâli

698. Kişi tertîbile itse cimâ‘ ı
Hafif ola vücûdınıñ şudâ‘ ı

699. Kimüñ kim balgam ola ger mizâcı
Cimâ‘ itse bulur biraz ‘ilâcı

700. Velîkin çiftüñ ola qarı ‘avrat
Vücûduña irişür çok mazarrat

701. Bunuñ gibi yazılmışdur hikâyet
Kim iderler hakîmlerden rivâyet

702. Ki dört nesne telef ider bu ‘ömri
Ki böyle geldi tıb ehlinüñ emri

P28a

692^a döndi:merd P.

693^b yaşı:qaşın K.

697^b kendi:nedür P.

698^a hazâlı:hisâbı K.

701^{ab} -P

703. Biri çok yimek biri çok hammâm
Biri qarı-yı kuçmaq itdim i' lâm
704. Cimâ' eylerse çok yedükde âdem
İder kendünüñ anuñ 'ömrini kem
705. Qırı etüñ dağı vardur ziyânı
Ziyân itmekde yoqdurur gümânı
706. Veli vaqti cimâ' uñ gice gelmiş
Ululardan teberrük böyle qalmış

K18a

707. Buğur didi tabîb bir hoş rubâ'î
Dutup medh eyledi ol hoş metâ' ı

Rubâ'î Hânden-i Tabîb Be-Câriye

v - - - / v - - - / v - - -

708. Elâ ey baır 'ilm hem edebiyye
Mu' âf eyle suçın kuluñ tabîbe
709. Cihân bünyâdın uraldan meger Haq
Yaratmadı senüñ bigi habîb ' aqıl
- Cevâb-ı Câriye Be-Tabîb**
v - - - / v - - - / v - - -
710. Çün anuñ câriye işitdi sözün
Ki meclisde turup medh itdi özin
711. Örü durdı düzetdi rubâ'î
Velî çekmedi fikr idüp şudâ' ı
- Rubâ'î Hânden Câriye Be-Tabîb**
v - - - / v - - - / v - - -
712. Çü durduñ medh kıldı bir habîbi
Mu' âf itdüm bilün ben sen tabîbi

705^a toq iken: çok yedükde P.

706^b itmekligünüñ: Ziyân itmekde yoqdurur P. (Bu beyitten itibâren 714. beyte kadar P nüshası eksiktir.)

713. Velîkin bu ‘ilâcıla şaķıngıl
Ki çoğ oldursañ şehr-i ğarîbi
714. Tabîb andan ayak üstine tırdı
Ĥalîfe öninde yüz yire vurdı¹⁷⁷
715. Didi kim tanıķ olğıl yâ ĥalîfe
Ki beni ‘âciz itdi bu şerîfe
716. Ne kim şordum cevâbın virdi rûşen
Bunuñ zihni benüm zihnümden aĥsen

K18b

717. Bunuñ gibi didi sözün mu‘allim
Ki eyitdi câriye ĥanı müneccim
718. Ki bilmişdür felek ‘ilmin serâser
Ki nice seyr ider her burcda aĥter

Baĥş-Kerden-i Câriye Bâ-Müneccim

v - - - / v - - - / v - -

719. Müneccim ortaya geldi hemân-dem
Ki baĥş ide anuñ-ıla müsellem
720. Didi evvel şorar mısın baña sen
Yâĥud evvel şorayın mı saña ben
721. Didi kim ya müneccim şorğıl evvel
Kim eydem ben cevâbuñı mükemmel
722. Müneccim şordı kim kaçdur menâzil
Cevâbını bunuñ kılduñ mu ĥâşıl

P28b

723. Daĥı bilür misin seyr-i kevâķib
Bulardan ĥanķısı maĥlûb u ĥâlîb

715^b Tevâzu‘ eyleyüp: Ĥalîfe öninde P.

716^a şaĥ: tanıķ P.

721^{ab} –K.

723^b itdüñ mi kâmil: kılduñ mu ĥâşıl P.

724. Dağı Kıbtî vü Rûmuñ ayı adın
Bilür misin ya noqsânın ziyâdın
725. Nücûmuñ şems vü ayuñ işlerinden
Bilürsüñ cümle her sağışlarından
726. Dağı zîc hâlin itdüñ ise ta' lîm
Gerek kim bağlayasın yeñi taqvîm
727. Didi kim bunları bilürem bir bir
Hem üstâz eyleyübdür bañâ taqđır
728. Müneccim şordı andan bir su 'âli
' Aceb dürür hikâyet diñle hâli
729. Didi bu dünyâyı çün düzdi Hâlîk
Neyi evvel yaratdı söyle ' âşık

K19a

730. Didi kim hikmet ehlinüñ tamâmı
Bunuñ gibi edâ kılmış kelâmı
731. Eger inkâr ider ehl şerî' at
Velî evvel yaratmış dört tabî' at
732. Biri ıssı biri kırı biri yaş
Biri anuñ şavukđur ey qarındaş
733. Kaçan kim ıssıyı yaş-ıla çatdı
İkisinden Çalab yeli yaratdı
734. Mizâcı hâr u raṭb oldu çün anuñ
Veli kışın mizâcın tutar anuñ
735. Bu kez ıssı ile kıruyu çatdı
Bulardan Hâk Çalab odı yaratdı

726^a añlasañ: şems vü ayuñ P.

727^a zîc:târîḥ K.

729^{ab} -P.

731^b Rivâyet böyle eydürler: Bunuñ gibi edâ kılmış P.

735^a çün anuñ:havânuñ K.

735^b Bu resme geldi naḫli dâstânuñ:Veli kışın mizâcın tutar anuñ P.

736. Mizâcî hâr u yâbis oldı anuñ
Bu resme geldi naql-ı dâstânuñ

P29a

737. Buğur kuru ile soğukdan Allâh
Yaratdı Hâk Çalab toprağı ey şâh
738. Mizâcî berd vü yaşdur turâbuñ
Budur naqli düzetdügüm kitâbuñ
739. Buğur soğuğı yaş-ıla çatdı
Bu ikiden Çalab şuyı yaratdı
740. Mizâcın düzdi anuñ raṭb u bârid
Zehî sulṭân Ferd u Rabb u Vâhid
741. Buğur yaratdı on iki burcı
Yidi yılduz ki ide reml ḥurûcı
742. Ki ‘ilmi oқыyan hem böyle bildi
Bu on iki bürûcı dört kıldı
743. Üçi nârî olubdur üçi mâ’î
Üçinin hem mizâcıdur hevâî
744. Üçi olmışdurur mensûb turâba
Bunuñ gibi yazılmış ol kitâba

K19b

745. Nitekim uş Hâmel ü Şevr-ile Cevzâ
Mizâcî hâr u raṭb eyler taḳâzâ

737^a berd ü yaş duru şarâbuñ: hâr u yâbis oldı anuñ P.

737^b Budur naqli düzetdügüm kitâbuñ K.

738^{ab} -K.

739^{ab} -K.

742^b daḥl : reml P.

743^b bürûcı:-K

744^b su’âli: hevâî P.

746. Velî Serfân Esed Sünbül'e kuvvet
Mizâcî hâr u yâbis oldı mektûb
747. Dağı mîzân u 'ağreb Kıvıv Fermân
Mizâcî berd u yâbis geldi ey cân
748. Veli ceddî ile Delv-ile Hût'ı
Hükûm berd u rağb urmuş Şût'ı
749. Dağı bu on iki burcî tamâmet
Hakîmler eylemişdür dörde kısmet

P29b

750. Üçî anuñ rebî'î üçî şâfî
Üçî şitâvîdür üçî harîkî
751. Güneş her burcda otuz gün oturur
Hikâyetde bunuñ gibi getirür
752. Dağı fark iylemiş ehl-i kifâyet
Gice gündüz yigirmi dört sâ'at
753. Hâmel'de çün güneş muqarrer ola
Gerek gice kırsala gün uzala
754. Buğur güneş varup aşınca Hût'ı
Kırsalur gün budur sözün şubûtı
755. Bu sözi gizlegil sen cân içinde
Kim Allâh buyurur Kıvıv'ân içinde
756. Dağı her burca Hâk Tañrı menâzil
Yaratdı ger bunu itdüñse hâşıl

746^b tağâzâ: bu söze K.

747^a ey hûb:kuvvet P.

750^b fazla:-P

751^b -K

752^b -K

753^a fark:farz K.

755^a Hût'a irse anla: varup aşınca Hût'ı P.

755^b bu sözi 'ışıkla diñle: budur sözün şubûtı P.

* قوله تعالى تولج الليل في النهار وتولج النهار في الليل الآية

K23b

757. Didi kevâkibi bize beyân it
Dağı naḥsını sa' dını 'âyân it
758. Didi yılduzlar adın ehl-i târîḥ
Dimişler Zuḥal Müşterî Merrîḥ
759. Şems Zühre 'Uḫârid hem dağı Ay*
Bilür bunu tamâmet yoḥsul u bay
760. Zuḥal kim berd u yâbisdür mizâcı
Nüḥûsetden alur her dem ḥarâcı
761. Mizâcı Müşterî'nün raḥb u ıssı
Ṭulû' ı sa' d vü kendü devlet ıssı

P30a

762. Velî Merrîḥ mizâcı ḥâr u yâbis
Dimiş taḥsîn aña Aristetâlis
763. Güneş'de ḥâr u yâbisdür ṭabî' at
Velî inkâr ider ehl şerî' at
764. Mizâcı Zühre'nüdüdür raḥb u bârid
Zihî sulṭân Ḥayy u Ferd Vâhid
765. Kamunuñ ṭabî' idürür raḥb u bârid
Velîkin mümtezic geldi 'Uḫârid
766. Ayuñ hem raḥb u bârid geldi kısmı
Didüm uşbunda yidi yılduz ismi

*Yüce Allah diyor ki: Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katarsın. (Âl-i İmrân Suresi 27. Ayet)

757^{ab} -P

761^b Nüḥûsetden:Nuḥûbetden K.

765^b Zihî sulṭân Ḥayy u Ferd Vâhid:-K

766^a Kamunuñ ṭabî' idürür raḥb u bârid:-K

* Mısranın vezni hatalıdır.

767. Müneccim şordı kim aña yâ hûr
Ne dirsın yağa mı bu ayda yağmur
768. Didi boynuñ urmağ oldu vâcib
Ki hüküm itmek dilerseñ ‘ilm-i ğâyib
769. Didi kim ğaybdur kimesne bilmez
Buña hic kimsenüñ ‘ağlı irişmez

K24a

770. Kişi ğayba nice ider rivâyet
Bu âyet uşbuña eyler delâlet

قال الله تعالى

* ان الله عنده علم الساعة وينزل الغيث ويعلم مافي الارحام وماتدرى نفسن مازاتكسب غدا

771. Bu biş ‘ilmi kaçan qopa kıyâmet
Yâhud yağmur yağa mı kanğı sâ‘at
772. Yükün ‘avrat ne toğurğını hem
Dağı diñle ne mekseb ide âdem
773. Yâhut bir nefis ki qanda öliser
Ya anuñ ölümü neden olısar
774. Bu biş ‘ilme kişi hükümitse onmaz
Haq’uñ kudretleridür kimse bilmez

P30b

775. Ki her kim heves ide uşbu ‘ilme
Eger hüküm eyleye uğraya zülme

769^{ab}-P.

* Yüce Allah diyor ki: Kıyamet saati hakkındaki bilgi yalnız Allah’ın katındadır; O, yağmuru yağdırmakta; rahimlerdekini bilmektedir. Hiç kimse yarın ne elde edeceğini bilemez(Lokman Suresi 34.Ayet).

772^aBu ‘ilm kim:Bu biş ‘ilmi P.

774^{ab}-P.

775^{ab}-P.

776. Buğur şordı aña ey mâh şûret
Bilür misin hisâb içinde şan'at
777. Didi bilürüm tamâm ben bu beyânı
Dağı çoğ itdügüm vardur hisâbı

Su'al Kerden-i Müneccim Ez-Câriye

-v - - / - v - - / - v -

778. Didi kim bir kişi bir bağa girdi
Biraz ol bağ içinden alma dirdi
779. Velî ol bağa dört kapu düzilmiş
Hikâyetde bunuñ gibi yazılmış
780. Gelür evvel kapuda ilk nevbet
Oturana kişi ile kaldı kısmet

K24b

781. Alur nişfını kendü nişfını ol
İkinci kapuya irdi bu kez yol
782. Anuñla dağı hem üleşdi yaru
Üçüncü kapuya irdi ilerü
783. Anuñla dağı hem yaru üleşdi
Buğur dördüncü kapuya irişdi
784. Aña dağı naşîbin yaru virdi
Hisâb it kim elinde kaç kaldı
785. Ki taşra çıkıcağ on alma buldı
Ki her bir kapuda ol yaru buldı

Cevâb Dâden-i Câriye Müneccim Ra

776^{ab}-K.

778^{ab}-K.

779^a kim:-K.

782^aYarısını:nişfını P.

783^a üleşdi:kaldı K.

P31a

786. ‘Cevâb ile dimiş ol baht-ı mes‘ûd
Miye sittîn ola almaya ma‘dûd
787. Evvel kapuda seksen alma aldı
İkinci kapuya ol çünkü geldi
788. Naşîbin kırk alma virdi anuñ
Budur nakli bu zîbâ dâstânuñ
789. Üçinci kapuya çün diñdi nevbet
Yigirmi alma virdi aña kısmet
790. Önine gelicek dördüncü kapu
Onun ol alur onun dağı kendü
791. Buğur câriye eydür yâ müneccim
Bu ‘ilm-ile gerek sensin mu‘allim
792. Şoram ben dağı saña bir mu‘ammâ¹⁸³
Mu‘ammâ nice olur gör müsemmâ
793. Gerek şart-ıla kim tonuñ şoyam ben
Su ‘âlüme cevâb virseñ eger sen
794. Benüm şoyğıl tonum sen yâ müneccim
Benüm şâkird sen baña mu‘allim
795. Müneccim şart idüp çünkim oturdı
Dönüp câriye aña bunu şordı

Su ‘âl-Kerden-i Câriye Be-Müneccim

v - - - / v - - - / v - -

K25a

786^a Ki taşra çıkıcağ:Naşîbi kendünüñ K.
787^aBunuñ bigi gelmişdür söze maqsûd:K.
791^b dağı:-K
793^{ab}-K
794^{ab}-K
795^{ab}-K

796. Ki gökden bir bölük gögercin indi
Biraz yire biraz ağaca ondı
797. Buğur ol ağaca onanı döndi
Olar kim aşğa yol üzre ondı

P31b

798. Didiler bize sizden bir gögercin
Çıup ağac budağın itse perçin
799. Sizüñ ile berâber oluruz biz
Eger bizden bir alur-ısañuz siz
800. İki bizce alursız siz cemâ'at
Nice uş ola bunlar ıl kifâyet
801. Müneccim aldı 'âciz ol cevâba
Niçe kim şaydı gelmedi hisâba
802. Çü virmedi cevâbın ol mu'allim
Buğur câriye eydür yâ müneccim
803. onını vir ki eydem bu su'âli
Cevâb virem ki gide ıl u âli
804. Müneccim şoydı onını hemân-dem
Ki aldı diz onı vallâhu a'lem

Cevâb Dâden-i Câriye Bâ Su'âl-i Mağûd

v - - - / v - - - / v - -

805. Didi ağacda ams vü yirde heftî
Cevâbında şanasın anda idi
806. Eger yerden çıkarsa ağaca bir

798^b yire:yol üzre P.

799^b onsın: itse perçin P.

800^b Ve ger ni vire bizden size bermez:K.

802^b ayrân: 'âciz P.

804^b Cevâbınıñ budur: Cevâb virem ki gide P.

805^a hemân-dem:şol adem K.

805^b göñli: diz onı P.

İkisi berâber olur ey emîr

807. Ve ger biri ağacdan inse yire
Gerek ol yirde şümüne ire

K25b

808. Ağac dağınca iki olur anda
Bunuñ gibi gelüpdür dâstânda
809. Buğur şordı müneccim bî-ḥacâlet
Bugünden bil ki niçe geçdi sâ' at

P32a

810. Eline aldı uşurlaba baqdı
Gelüp iki elin birbirine kaçdı
811. Didi günden geçüpdür iki sâ' at
Bunuñ gibi ider işde delâlet
812. Yana hem sâ' atüñ şâḥibi Zühre
Nazîri Müşteri'den aldı behre
813. Delîldür gerek idem senî 'uryân
Ki kıala dâstân içinde dâstân

Su'âl Müneccim Cârîye-Râ Ez-Mu'ammâ

v - - - / v - - -/v - -

814. Buğur uşbu mu' ammâyı müneccim
Düzetdi fikr idüp o hoş mu' allim
815. Anı hem cârîyeden şordı fi'l ḥâl
Ne ma' nâdur it dir uşbu aqvâl

810^b geçdi:-K.

811^a uşurlab:uşurlaba P.

811^b iki:-K.

812^a ki giçmiş üç sâ' at: geçüpdür iki sâ' at P.

814^adelil-i sâni : Delîldür gerek P.

815^a şordı:-P.

Mu' ammâ

816. Ol ne qaradur ki var içinde aq
Qaplamış ol ağı bir qara tuvaq
817. Birbirinden ayrulmaz iki zıdd
Birbirinün yerini eyler turaq

Cevâb**K26a**

818. Bunı işidicek ol ' aql ı kâmil
Didi budur didigün sözde hâşıl
819. Biri leylîdür yarısıdır anuñ rûz
Biri aqdur birisi qara qunduz

P32b**Su'âl**

820. Buğur yana düzetdi bir mu' ammâ
Kim andan hâşıl oldı bu müsemmâ
821. Su'âl itdi anı câriyeden hem
Cevâbın nice virdi diñle eydem
822. Ol nedür kim baqduğınca göz anı
Gâh şaru olur gâh kızıl teni
823. Uçduğınca qanadın yılduz şaçar
Mât ider qanadı dağı altını
824. Qarşusunda oturıcak işşı çok

816^b it dir uşbu:virür âyet K.

817^b Ağ dağı hem qarada yana eyle düz tuvağ: K.

818^a yağı: zıdd P.

818^b Yana döner birbirinden qalur tuvağ: K.

820^b ağ biri: aqdur birisi P.

822^b eydem:muhkem K.

824^a yildür uçar: yılduz şaçar P.

Vay aña ki içinde ola meskeni

Cevâb

825. Çün işitdi anı ol döndi aña
Ne didüğün eydim diñle saña
826. Didi bu şorduğın baña mu‘ammâ
Yanar oddur bu esmâda müsemmâ

Diger Su’âl

827. Bir mu‘ammâ düzetdi yana bu dem
Müneccim eydür ey sulţân ‘âlem
828. Nedür ol kim anuñ yoğdur lisânı
Velî eyler kıamu dilce beyânı

K26b

829. Ne luğatce dirseñ söyler söz
Veli bir turfe yoğdur tende cânı

P33a

830. Ayağı yoğ velî eyler teferrüc
Gehî Rûm’ı gehî Hindûstân’ı
831. Gehî zulmetdedür gâh nûr içinde
Öğüş işşısı var hem yok ziyânı

Cevâb

832. Çü câriye işitdi bunı andan
Anuñ sözine hâzır oldu cânıdan
833. Didi bu şorduğın nesne kıalemdür
Ki kıamu ‘âlem içre ol ‘alemdür

825^a ‘oturıcak’ kelimesi ‘kef’ harfi ile yazılmış.

826^{ab} -K

832^b hem yok ziyânı: insân içinde K.

833^{ab} -K

834. Bunuñ gibi oğudım dâstânı
Didügün çamusı anuñ nişânı

Diger Su 'âl

835. Buğur yana müneccim bir mu' ammâ
Düzedüp aña şordı bir müsemâmâ

836. Nedür ol kim anuñ rengi çaradur
Teni başdan başa pâre pâredür

837. Ayağından aşupdur Tañrı anı
Degerseñ dökilür üstüne çanı

Cevâb Dâden-i Cârîye

838. Didi kim yâ müneccim bu mu' ammâ
Kara tutdur bu esmâda müsemâmâ

839. Velîkin ey müneccim bir mu' ammâ
Şoram ben dağı saña bir müsemâmâ

P33b-K27a

840. Ŧonuñ virem bilürseñ bî-tevaççuf
Düzetdi uşbu nazmı bî-tekellüf

Mu' ammâ Ki Su 'âl Kerden-i Cârîye Ez-Müneccim

v - - - / v - - - / v - -

841. Nedür ol kim anuñ çok gözleri var
Velîkin yaşı açar dâ'im ey yâr

842. Yider bir kör anı öñince her dem
Bunuñ gibi 'aceb görmedi âdem

843. Müneccim çün bunu diñledi bir bir
' Acebe çaldı idemedi taçdâr

841^{ab} -K

843^a anı dem : -K

843^b deyyâr: âdem P.

844. Müneccim ‘âciz oldı bu cevâba
Nice kim şaydı gelmedi hisâba
845. Müneccim tönını cârıye aldı
Müneccim kürsünüñ üstünde qaldı
846. Halıfe cârıyeden şordı anı
Didi kim bu sözüñ nedür beyânı
847. Didi dolaba qoşarlar çü şevri
Ki şevrüñ baqlı durur iki gözi
848. Bu sözın ma‘ nâsı budur halıfe
Halıfe taşsın itdi ol şerıfe
849. Müneccim kürsü üstünde yalıncaql
Oturup ditrer ol niteki yabraql
850. Bunuñ gibi yazılmışdur kitâba
Ki ‘âciz qaldılar uşbu cevâba
851. Bunuñ gibi yazılmışdur hikâyet
Halıfe cârıyeye virdi hal‘ at

K27b

852. Müneccimüñ daqlı tönını virdi
Hikâyet böyledür daqlı dinledi

P34a

853. Buqlur cârıye eydür qanı şâ‘ ir
Hemân sâ‘ atde şa‘ ir oldı hâzır

Baqlş-Kerden-i Cârıye Bâ-Şâ‘ ir

v --- / v ---/v --

845^b cevâbını virmedi hergiz: K.

850^a oturur şöyle: gersi üstünde P.

850^b Oturup:Şavıqlđan K.

851^{ab} -P.

853^b böyledür daqlı dinledi: eyleyen hem eyle dirdi K.

854. Didi şâ'ir benem ey mâh tal'at
Bilürem şî'r içinde bunca şan'at
855. 'Arûzuñ bilürem hem ıstılâhın
Sözüñ bildüm fesâdın hem şalâhın
856. Sebeb kaçdur bilürem fâşıla kaç
Dutar hükmini dağı hem gözün ac
857. Bedîhî iderüm söz idicek ben
Dağı taqtı' iderüm beyt-i rüşen
858. Benüm şî'rime cânlar müştêrdür
Sözüm işiden eydür Enverî'dür
859. On iki 'ilm içinde çekmişem renc
Anuñçün oynaram nerd-ile satranc
860. Müheyyâ bilürem 'ilm bedî'i
Lafzlarda benüm 'ilm u fûrûzı
861. Nazâr itsem eger ben her kitâba
Su'âlüm var saña fikr it cevâba
862. Didi câriye şorgıl ço hisâba
Ki eydem ben su'âlüne cevâbı
863. Didi evvel su'âlüm saña İslâm
Dağı erkânı kaçdur itgil i'âm

P34b K28a

864. Didi evvel budur İslâm'a kavli
Ki ikrâr ide Allâh ve Resûli
865. Dağı kâ'im tuta şavm u şalâtı
Vara Hacc'a vire mala Zekât'ı

854^b ol: hemân P

858^{ab} -K.

860^b şî'r ile: nerd-ile P.

861^b Mu'âyendür benüm fikrüm muţî'i K.

865^a evvel:-K

866. Buğur şordı ‘ Alî mi yig ya ‘ Abbâs
Didi şeytân virür gönlüne vesvâs
867. Nebî’ye biri ‘ am biri ibn ‘ amdur
Bu ikiden bâri saña ne ğamdur
868. İkişi dağı kavmidür Nebî’nün
Ne kaygu saña ‘ Abbâs vü ‘ Alî’nün
869. Hemân dem düzdi şa‘ ir bir mu‘ ammâ
Ki fikr itmeye anı degme dâna

Mu‘ ammâ

870. Nedür ol kim gönli tãrdurur anuñ
Veli anda durur zevki cihãnuñ
871. Başında od yanar karnı tolu şu
Yiledür arkası şöyle beyãnuñ

Cevâb

872. Didi ol er ki gönli tãrdur anuñ
Velîkin anda var zevki cihãnuñ
873. Başı od karnı şu arkası yilde
Aña hãmmâm olsun tercümãnuñ
874. Kaçan kim şa‘ ir anı eyle gördi
Yana bir hoş mu‘ ammâ düzdi şordı

K28b

Mu‘ ammâ

875. Nedür ol kim anuñla kılsa şöhet
Anuñ rengi görünür zehî kudret

872^b yiledür:belâdur K.

874^b ıssı: hãmmâm P.

876. Anı bulmayınca bir lahza âdem
Bulmaz dünyâda bir zerre lezzet

P35a

877. Ne rengi var ne cismi var kim eydem
Velîkin Tañrı'dan mañlûka rañmet

Cevâb

878. Çün anuñ câriye diñler su'âlin
Hem ol dem fehm ider sözi cevâbın
879. Didi bu didüğün ey ehl-i devlet^{ab}
Ki cismi rengi yok kim vire lezzet
880. Mâdurur bu didüğün nesne pâre
Ki virür Âdem'ün cismine kuvvet
881. Oğur şâ' irine bir hoş mu' ammâ
Velî nazm eyleyüp zîbâ muğaffâ

Mu' ammâ

882. Nedür ol kim ola bir kûbbe ma' mûr
Ne kapu var ne bünyâd aña meşhûr
883. Velîkin içi anuñ toptoludur
Yarusı za' ferân yarusı kâfûr
884. Çün anuñ câriye sözini diñler
Hemândem didügi sözini añlar

Cevâb

885. Didi bu didüğün ey aklı mağrûr

876^a anuñla kılsa:senüñle kıldı K.

879^{ab} -P

880^{ab} -K

881^a mu' ammâ: nesne pâre P.

883^b baca: bünyâd P.

Ki bir nışfi za' ferândur nışfi kâfûr

886. Yumurţadur bu didüğüñ mu' ammâ
Ki andan hâşıl olur bu müsemmâ

K29a

887. Yine düzetdi şâ' ir bir mu' ammâ
Ki andan zâhir oldu bir müsemmâ

888. Su 'âl itdi anı câriyeden hem
Cevâbın ol dağı hoş virdi muhkem

Mu' ammâ

889. Nedür ol kim anuñ çoğusu var hoş
Didügüm sözi fehm eyle vü tut güş

890. Kaçan biş harfinüñ kessek ikisin
Hevâ yüzinde olur bir uçar kuş

P35b

Cevâb

891. Çün işitdi anı câriye andan
Bunuñ gibi oğudum dâstândan

892. Senüñ bu didügün nesrîndür ey cân
Ki töludur anuñla bağ vü bostân

893. İki harfi gidicek âhirinde
Hemân nesr adı qalur di yirinde

894. Velî tefsîrin için kim tehaffüf
Bir iki ad olur anda ta'rîf

885^{ab} -K.

886^{ab} -K.

887^b Budur ol bana şorduğuñ: Ki andan hâşıl olur P.

891^b yir için: bir uçar P.

893^a şerrîdür: nesrîndür P.

894^b Kerkes: nesr P.

Su'âl

895. Yine ol şâ'ir eydür devşir ögüñ
Cevâbın vir nedür miftâhı gönülñ

896. Didi bunuñ gibi geldi rivâyet
Ki miftâhıdurur lafz şehâdet

K29b**Su'âl**

897. Didi evvel bu yiryüzinde âdem
Ki öldi idi bünyâd oldı mâtem

Cevâb

898. Didi evvel ölen dünyâda Hâbil
Kim anı çardaşı öldürdi Çâbil

Su'âl

899. Didi evvel kimi Allâh yaratdı
Anuñ haqqında yana inkâr itdi

Cevâb

900. Didi eşik avâzıdurur ey cân
Kim inkâr ider aña lafz-ı Çur'ân

Su'âl

901. Didi Allâh ne nesne aldı şatun
Cevâb eyle bu sözlerüme mevzûn

Cevâb

895ab –P.

897b gök:durur P.

900^a kimi: nedür kim K.

900^b ikrâh: inkâr P.

902. Didi mü 'minlerüñ nefsin alupdur
Ki Qur'an'da bunuñ gibi gelüpdür

Su'âl

903. Didi evvel nedür ki düzdi Hâlîk
Nedür diyüp yana şordı ey ' aşîk

Cevâb

904. Didi Musâ ' asâsıdur ey cân
Bunuñ gibi haber eyledi Qur'an

Su'âl

P36a

905. Didi evvel nedür kim bu cihâna
Çalap virdi anı kim tercümâna
906. Ne cinnî idi ne insî aşıl ol
' Aceb bu ma' nîde bildüñ mi sen yol

Cevâb

K30a

907. Didi kaçan okudum ben bu me'âbı
Bu dedüğün bildüm ben gurâbı
908. Kaçan Hâbil'i öldürdi Kâbil
Gurâb ol demde Hak'dan oldı nâzil

Su'âl

909. Didi ol ne yir ola kim cihânda
Güneş bir kez toqınmış ola anda

Cevâb

902^a ne: -K.

905^b gibi: -K

908^a ' Arâbî: gurâbı P.

910. Didi kim Nil deñizinde durur ol
Ki Şu gtirildi Musâ'ya virdi yol

Su'âl

911. Didi biş nesne gelmiŐdr cihâna
Bilr misin yâğud dŐdn gmâna
912. Didi ĖazanmamıŐdur ata ana
Bilr misin yâğud dŐdn gmâna

Cevâb

913. Didi birisi ĖaĖ iri Âdem
Birisi nâğa 'i Sâlih'durur hem
914. Birisi İsmâ'îl'n kebŐidr ey cân
Biri Msâ 'aşası didi destân

Su'âl

915. Buğur didi ne birdr bilgil anı
Kim aña olmadı 'âlemde Şânî

Cevâb

916. Didi Tañrı'durur kim bu cihânı
Yaratdı aña bulunmadı Şânî

Su'âl

917. Didi ol ne ikidr kim yok üçi
Ėalap baĖıŐladı itdĞi ŐuĖı

Cevâb

911^a durur ol:iğindedr ol K.

911^b gtirildi:gerd oldı K.

912^b YimiŐ iĖmiŐ srmiŐdr zamâne K.

913^{ab} -P.

914^a biri Ėavvâ: birisi ĖaĖ eri P.

918. Didi biri Âdem'dür biri Havvâ
Ki uçmağda bu ikisi itdi me'vâ

P36b-K30b

Su'âl

919. Didi ne ücdürür kim dördi yoğdur
Eger bunu bilürseñ dağı çoğdur

Cevâb

920. Didi biri Receb'dür biri Şa' bân
Üçincisi gelüpdürür Ramazân

Su'âl

921. Didi ne dördürür kim ol bişi yoğ
Bulunmadı cihânda hem eşi yoğ

Cevâb

922. Cevâb eyler Zebûr Tevrât vü Furqân
Biri dağı anuñ İncîl'dür ey cân

Su'âl

923. Didi ne bişdür ol kim eyle ma' lûm
Ki anuñ altısı olmadı mefhûm

Cevâb

924. Didi biş vaqit namâz olur bu hüccet
Ki her kim kılsa anı bula rağmet

922^{ab} anuñ:yoğ P.

923^a ey cân: vü Furqân P.

923^b biri Furqân: ey cân K.

924^b issi: altısı P.

925^b anı: -K., râğat:rağmet:P.

Su'âl

925. Buğur şordı ne altıdur bil anı
Yidi yoğdur mücâb it şimdi beni

Cevâb

926. Didi ol altı gündür bu cihânı
Yaratdı Hâk Çalap uşbu mekânı

Su'âl

927. Didi ol ne yididür aña sekiz
Kimesne isteyüp bulmadı hergiz

Cevâb

928. Didi kim yidi şamudur su'âlün
Dağı söyle nedürür kıl vü kâlün

Su'âl

929. Didi ol ne sekizdür yoğ toğuz
İşitmedi kulağ vü görmedi göz

Cevâb

930. Didi 'arşı getürenlerdür anlar
Fedâ olsun olara cümle cânlar

Su'âl

931. Didi ol ne toğuzdur onun anuñ
Kimesne görmedi söyle beyanuñ

P37a K31a**Cevâb**

929^a gökdür: şamudur P.

930^a ne:-K.

930^a aña:yoğ P.

932. Didi ol okuzdur kim ider Allâh
Musallağ eyledi Fir‘avn’a nâ-gâh

Su’âl

933. Didi ol ne ondur kim aña on bir
Kimesne görmedi vü itmedi tağrîr

Cevâb

934. Didi bu on didüğün on şağâbe
Bunuñ gibi yazılmışdur kitâba

Su’âl

935. Didi söyle baña nedür ol on bir
Kim aña on iki olmadı tağrîr

Cevâb

936. Didi anlar Yûsuf ardaşlarıdur
Ki her birisi bir il başlarıdur

937. Didi ol ne on ikidür kim aña
Ne on üç olma hergiz söyle baña

938. Yıl on iki aydur ki ma‘dûd
Budur şoduğun sözde mağşûd

Su’âl u Cevâb

939. Nedür ol kim tenü altuna beñzer
Gevher tâcı meger ârûn’a beñzer

940. Aşarlar gündüzün boynından anı
Özi hem ayğulu mağbûna beñzer

933^a kim ider: âyetdür K.

934^a kim -K.

934^b tağdîr:tağrîr P. vü:-P.

937^b her:-K. (P nüshası bu beyitten itibaren 951. beyte kadar eksiktir.)

941. Gize olsa demürler ayağın
Meger dîvânedür mecnûna beñzer
942. Başın kesdükce artar cânı anuñ
Bu işde hem biraz efsûna beñzer
943. Mu' ammâyı çün işidür bu şâ' ir
Sükût idübeni tûrdı müfekkir
944. Niçe kim itdi gönünden hisâbı
Bu şordığına virmez cevâbını
945. Buğur didi kim ey zülfi zencîr
Kerem kıl bu söziñe eyle taqđîr
946. Didi bu şorduğumdur şem' a
Ki tâcı nûr duru kim düşe cem' a
947. Ayağınuñ demiri şem' adânî
Budur ol şorduğum söze beyânı
948. Revân şâ' ir ayak üstine tûrdı
İki elin yüzini yire urdı
949. Didi ikrâr eyledüm yâ halîfe
Ki gâlib geldi benden bu şerîfe
950. Çünki şâ' ir dağı yinildi gitdi
Halîfe bir kûlına emir itdi

Su'âl

951. Didi Ashâb Kehf'üñ sağışı kaç *
Didi kim yedi âdemdür gözün ac

Cevâb

952. Velîkin böyle dimiş ehl-i taqrîr
Bu yedinün sekizincisi Kıtmîr

*K nüshası bu beyitten itibaren 993. beyte kadar eksiktir.

953. Anuñ tüyini hem ablağ dimişler
Buña inanmayan ahmağ dimişler
954. Yine düzetdi şâ'ir bir mu'ammâ
Kim andan hâşıl oldı bir müsemmâ

Mu'ammâ

955. Bu kez eydür bir ağaç tutdı bağı
Kim anuñ vardur on iki budağı
956. Dağı her budağın yabrağı otuz
Degil artuğ vü eksük olar dübdüz
957. Bu kez her yabrağın altında ey cân
Yir itmiş biş yemiş ol yüce Subhân
958. Üçi gölgede ikisi güneşde
Bilür misin anı kuruda yaşda

P37b

Cevâb

959. Didi yıldur ağac hem on iki mây
Bilür bunu temâmet yoğsul vü bay
960. Otuz yabrağını rûzdur yemişler
Leyâl ü yevmde biş vaqt dimişler
961. Şemsi gölgesi hem şeb ile rûz
Didüm sözüñ cevâbın şöyle dirüz
962. Kaçan diñledi şâ'ir bu cevâbı
Düzetdi gönülden bir hisâbı
963. Didi dağdan ne ağır geldi ey mâh
Didi dildür ki eyler dâ'imâ âh
964. Didi nedür kılıcdan keskin ey yâr
Didi yalan dimeklidür ey yâr

965. Didi ne nesnedür oğdan dağı tiz
Didi göz nazarı eyle kim ey pîr
966. Buğur şordı aña ey mâh ta' at
Nedür ol kim vire bir lağza lezzet
967. Cevâb ider ki ol dağı kifâyet
Cimâ ola viren bir lağza lezzet
968. Didi bir cum' a sevünmek nedür bil
Baña bunıñ dağı taqrîrini kııl
969. Didi göynü olsa ger bir âdem
Gerek bir cum' a ola şâd u hurrem
970. Kaçan kim eskise unudur anı
Bunuñ gibi oğudum dâstânı
971. Didi nedür ki gönülde ferağdur
Didi ' avrat muftı' olsa şıhhatdur
- P38a**
972. Didi bir cânver vardur hemîşe
Halâyıqdan kaçar her lağza bîşe
973. Yidi dürlü anuñ vardur nişânı
Ki yidi cânverden aldı anı
974. Mağâm itmişdürür dâ'im harâbı
Bunuñ nedür bilür misin hisâbı
975. Didi bu söz çekirge şüretidür
Ki ol Hağ Tañrı'nuñ bir kudretidür
976. Başı at başıdur hem yüzini öküz
Anuñla gereksün hem qanadı düz
977. Deve ayaklu kıuyruğı yılanuñ
Haşber böyle gelüpdür dâstânuñ
978. Geyük boynuzludur ' aqreb qarınlu

Budur ol cânver ‘âlemde bellü

Mu‘ ammâ

979. Didi ol nedür ey hüsni şem‘î
Ki bir yirde ulaşmış iki ef‘î
980. Yudar her ne ki ağızına şığarsa
Bilürseñ it âgâh eylegil cem‘î
981. İkinüñ bir ağızı var velîkin
Deger andan halâyıklara nef‘î
982. Didi bu didüğüñ kim nesne muqrâş
Keser bizi anuñla ‘âleme hâş

Mu‘ ammâ

983. Nedür ol kim biñdür anuñ neşteri
Lezzetine cümle ‘âlem müşteri
984. Giydügi kaftan kara gönük şarı
Anası var yüz yaşında bir çarı

P38b

985. Didi senüñ düzetdigün mu‘ ammâ
Kedânedür bu esmâda müsemmâ

Mu‘ ammâ

986. Ol nedür kim birdür lenk ayağı
Delikdür başı suhtyân kuşağı
987. Şağını yolsañ tükürseñ yüzine
Baş şalup faqrına kendüzine
988. Didi bu şorduğuñ baña mu‘ ammâ
Ödgedür bu esmâda müsemmâ

Mu' ammâ

989. Ol nedür kim biñ yaşında bir qarı
Yılda biñ kız toğurur yokdur eri
990. Ağzın açsa anası ağı saçar
Kızlarınınñ tudağından bal tamar
991. Didi bu şorduğunñ mu' ammâ dahı
Ki incirdür müsemması ey âhî

Sâz-zeden Cârîye Der-Huzûr-ı Şâh

992. Ki vire cârîye eline bir ' ûd¹⁰⁴
Kömişdi hâdim ol dem micmeri ' ûd
993. Tamâm oldı mu' ammâlar da hûdı
Eline aldı cârîye çü ' ûdı
994. Düzetdi perdesini sâz kıldı
Nevâ ile ı' raqdan âvâz kıldı
995. Müberqa' yüzlürek ötdi berâna
Ururdi Pencgâh'ı İşfehân'a
996. Hüseynî na' mesi Zengüle tıtdı
Bu şi' ri dimege âgâz eyitdi
997. Yârime toymadum uş ayrıluram
Bu hasretten öliserem bilürem
998. Toludur sevgüsile hân u cismüm
Fırâq-ı ateş-ile yandı cismüm

993^{ab} -P.

994^a Çü hâdim micmerine şaldı ' ûdı K.

995^b Nevâ açup ' ırâq âgâz: Tuvâ ile ı' raqdan âvâz P.

996^{ab} -P.

997^b dimege âgâz eyitdi: anda bülbül gibi ötdi K.

P39a

999. Anuñladur tamâmet 'akl u fikrüm
Anuñ adıdurur 'âlemde zıkrüm
1000. Baña ansız diri gezmek haţâdur
Anuñ derdi baña 'ayn-ı devâdur
1001. Bu hâlime kıluñ raħm ey cemâ' at
Ki yavlak derd imiş bu derd firqat
1002. Ĥalife çün anuñ şavtın işitdi
Didügi sözlere ta' accüb itdi
1003. Kaçan kim şî' rinüñ didi tamâmın
Buğur câriye değışdi maķâmın
1004. Düzüp râst perdesinden çün ki sâzı
Ki 'uşşâķa haşâr itdi hicâzı
1005. Yüzini çün ki yüz nâz-ile süzdi
Ĥalife üzre uşbu medħi düzdi
- Medh Kerden-i Câriye Ĥalife-Râ**
v - - - / v - - - / v - -
1006. Kim ol dünyâda sensin şâh 'âlem
Nice kim var ola dünyâda Âdem
1007. Senüñ kapuñda ķul olsun felekler
Eşigüñ beklesüñ dâ'ım melekler
1008. Murâduñ hâşıl itsün Ĥaķ Te'âlâ
Şataşsun düşmenüñ dâ'ım belâya
1009. Tapuñda 'âleme irdi 'adâlet
Senüñ şânuña gelmişdür seħâvet

999^b Cihânı taldurur benüm figânım K.

1000^{ab} -K.

1002^{ab} -K.

1003^a bu şî'ri: anuñ şavtın P.

1003^b Esirgedi vü derdile âh itdi K.

1010. Eger cûduñı görse Hıatem-i Tay
Ki idirdi sühânüñ defterin tay
1011. Şehâvet kıpusın geldi vü açdı*
Câriyenüñ üstine altun şaçdı
1012. Virdi begler cümlesi bahşış aña
Ki görenler kıamusı kıaldı taña
1013. On bing altun dahı virdi hâlîfe
Saña şerbet bahâdur yâ şerîfe
1014. Varalar bunı yiyeler içeler
Hâlîfe devletinde hoş giçeler
1015. İkişi birbirine hem revâdur
Ayırmaķ bunları müşkil hıatâdur
1016. Eger ‘ aşık düşe ma‘ şûkdan ayru
Didi şanmañ siz oluñ şayru
1017. Kıatı düşvârdur ayruluk firâķı
İrişse hem eridür taşı taķı
1018. Ğaraz çünkim dükendi bunda ma‘ lûm
El irdükce oldı mefhûm

P39b

1019. Tapuña ‘ arz kıldum ‘ arz-hâlüm
Ayakda kıalmışım tütğil sen elüm
1020. Kıaçan kim hâlîfe işitdi anı
Didi sever misin Bedrü’z zamânı
1021. Didi çift i helâlümdür severüm
Yüzini görmege her dem iverüm
1022. Hâlîfe çün baķar Bedrü’z-zamân’a

* P nüshası bu beyitten itibaren 1019. Beyte kadar eksiktir.
1019^b Mısranın vezni bozuktur.

Görür tırmış ağlar ol yegâne

1023. Ğalife göricek güyindi özi
Didi Ğazînedâra uşbu sözi
1024. Ki giydüre ikisine iki Ğil' at
Vire ikisine çoğ nân u ni' met
1025. Ğazînedâr olara virdi Ğil' at
İkisi dağı çün Ğoş oldu râĞat
1026. Ğalife Ğatında bunlar râĞat oldu
Bular gitdi velikin adı Ğaldı
1027. Olar ki yaĞşılığ ider cihânda
Oğunur yaĞşılığ adı dâstânda
1028. Cihânuñ çünki yoğdurur Ğarârı
Ki yaĞşılığ Ğoya bir yâdgârı
1029. Olurmuş kim cihân şü üzre bünyâd
Durmuş kim Ğala senden bir îvâd
1030. Olar kim adla tıtdı cihânı
Düzetdüm ben dağı bu dâstânı
1031. Ki her kim bunu göre beni aña
Diye kim Tañrı raĞmet itsün aña
- P40a**
1032. Ki her kim oğıya bu dâstânı
Tefekkür iyleye her bir beyânı
1033. Eger sehv olmış-ısa sözde tertîb *
Özi luğfindan anı Ğıla terkîb
1034. Rekîki varısa nazmuñ Ğıla şaĞ
Ki nazm ehline ola evzâĞ

*P nüshası bu beyitten itibaren 1034. beyte kadar eksiktir.

1035. Dağı İsmâ'îl'i hem duta ma'zûr
Ki bu destânı düzdükde bu meçhûr

1036. Hâlâyıkdan olmazıdum ferâgât
Ki hârc idem bu nazma onca şan'at

1037. Velîkin bu kadarın dağı düzdüm
Gice uşuyı terk itdüm ve yazdum

1038. İnâyet eyledi ol yüce Subhân
Sehel müddetde âhir oldu destân

1039. Şükr'ullâh kim bu hoş hikâyet
Ecelden ön tamâm oldu rivâyet

1040. İrişür Tañrı'dan her zağma merhem
Dükendi söz dağı va'llâhi a'lem

1041. Bunı yazdum hayli geçdi rûzgâr
Ben öliceğ kıla size yâdgâr

FONKSİYONEL SÖZLÜK

Âb	(f.i.)	:Su.
Abdâr	(a.i.)	: Sağlam vücutlu.
Ablâkî	(t.i.)	: Yayvan ve dolgun yüzü olan.
Âdâb	(a.i.)	: Edebler, güzel huylar, iyi haller ve davranışlar.
Adû	(a.i.)	: Düşman.
Afife	(a.i.)	: Namuslu, iffetli.
Ahbâb	(a.i.)	: Dostlar, sevenler.
Ahbâr	(a.i.)	: Haberler.
Âhî	(a.i.)	: Kardeşim.
Ahsen	(a.i.)	: En güzel.
Ahter	(f.i.)	: Yıldız.
Akâkır	(a.i.)	: İlaç yerine kullanılan nebâtî kökler.
Akâmet	(a.i.)	: Neticesizlik.
Âkid	(a.i.)	: Aralarında akid yapanlardan her birisi.
Akreb	(a.i.)	: Akrep burcu.
Akvâl	(a.i.)	: Sözler, konuşmalar.
Alâmet	(a.i.)	: İz, nişane.
Âm	(a.i.)	: Sene, yıl.
Âmî	(a.i.)	: Âlim olmayan sıradan kimse.
Arafât	(a.i.)	: Hacca gidenlerin Zilhicce'nin 9. günü buraya gelerek bir müddet vakfe yaptıkları yer.
Araz	(a.i.)	: Belirti, iz
Aristetalis	(a.i.)	: Aristoteles (Arapça telaffuzu).
Âsâr	(a.i.)	: Eserler.
Atâ	(a.i.)	: Bağışlama.

Ayân	(a.i.)	: Aşikâr, belli.
Ayruk	(t.i.)	: Farklı, başka.
Âzâd	(f.i.)	: Kimseye bağlı olmayan.
Âzürde	(f.i.)	: Azar görmüş, incinmiş.
Bâde	(f.i.)	: Şarap, içki.
Bahâ	(f.i.)	: Değer, kıymet, fiyat.
Bahşış	(f.i.)	: Fazladan, iyilik olsun diye verilen para.
Bâk	(f.i.)	: Korku, havf, çekinme, sakınma.
Bârid	(a.i.)	: Soğuk, bürudetli.
Battih	(a.i.)	: Kavun.
Bâzâr	(f.i.)	: Alış veriş yeri. pazar.
Be-gâyet	(f.e.)	: Son derece, pek ziyâde.
Beytü'l mâ	(a.i.)	: Ev, hane.
Bî-aded	(a.i.)	: Sayısız.
Bîmâr	(f.i.)	: Hasta, alil.
Bostân	(f.i.)	: Yeşilliği çok olan yer, kokulu yer, bahçe.
Börk	(t.i.)	: Kadife, çuha, keçe ve özellikle hayvan postundan yapılmış kürksüz başlık.
Bugur	(t.e.)	: Bu kez.
Bukrât	(a.i.)	: Eski Yunan hekimi meşhur Hipokratis.
Bünyâd	(f.i.)	: Yapı, binâ.
Bürhân	(a.i.)	: Delil, işaret.
Bürûc	(a.i.)	: Burçlar.
Büzüremihr	(f.i.)	: Nuşirevân-ı Adil'in veziri.
Câh	(a.i.)	: İtibar, makam, mevki.
Cânver	(f.i.)	: Can alan, canavar.
Cem	(a.i.)	: Toplama.

Cenân	(a.i.)	: Gönül, ruh, kalp.
Cevzâ	(a.i.)	: İkizler burcu.
Cimâ	(a.i.)	: Cinsel birliktelik.
Cûd	(a.i.)	: Cömertlik.
Cürm	(a.i.)	: Kabahat, kusur.
Cüst ü çâlâk	(f.i.)	: Çabuk hareketli, atik, oynak.
Cüst	(f.i.)	: Atik, hareketli.
Cüvân	(f.i.)	: Yakışıklı genç, gençlik.
Çalab	(t.i.)	: Allah.
Çarh ı gerdûn	(f.i.)	: dönen çark,dünya.
Çarh	(f.i.)	:Felek,zaman.
Çeng	(f.i.)	: Çalgı âletlerinden bir saz çeşidi.
Çerâğ	(f.i.)	: Işık. kandil.
Darb u reml	(a.i.)	: Kum falı.
Dâye	(f.i.)	: Süt anne, hizmetçi.
Dehliz	(a.i.)	: Hol, koridor.
Delv	(a.i.)	: Kova burcu.
Destâr	(f.i.)	: Sarık, imâme, başa sarılan tülbent.
Dest-âvîz	(f.b.i.)	: Küçük hediye.
Destur	(f.i.)	: Kanun.
Deşt	(f.i.)	: Bozkır, çöl, sahra.
Dımışkî	(a.i.)	: Şam şehri. Suriye'nin başkenti.
Düşvâr	(f.i.)	: Zor, güç.
Ebsem	(a.i.)	: Tebessüm.
Ecsâm	(a.i.)	: Cisimler, bedenler.
Efrenc	(a.i.)	: Batı, Avrupa.
Efsun	(a.i.)	: Sihir, büyü.

Ehl-i kulûb	(a.i.)	:Kalp ehli, gönül ehli.
Ekl ü şerâb	(a.i.)	: Yiyecek ve içecekler.
Esed	(a.i.)	: Aslan burcu.
Evbâş	(a.i.)	: Toplanmış bir cemaat, bir bölük.
Evezâh	(a.i.)	: Daha açık, en vâzih.
Fakîh	(a.i.)	: Fıkıh ilmini bilen, İslâm hukukçusu.
Fârig	(a.i.)	: Rahat, âsûde.
Fâsîd	(a.i.)	: Bir ibâdetin bâtıl olması, geçersiz olması.
Ferâgât	(a.i.)	: Fedakarlık, özveri, kişisel hakkından vazgeçme.
Fermân	(f.i.)	: Buyruk.
Fesâhat	(a.i.)	: Düzgün ve güzel söz söyleme.
Fevt	(a.i.)	: Bir şeyin elden çıkması.
Fevt	(a.i.)	: Ölüm, mevt.
Firkat	(a.i.)	: Ayrılık.
Fülfül	(a.i.)	: Karabiber.
Fürûg	(a.i.)	: Işık.
Fütüvvet	(a.i.)	: Yiğitlik.
Gariyye	(a.i.)	: Köylü, kâriyeli.
Gavgâ	(f.i.)	: Dövüşme, kavga, karışıklık.
Gaybet	(a.i.)	: Başka yerde bulunmak, hazırda olmamak.
Genc i kâmil	(a.f.t.)	: Büyük hazine.
Gevher	(f.i.)	: Değerli taş, elmas.
Gurâb	(a.i.)	: Karga.
Gussa	(a.i.)	: Üzüntü, tasa.
Gûş	(f.i.)	: Kulak.
Gülzâr	(f.i.)	: Gül bahçesi.
Gümân	(a.i.)	: Zan, şüphe.

Habîr	(a.i.)	: Her şeyin gizli taraflarından haberdâr olan.
Hacâlet	(a.i.)	: Utangaçlık, sıkılma.
Hacâmat	(a.i.)	: Hacâmat bıçağı denilen bir âletle, vücûdun deriye yakın damarlarını keserek kan alma.
Hâcî	(a.i.)	: Hicveden, yeren.
Hacîl	(a.i.)	: Utangaç.
Hafakân	(a.i.)	: Yürek çarpıntısı.
Hakîr	(a.i.)	: Ehemmiyetsiz, kıymetsiz, itibarsız.
Halâs	(a.i.)	: Selâmete ermek, kurtuluş.
Halâyık	(a.i.)	: Yaratılmışlar, halk.
Halvet	(a.i.)	: Baş başa kalma.
Hamel	(a.i.)	: Burçlardan birinin adı, koç burcu.
Hâr	(a.i.)	: Ateş.
Harâc	(a.i.)	: Beyazdan ve siyahtan meydana gelen, iki renk olan.
Harâret	(a.i.)	: Isı, sıcaklık.
Harîf	(a.i.)	: Rakip.
Harîr	(a.i.)	: İpek, ipektan yapılmış.
Hasâret	(a.i.)	: Zarar, kayıp.
Hatem Tâý	(a.i.)	: Tay kabilesinin reisi ve cahiliye devrinin cömertliğiyle ünlü şairi.
Hazâl	(a.i.)	: Sakıncalar, olumsuz etkiler.
Hemândem	(f.z.)	: O anda, hemen.
Hımâr	(a.i.)	: Eşek.
Hired	(a.i.)	: Akıl, us.
Hirmen	(f.i.)	: Harman, ev.
Hıyânet	(a.i.)	: İhanet etme.
Hıyar	(a.i.)	: Salatalık.

Hicâz	(a.i.)	: Hicaz Perdesi, Türk mûsikisi sisteminde tiz sekizlinin üçüncü perdesi olarak yer alan ses.
Hilâf	(a.i.)	: Muhalefet etmek.
Hilat	(a.i.)	: Hırka, yelek.
Hod	(f.i.)	: Kendi.
Hûb	(f.i.)	: Güzel, hoş, iyi.
Hûb-gerdâr	(f.i.)	: Bahtı güzel olan.
Hûb-kirdâr	(f.i.)	: Hareket ve davranışları iyi ve güzel olan.
Hûd	(a.i.)	: Çok hürmet.
Hummâ	(a.i.)	: Yüksek ateşli hastalık, nöbet.
Hûr	(a.i.)	: Huri.
Hurrem	(f.i.)	: Sevinçli, mesrur, şen.
Hût	(a.i.)	: Balık burcu.
Hüccet	(a.i.)	: Kuvvetli delil.
Hüseynî	(a.i.)	: Nevâ perdesinde diziyi oluşturan seslerin pestten tize doğru beşincisi. Portede, 4. aralıkta bulunan 'Mi' notası.
Hüsûf	(a.i.)	: Ay tutulması.
Irak	(t.i.)	: Portede, 1. aralıkta 'bakiye diyezi almış fa' veya 2. çizgide 'küçük mücennep bemolü almış sol' notası.
Isfehân	(f.i.)	: Alaturka müzikte dügâh perdesindeki makamlardan biri.
Istılâh	(a.i.)	: Erbab-ı ilim arasındaki ve herkesin anlamadığı kelime.
Iyş	(a.i.)	: Zevk u safa sürmek.
İdgâm	(a.i.)	: Birbirinin aynı olan veya aynı cinsten olan (birbirlerine yakınlığı olan) harflerden sakın, ikincisi harekeli olarak geldiğinde, birincisinin ikincisine katılması ,birinci harfi ikinci harfe çevirerek ikinci harfin şeddeli imiş gibi okunması.
İftitâh	(a.i.)	: Namaza başlarken alınan tekbir.

İhfâ	(a.i.)	: Tenvin veya sakin nun'dan sonra ihfâ harflerinden biri gelirse, tenvin'in veya sakin nun'un gunnesinin bir miktar tutularak (nun üzerinde yoğunlaşarak) okunması.
İhrâm	(a.i.)	: Hacıların örtündükleri dikişsiz elbise.
İhtilâf	(a.i.)	: Anlaşmazlık, uyuşmazlık.
İklidîs	(a.i.)	: Öklid, riyaziye yani matematik ilminin kurucusu.
İlâm	(a.i.)	: Bildirme, duyurma.
İlm bedîi	(a.i.)	: Müktezâyı hale (yerine ve adamına) uygun sözlerin süsleme tarzlarıyla ilgili bilgileri öğreten ilim.
İlm i eflâk	(a.i.)	: Gezegenler ve yıldızların görünür hareketlerini inceleyen konum astronomisi.
İlm u fûrûz	(a.i.)	: Aydınlatıcı ilim.
İlm-i âmil	(a.i.)	: İlim öğrenmeye arzusu, isteği olan.
İmâmet	(a.i.)	: İmamlık.
İmtilâ	(a.i.)	: Dolma, dolgunluk.
İnâyet	(a.i.)	: İhsan, lütuf.
İrâb	(a.i.)	: Düzgün söz söyleme.
İssi	(t.i.)	: Sahibi.
İstihzâr	(a.i.)	: Hazırlık yapma.
İstikâmet	(a.i.)	: Bir şeyin bir tarafa doğru olarak uzanması.
İstiskâ	(a.i.)	: Yağmur duasına çıkma.
İstitâat	(a.i.)	: Kudreti ve gücü yeter olmak.
İşâ	(a.i.)	: İkinci vakti.
İşret	(a.i.)	: İçkili eğlence, sefahet.
İtidâl	(a.i.)	: Denge, ölçülü olma.
İtikâf	(a.i.)	: Bir yere çekilip ibadet etmek.
Îvâd	(a.i.)	: Âdet edinme, gelenek.
İvmek	(t.i.)	: Acele etmek.

Ízâr	(a.i.)	: Yanak.
Kâ'il	(a.i.)	: Söyleyen, anlatan, nakleden.
Kâfur	(a.i.)	: Kâfur ağacından çıkarılan çok ıtırli bir madde.
Kâhir	(a.i.)	: Üstün gelen.
Kâim	(a.i.)	: Ayakta olan, uyanık olan, namaz kılan.
Kamu	(t.i.)	: Hepsi
Kânî	(a.i.)	: Kanaat eden, inanmış.
Karâbet	(a.i.)	: Soy, süt ve evlilik yoluyla yakınlık, akrabâlık.
Kâsîd	(a.i.)	: Kasdeden, bilerek işleyen.
Kavs	(a.i.)	: Yay burcu.
Kebş	(a.i.)	: Erkek koyun, koç.
Kefâret	(a.i.)	: Bir günahı affettirmek ümidiyle yapılan ibadet veya çekilen sıkıntı.
Kenizek	(f.i.)	: Küçük cariye.
Kıbtî	(a.i.)	: Mısır'ın yerli halkına verilen ad.
Kırnak	(t.i.)	: Halayık, cariye, esir kadın.
Kıtmîr	(a.i.)	: Ashab-ı Kehf'in köpeği.
Kıyâm	(a.i.)	: Bir işe kalkışma.
Kiçi	(t.s.)	: Küçük, aşağı.
Kifayet	(a.i.)	: Liyâkat, yeterlik.
Kîl ü kâl	(a.b.i.)	: Dedikodu.
Kudûm	(a.i.)	: Ayak basmak, adımlamak.
Kût	(a.i.)	: Yaşatacak gıda, rızık.
Kuyûd	(a.i.)	: Kayıtlar, bağlar.
Külâb	(f.i.)	: Göl, büyük havuz.
Küsuf	(a.i.)	: Güneş tutulması.
Lâ cerem	(a.z.)	: Şüphesiz.

Lahm	(a.i.)	: Et.
Leclâc	(f.i.)	: Satranç oyununun icatçısı.
Lenk	(f.i.)	: Topal, aksak.
Levh i mahfûz	(a.i.)	: Değişmeyen kader levhası.
Leyâl ü yevm	(a.i.)	: Gece ve gündüz.
Licâc	(a.i.)	: İnat ve düşmanlığı devam ettirme.
Lîk	(f.b.)	: Lâkin, fakat.
Lût	(f.i.)	: Tatlı yemekler.
Lü'lü	(a.i.)	: İnci.
Mâ'il	(a.i.)	: eğilim gösteren. Meyleden.
Madûd	(a.i.)	: Sayılı, adedi belli olan.
Magbûn	(a.i.)	: Şaşkın, şaşırmış.
Mahbûb	(a.i.)	: Sevilen, sevgili.
Mahfî	(a.i.)	: Gizli, saklı.
Maksûd	(a.i.)	: İstenilen, maksat.
Mamûr	(a.i.)	: İnşa edilmiş, bayındır.
Masiyyet	(a.i.)	: Günah işleme, isyan etme.
Mât	(f.i.)	: Satranç oyununda yenilme.
Matbûh	(a.i.)	: Kaynatılmış veya haşlanmış (ilâç).
Mazarrat	(a.i.)	: Zararlar.
Mazûr	(a.i.)	: Özürlü, mazeretli.
Meâb	(a.i.)	: Dönülecek yer.
Mechûr	(a.i.)	: Açıktan söylenmiş, açık olarak okunmuş.
Medd i muttasıl	(a.i.)	: Bitişik medd; harf-i med ile sebab-i meddin aynı kelimedede yan yana bulunması.
Medenî	(a.i.)	: Medine'de inen sureler.
Mefrûz	(a.i.)	: Farz edilmiş.

Mekkî	(a.i.)	: Mekke'de inen sureler.
Mekseb	(a.i.)	: Kazanç, gelir.
Melâhat	(a.i.)	: Yüz güzelliği.
Menâzil	(a.i.)	: Menziller, yerler, mekânlar.
Mensûh	(a.i.)	: Nesh edilmiş, hükmü kaldırılmış.
Menşur	(a.i.)	: Sultanın emri, mühürsüz mektubu, fermanı.
Merrîh	(a.i.)	: Mars gezegeni.
Mervî	(a.i.)	: Anlatılan, nakledilen.
Mesh	(a.i.)	: Abdest alırken başı ıslak temiz el ile sıvazlamak.
Mesîh	(a.i.)	: Bir şeyden ondaki eseri gidermek, İsa Mesih.
Meşveret	(a.i.)	: İstişare, danışma.
Metâ	(a.i.)	: Satılacak mal, eşya.
Mevâ	(a.i.)	: Yer, mekân.
Mevâkib	(a.i.)	: Gezegenler.
Mevzun	(a.i.)	: Vezinli, ölçülü, tartılı düzgün.
Micmer	(a.i.)	: Bakır yahut bronzdan yapılmış, küçük şamdan şeklindeki alet.
Miftâh	(a.i.)	: anahtar
Mihr	(f.i.)	: Sevgi.
Mihrâb	(a.i.)	: Camide imamın namaz kılarken cemaatin önünde durduğu yer.
Mihter	(f.i.)	: Daha büyük, daha ulu.
Mîkât	(a.i.)	: Hac ve umre için gelenlerin ihrâma girdikleri mevki, yer.
Mina	(a.i.)	: Hac ibâdeti esnâsında kurban kesmek ve cemre (şeytan) taşlamak için gidilen yer, İbrâhim aleyhisselâmın, kurban etmek için, oğlu İsmâil'i getirdiği yer.
Mîr	(a.i.)	: Amir.
Mışmış	(t.i.)	: Kayısı.
Muammâ	(a.i.)	: Bilmece, anlaşılması ve çözülmesi güç şey.

Muayyen	(a.i.)	: Belirlenmiş, belli.
Mudhal	(a.i.)	: Dâhil edilmiş.
Muevvel	(a.i.)	: Te'vil edilmiş.
Muhkem	(a.i.)	: Tefsir edilenlerden daha kuvvetli olan söz.
Mukaffâ	(a.i.)	: Kafiye, kafiyelenmiş.
Mukavvî	(a.i.)	: Kuvvet veren, takviye eden ilâç.
Mukbil	(a.i.)	: İkbali kutlu, mutlu.
Mukrâs	(a.i.)	: Makas.
Mukrî	(a.i.)	: Kur'an-ı Kerim'i kaidelerine uygun okuyan.
Munfasıl	(a.i.)	: Harf-i medden birisi kelimenin sonunda, sebep-i medden hemze de müteakip kelimenin başında (ikisi de ayrı ayrı iki kelimedede) yan yana bulunması.
Murtazâ	(a.i.)	: Hz. Ali.
Musallî	(a.i.)	: Namaz kılan.
Musannif	(a.i.)	: Kitap tertip eden; sınıflandıran, yazar.
Mutahhar	(a.i.)	: Temiz, kutsî.
Mutavvel	(a.i.)	: Uzatılmış, uzun uzun.
Mutî	(a.i.)	: İtaatkar, tabi olanlar.
Müberka	(a.i.)	: Türkî hicaz ve hicaz-ı büzürg gibi birleşik makamlardan biri.
Mübeyyen	(a.i.)	: Beyan ve izah edilmiş.
Mücâb	(a.i.)	: cevap verilmiş, cevaplandırılmış
Müdâm	(a.i.)	: Devam eden, sürekli.
Müdgam	(a.i.)	: Birbirine idgâm edilen iki harften birincisine verilen isim.
Müfekkîr	(a.i.)	: Fikir yürüten, düşünen.
Münakkaş	(a.i.)	: Nakışlı, nakşedilmiş.
Müneccim	(a.i.)	: İlm-i nücum yâni astronomi ilmiyle uğraşan kimse.
Münevver	(a.i.)	: Nurlandırılmış, ışıklı.

Münzam	(a.i.)	: Eklenen.
Mürekkeb	(a.i.)	: Terkib edilmiş, bir kaç maddeden yapılmış.
Müretteb	(a.i.)	: Dizilmiş, yerli yerine konulmuş, sıralanmış.
Mürsel	(a.i.)	: Gönderilmiş, peygamber.
Müsellem	(a.i.)	: Tasdik edilip inkâr edilmeyen.
Müselsel	(a.i.)	: Zincirleme, art arda gelen.
Müşhil	(a.i.)	: Bağırsakları temizleyen.
Müskir	(a.i.)	: Sarhoş edici, şarap ve içki.
Müstehab	(a.i.)	: Yapılması sevaplı olan.
Müşebbeh	(a.i.)	: Benzetilen.
Müşgîn	(f.i.)	: Siyah şey.
Müşterî	(a.i.)	: Jüpiter gezegeni.
Müzdelife	(a.i.)	: Mekke-i Mükerreme'de Minâ ile Arafât arasında bulunan, Âdem aleyhisselâmla Hazret-i Havvâ'nın yeryüzünde ilk buluştukları yer.
Müzûr	(a.i.)	: Sütün ekşimesi.
Nâfi	(a.i.)	: Faydalı.
Nahs	(a.i.)	: Sondan eksik.
Nahvî	(a.i.)	: Arapça dil bilimci, uzman.
Nâka i Sâlih	(a.i.)	: Salih Peygamber'in devesi
Nâle	(f.i.)	: Feryat, inleme.
Nâsîh	(a.i.)	: Battal eden, hükümsüz bırakan.
Nâzil	(a.i.)	: Nüzul eden, inen, yukardan aşağıya inen.
Nazîr	(a.i.)	: Denk, eş, örnek, benzeyen.
Nefî	(a.i.)	: Giderici, yok edici.
Nerd	(f.i.)	: Tavla oyunu
Nesrîn	(f.i.)	: Yaban gülü.

Nevâ	(a.i.)	: Türk mûsikisinin kimin tarafından oluşturulduğu bilinmeyen en eski makamlarından biri. Portede, 4. çizgide bulunan 'Re' notası.
Nevbet	(a.i.)	: Nöbet, sıra.
Nısf	(a.i.)	: Yarısı.
Nihân	(f.i.)	: Gizli, saklı.
Nisâb	(a.i.)	: Zekât ölçüsü, ölçü miktarı.
Nübüvvet	(a.i.)	: Peygamberlik.
Nücûm	(a.i.)	: Yıldızlar
Nühûset	(a.i.)	: Uğursuzluk.
Ögüş	(t.z.)	: Çok, bol.
Pençgâh	(f.i.)	: "Beşinci yer" anlamına gelen pençgâh rast perdesinde karar eden birleşik makamlar sınıfına dahil bir makam.
Pend	(f.i.)	: Nasihat, öğüt.
Perçin	(f.i.)	: Birbirine sökülmecek bir biçimde bağlamak için kullanılan tel.
Perhiz	(f.i.)	: Hastalıkta bazı yiyecek ve içeceklerden sakınmak.
Perî-vâr	(f.b.i.)	: Peri gibi.
Peyk	(f.i.)	: Bir şeyin etrafında, ona tabi olarak dönen.
Pîrûz	(f.i.)	: Üstün, uğurlu, hayırlı.
Pîşe	(f.i.)	: Alışkanlık, huy, âdet.
Püş ü penâh	(f.i.)	: Arka çıkan, yardımcı, sığınak.
Ranâ	(a.i.)	: Güzel, hoş.
Râst	(a.i.)	: Rast Perdesi, Türk mûsikisi ses sistemi içinde ana seslerden biri.
Ratb	(a.i.)	: Rutubetli, yaş.
Râvî	(a.i.)	: Rivayet eden, insanlara haberleri nakleden.
Rekîk	(a.i.)	: Kusurlu, tutuk.
Renc	(f.i.)	: Sıkıntı, zahmet, eziyet.
Revân	(f.i.)	: Derhal.

Ribâ	(a.i.)	: Faiz.
Rikkâk	(a.i.)	: İncelik, nezaket.
Rûm	(a.i.)	: Rumlara özgü olan ya da Rumlarla ilgili.
Rûşen	(f.i.)	: Parlak, aydın.
Rümmân	(a.i.)	: Nar denilen yemiş.
Rüzgâr	(f.b.i.)	: Zaman, vakit (eserde).
Sad	(a.i.)	: Baştan eksik.
Sadâ	(a.i.)	: Sıkıntı.
Sağış	(t.i.)	: Sayı, adet.
Sah	(a.i.)	: Cem etmek, toplamak.
Sâim	(a.i.)	: Oruçlu, oruç tutan.
Sâkit	(a.i.)	: Düşen.
Savt	(a.i.)	: Ses.
Sayd	(a.i.)	: Av.
Sayru	(t.i.)	: Hasta.
Sayrulgan	(t.i.)	: Hastalıklı.
Sebâk	(a.i.)	: Ders.
Sebîl	(a.i.)	: Açık ve büyük yol.
Sehâvet	(a.i.)	: Cömertlik.
Sehl	(a.i.)	: Kolayca ve kısa zamanda.
Semen	(a.i.)	: Değer, kıymet.
Semn	(f.i.)	: Sekiz.
Serâser	(f.e.)	: Baştan başa.
Sertân	(a.i.)	: Yengeç burcu.
Server	(a.i.)	: Peygamberlerin önderi, lideri.
Setr	(a.i.)	: Örtmek.
Sevr	(a.i.)	: Boğa burcu.

Sıyâm	(a.i.)	: Oruçlar.
Sîm	(f.i.)	: Gümüş.
Sind	(u.i.)	: Pakistan.
Suhtyân	(a.i.)	: Kızgınlık, gadab.
Sûz	(f.i.)	: "Yakan, yakıcı, bozucu" mânâsında son ek.
Sühâ	(a.i.)	: Büyükayı takım yıldızının en küçük yıldızı
Sükker	(a.i.)	: Şeker.
Sünbül	(a.i.)	: Başak burcu.
Süñük	(t.i.)	: Kemik.
Süst	(f.i.)	: Gevşek, tembel.
Şâbâş	(f.i.)	: Alkış etme, alkışlama, aferin deme.
Şarâb ı mevt	(a.t.)	: Ölüm şarabı.
Şât	(a.i.)	: Koyun.
Şeb ile rûz	(f.i.)	: Gece ve gündüz.
Şehâdet	(a.i.)	: Şahitlik, tanıklık.
Şehrî	(f.i.)	: Şehirli.
Şems	(a.i.)	: Güneş.
Şûh	(f.i.)	: Oynak ve neşeli.
Şût	(a.i.)	: İşaret için dikilen taş.
Şürû	(a.i.)	: Başlama.
Şürût	(a.i.)	: Şartlar.
Taaccüb	(a.i.)	: Hayret etme, şaşkınlık.
Taâm	(a.i.)	: Yemek, gıda.
Tagayyür	(a.i.)	: Bozulmak, başkalaşmak.
Tahâret	(a.i.)	: Temizlik.
Tahrîm	(a.i.)	: Dince yasak edilme.
Tahsîn	(a.i.)	: Beğenmek ve alkışlamak.

Tâk	(a.i.)	: Yarım daire şeklinde kapı ve pencere üstü.
Tâkat	(a.i.)	:Güç, kuvvet.
Takâzâ	(a.i.)	: Sıkıştırmak.
Takrîr	(a.i.)	: İfade etme, bildirme.
Taksîr	(a.i.)	: Bir işte kusurda bulunma, kusur işleme.
Taktî	(a.i.)	: Kesme, kesik kesik okuma.
Talîm	(a.i.)	: Eğitim, öğretim.
Tan	(a.i.)	: Yerme, ayıplama.
Tatavvü	(a.i.)	: Kendilerine mahsus sevâbları ve fazîletleri olan namazlar.
Tavîz	(a.i.)	: Eûzu besmele ile başlama.
Tazarru	(a.i.)	: Dua, yakarış.
Teavvuz	(a.i.)	: Tek başına namaz kılan birinin sadece ilk rek`atta ve <i>Sübhâneke</i> den sonra <i>Eûzü billâhi mine'ş şeytâni'r racîm</i> demesi.
Teberrük	(a.i.)	: Mübarek görme, kutlu sayma.
Teferrüc	(a.i.)	: Rahatlama, gezme.
Tefsir	(a.i.)	: Mânâyı izhâr etmek.
Tehaffüf	(a.i.)	: Hafifletme, ifadeyi basitleştirme.
Tekellüf	(a.i.)	: Kendi isteği ile bir zorluğa katlanmak.
Tenavül	(a.i.)	: Yemek yeme.
Tenbîh	(a.i.)	: Gafletten ikaz etmek.
Tevakkuf	(a.i.)	: Durma, duraklama.
Tevâzu	(a.i.)	: Alçakgönüllülük.
Tevîl	(a.i.)	: Ayrı mânâ verme.
Tezerv	(f.i.)	: Sülün.
Tıfl	(a.i.)	: Küçük çocuk
Tulû	(a.i.)	: Doğma, doğuş.
Turfe	(a.i.)	: Garip,tuhaf.

Ubudiyyet	(a.i.)	:Kulluk görevi.
Urûk	(a.i.)	: Damarlar.
Uryân	(a.i.)	: Çıplak.
Usturlab	(a.i.)	: Teorik ve pratik birçok amaçla kullanılan astronomi aleti.
Uşbu	(t.b.)	: İşte bu.
Uşşâk	(a.i.)	: Dügâh perdesinde karar eden, çıkıcı seyir özelliğine sahip basit makamlardan biri.
Utârid	(a.i.)	: Merkür gezegeni.
Vâki	(a.i.)	: Olmuş, meydana gelmiş.
Vâlih	(a.i.)	: Keder ve hüznle aklı gitmiş, şaşırılmış, hayrette kalmış.
Vâzih	(a.i.)	: Açık, belli.
Velî	(a.i.)	: Velâkin, fakat, amma.
Yâbis	(a.i.)	: Kuru.
Yabrak	(t.i.)	:Yaprak
Yalıncak	(t.i.)	: Çıplak.
Yavlak	(t.i.)	: Kötü, fena.
Yavuz	(t.i.)	: Perişan.
Yegâne	(f.i.)	: Tek başına, yalnız.
Yekdeş	(f.i.)	: Benzer.
Zâ'il	(a.i.)	: Yok olan, yok olucu.
Zaferân	(a.i.)	: Safran çiçeği.
Zebun	(f.i.)	: Zayıf, güçsüz, âciz.
Zelel	(a.i.)	: Yanlış yapma, hata etme.
Zengüle	(f.i.)	: Rastın yumuşak makamı.
Zevceyn	(a.i.)	: Karı koca.
Zîbâ	(f.i.)	: Güzel, süslü, yakışıklı.
Zîc	(a.i.)	:İplik.

Zîc ü hall	(a.i.)	: Astronomik gözlem sonuçları tablosu.
Zihî	(a. e)	: "ne güzel, ne hoş" anlamında söz.
Zihî	(a.i.)	: "Şu, bu" mânasına gelen müennes işaret sözcüğü.
Zinhar	(f.e.)	: "Sakın ola ki" anlamında bir bağlaç.
Zîrek	(f.i.)	: Anlayışlı, uyanık, zeyrek.
Ziyânkâr	(f.b.i.)	: zarar vermeyi huy edinmiş olan.
Zuhal	(a.i.)	: Satürn gezegeni.
Zühre	(a.i.)	: Venüs gezegeni, çoban yıldızı.

KAYNAKÇA

- Ağıldere, S.T. (2010), “XVIII. Yüzyıl Avrupa’sında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Önemi: Osmanlı İmparatorluğu’nda İstanbul Fransız Dil Öğlanları Okulu (1669-1873)”. *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 5/3, s. 693-704.
- Akkoyunlu Z. A. (1982), *Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, SBE.
- Akpınar T. “Galland, Antoine”, *TDV İslam Ansiklopedisi* , XIII, 1996.
- Aktaş T.(1996), *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, Ankara,Orsen Matbaacılık.
- Bang, W.(1996), *Köktürkçeden Osmanlıcaya*, TDK Yay., Ank.
- Binbir Gece Masalları* (2001), çev. Alim Şerif Onaran, İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Bozkurt, N. “Hârûnurreşîd”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 16, s. 258-261. 1997.
- Caferoğlu A. (1971),“Türkçemiz’de Kullanılan -ğil, -gil Emir Eki”, *TDAY Belleten*.
- Cömert B.(1978), *Kurumsal Açından çeviri Sorunu*, Ank., *Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi*, Sayı 322.
- Çağatay, S. (1977),*Türk Lehçeleri Örnekleri VIII. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıla Kadar Yazı Dili*, Ankara, AÜ. DTCF. Yay.
- Çelebioğlu, A. (1976), *Sultan II. Murad Devri Mesnevileri*, (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Atatürk Üniv. SBE.
- Devellioğlu, F. (1988),*Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara,Aydın Kitabevi.
- Ergin, M. (1997),*Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Yay.
- Erhat A. (1978),*Türk Dili-Çeviri Sorunları*, Ank.,*Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi*, Sayı 322.
- Gabain, A. V.(1995), *Eski Türkçenin Grameri*,., Ank., TDK Yay.
- Gülsevin, G.(1997), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ank., TDK Yay.
- Hacıeminoğlu N.(1996), *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Ank.,*Türk Dil Kurumu Yay*.
- Hitzel, F. (1995), *Dil Öğlanları ve Tercümanlar*. İstanbul, Yapı Kredi Yay.
- İbn Haldûn, *Mukaddime* (trc. Süleyman Uludağ), (1982), İstanbul, I, 220-227 II.

- Karademir, M. (2001), *Abdî-Câmasb-nâme (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniv. SBE.
- Koçak, A. Y. (2007), “Şair Cariyeler”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şarkiyat Mecmuası.
- Kut, G. (1997), “Hint Edebiyatından Türk Hikâyelerine”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 8 s. 357-377.
- Mansuroğlu, M. (1949), *Türkçede Zamir Çekimi*, İst., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi; Cilt 3, Sayı 2-3
- Mutçalı S. (1995), *Arapça-Türkçe Sözlük*, İst., Dağarcık Yay.
- Nurlu, M. (2013), “Fransa’da Türkçe, Türkiye’de Fransızca”. *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 8/10 Spring 2013, p. 477-498.
- Oestrup, J. “Binbir Gece”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 2, s. 616-626. 1979.
- Özkan, M. (1995), *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İst., Filiz Kitabevi.
- Philip C. S., Durmuş İ. Lane, E. W. *TDV İslam Ansiklopedisi*, TDV 2003.
- Sakaoğlu S. (2002), *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*, Ankara, Akça Yayınları.
- Tekin, Ş. (1993), “Binbir Gece’nin İlk Türkçe Tercüme ve Bu Hikâyedeki Gazeller Üzerine”, *Ank., Türk Dilleri Araştırmaları*, C. 3 (1993), s. 239-55.
- Timurtaş, F. K. (1981), *Eski Türkiye Türkçesi*, XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Tülücü, S. (2004), “Binbir Gece Masalları Üzerine (Seçilmiş Bir Bibliyografya İle)”, *Erzurum, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 22, s. 1-53.
- Türkoğlu, S. (2018) ,*Masaldan Mesneviye Cariye Teveddüd Hikayesi*, Erzurum, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, TAED-6
- Topaloğlu, A. (1989), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, İst., Ötüken Yay.
- Ulutürk, V. (1992), “Binbir Gece”. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 6.
- Vahapoğlu, M. H. (1997), *Osmanlıdan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, İstanbul, MEB Yayınları, *Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi*: 936.

Yazar, S. (2011), Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniv. SBE.

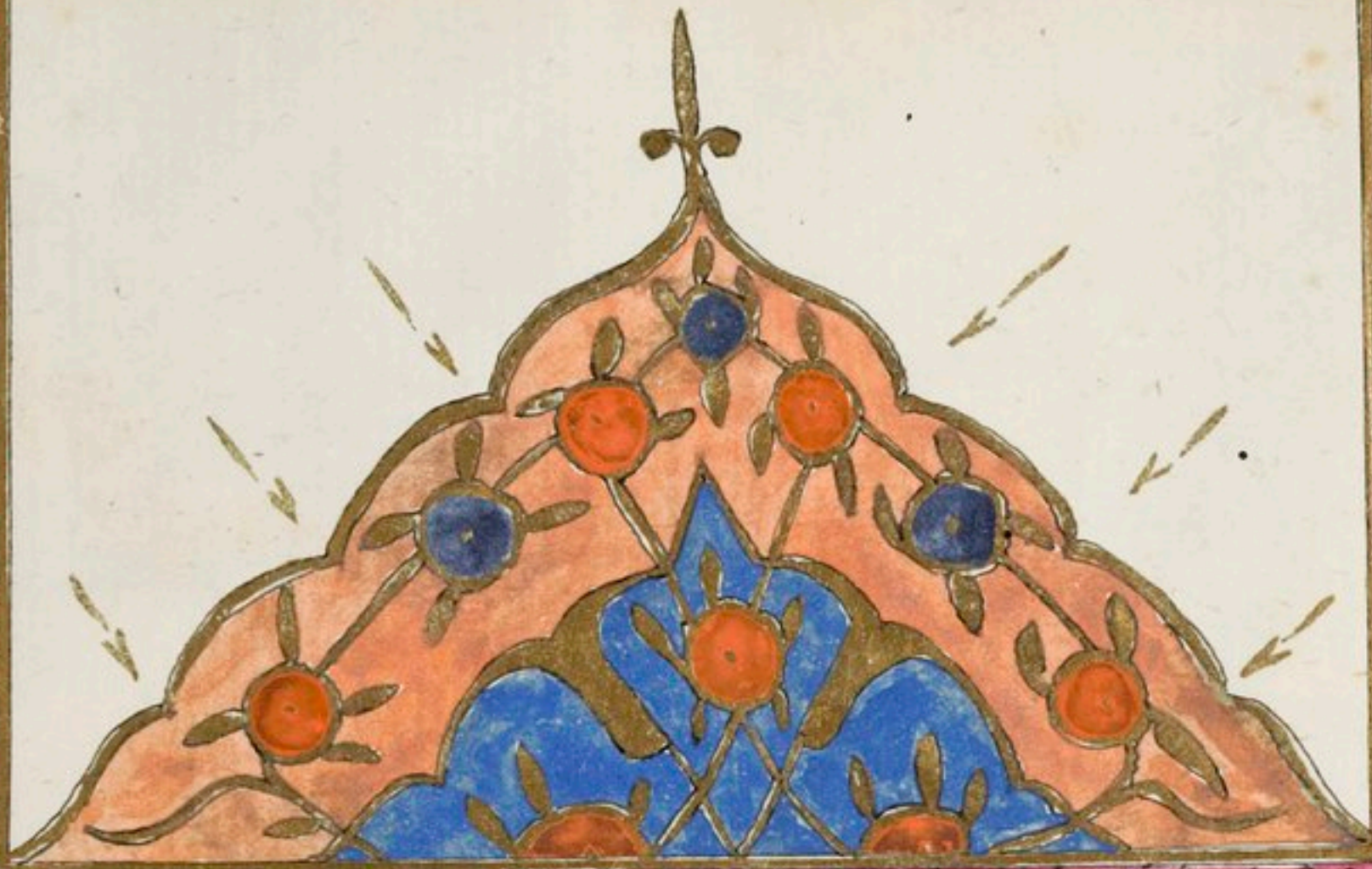
Dilçin C. (1983), Yeni Tarama Sözlüğü, Ank.,TDK Yay.

Korkmaz, Z. (1992), Gramer Terimleri Sözlüğü, Ank.,Türk Dil Kurumu Yay.

Korkmaz, Z. (1958) ,Türk Dilinde –ça Eki ve Bu Ekle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme, TDAY (Belleten).

Wickens G. M., “Arabian Nights”, U. S. A.,The Encyclopedia Americana, II, 164.1970

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَنَك لطفكدر پشت و پناه
 یقین ایندم بو حکمتده کما فی
 ویررسین بر قولر ذره جه برهنگ
 بیانی ذاتک الله الصمد در
 در و در قدرتک در یاد کوه
 طفل او غلان کبی چیر لسان
 که سید دیدی اکامنا عرفناک
 قالو حیران و عاجز از در روی

الهی سنسن اللهم الا هم
 احد سنسن که یوقدر سکا ثانی
 سنکدر سلطنت ای یوجه سکا
 صفاتک قل هو الله احد در
 صمد سین نه عرضین سن نه جوهر
 عقل چون فکر ایدر ذاتک بیانت
 ایر شمر قدر نکما فهم و ذراک
 خرد کیفیتک اولسه مشغول

کریم

<p> نه اصلك تركدر نه خود عربسين منزله داخي والردن ولدردن كسنه قلمدك علمكي معلوم تعالي الله زهي وهاب ورازق قولك اسما عيله قفل عنایت كتوردم معصیتده بوزیمه کبر ولیکن سنك ایشك هب عطار تمامت عمری صرف ایتدم ذللك اوزلكن اوزکه کسم بوق الهی که سن عفوایه سن جرم وکناهم </p>	<p> کبریم و ذوالجلاله و فرد و ربین احد سن لیک مستغنی عدد دین بدیع و مستغان وحی و قیوم تعالی الله زهی ثواب و خالق سنك احسانکه بوقدر نه ایت قوللم لیک قوللمن تقصیر سراسر فترم جرم و خطادر قتی اسکولیم علم و عملده بولده اکسم کی چوق الهی سنك لطفکدر پشت و بناهم </p>
--	---

در لغت سید الانبیاء

<p> دین ایچنده کی انسی هر شیخون صفا سلطانی وکان وفادر </p>	<p> الهی مصطفی نك هر شیخون که مرسل ایچنده مصطفی در </p>
---	--

نبیل سروری ختم نبوت
چنگم بر کز ایله ای اشارت
مطهر روحنه یوز بیک تحیات
ابوبکر و عمر هم داعی عثمان
بولارک داعی روحنه تمامت
الهی پادشاهه و بر سعادت
بکیموزه دخی و بر اولودولت
کونی کلد کجه لر تور دولتنی
یاوز کوزدن ابراع ابیت خانزانی
قوم دشمنلرین قهر ایله یارب
دخی بوندن طور ان حاضر عیبت
ایلموزی دخی پادآت ایزندن
قومک حق و بره کو کلی مرادین

کم آنندرن نبوت هم فتوت
فلکده آبی بولری زی کرامت
منور ذاتنه بیک بیک صلوات
علی و مرتضی اولد شیر زردان
چلبدن عز و عزت هم کرامت
سعادتکم اولاهردم زیادت
که فرمائنده اولسون جمله ملت
که دشمنلر کوره لر هیبتنی
لوزون باش و پر که خوش سون
عدویه سگری زهر ایله یارب
قوم سنه چلبدن جاه و دولت
ابراع ایستون چلب دشمن کوز
شهنید لود دفتر بنده یازسون آدین

سبب تالیف این داستان عجیب

<p>که بودستان او چند لوله جل^ن ای صل</p> <p>که حاصل اولدی فکر مده بود^{ستان}</p> <p>و اوردی هر ی اقلیدر کلام</p> <p>و ارام هم کعبه به بولام کرامت</p> <p>که تا بولوم طرف بوسه ایشدی</p> <p>قلا مردم حفر هر مدد نیازی</p> <p>که چوقا کو کو کمر سنده اولدی</p> <p>با وزغی سن آندن ایله زائل</p> <p>کتوردی با که لستود استانی</p> <p>کتورن فرد استک ادی خلیدر</p> <p>کتوردی داستان اولی با عاقل</p> <p>ولی معنی بحر کی بوزد هر</p>	<p>ایشکل سوزی ای مرد عاقل</p> <p>بنم آدم که اسما عیلدر ای جان</p> <p>ملا طیه ده اولوردی مقامد</p> <p>سفر قلم که ایتم قدسی زیارت</p> <p>بولم کورنه طرفه فرعه دوری</p> <p>کم آنه حکم ایدردی میرو قاضی</p> <p>الهی و ربکه عمره دولت</p> <p>آنک کو کلی مرادین الی حاصل</p> <p>طپوسنده آنک بر بار جانی</p> <p>نته کم بنم آدم اسمیلدر</p> <p>معانی اهلیدر اولدی اخی کامل</p> <p>عربی نثر ایری سن نظردی مردم</p>
---	---

عریجه هر نه کم امتشدی تقریر
نه کم کلشدی را ویدد وایت
ولی آخر اینجیک داستانی
کم آنر بو حکایتند دکلدی
نه یرده او فودسه بور وایت
کر اولوم اولمیدی حق اولتدی
قولوغ اوردیم بخوش حکایت

انی بن ایلم ترکیه تفسیر
عریجه ترکیده دزدیم حکایت
دیلم رفاه معانک بیانی
او قید و غم دوایتند دکلدی
محمد روحنه و رک صلوات
خلاق ایچم سوز محبوب اولتدی
عجایب قصه و شیرین روایت

افاز داستان

مکرای

مکرای چاغ کم هارون خلیفه
فلکن المشدی جاه بختی
جهانی عدلی قلمشیدی معزز
او گوش مال اسلری و ایدر اند
خصوصاً شریفند ای قرندش

خلافدن انقاد کدی و طیفه
همیشه شریفند ایدری تختی
و امر ایدری یدری اولیمه منشور
کدی کد انشاری بو غید کجه ایدری
سکرا و چاق ایدری کاسکلی

هم آنه و ارايې بر اولونا چه
 او گوش ملكي و آسيابي و ملي
 صباغيشه يوق ينجده در لور خرينه
 ديه سن اولدي اول قارون تاني
 حسابي بو غندي اوننه ماله
 قولي و قرني جوق رومي بلغلا
 بونك كې او قمشد خنده
 قوجالمشدي اوزي عري چوي غندي
 كه سوكنده اكا قايدي مالم
 دعاسن حو آنده مقبول قلدي
 فلك دوندي و وعده ايشدي
 بر او غلان طوغرديم ايه بگرز
 از لدن سور مرانمش قاره كوزي

قونا جرك او ستنه ناظر
 كه اكا و بر مشيدي حق تعالي
 كه اول جمع اعشيدري كند و زينه
 بيلور ايدري خلايق جلداني
 كم اكا و بر مشيدي حق تعالي
 ادي خلق اچه مشهور اين دينار
 پوردي قوللري دائم سفرده
 وليكن هيج برار اوغلي بو غندي
 دون و كون بو ايدري كوكله ملاي
 حلاولي عاقبت حامله اولدي
 طوغردي خواجه به بر اوغلي خانق
 قاشي و مشقي ايه بگرز
 كل ابدن داني نارك تازه بوزي

طوداغي لعل و مرجان طوطاق
بکای جنه الماوی کبی آل
کونشای آئنه و الد قالوردی
سوندی آتاسنک کوکلی جانی
بودستانی دین بوید بیوردی
اولوطوی ایلدی بخشو دایر
دیر لری دابه لر بسر لرانی
کجه کوندر اکا خدمت قیلور لر
بونک کبی دیشدر سوزه قیل
اتاسی جلد ناچر لری دیری
مسافر لری کور لرجهانی
اولو کیم کتور لر قول و قرناق
کز ایدی اقلیمی سفردده ۸۴

صناسن آئی آق چون نور مطلق
دخی خوننی کوزی پر فتنه و آل
فلکنه مشتری حیران اولوردی
صناسن اکا و بردیلرجهانی
اوکوش بالین طونندیا او طیوردی
لقب بدر الزمان اوردی اولدیه
قوسور لر اول سو کوی جانی
برازمدت بود سملد قالور لر
که چون بدر الزمان اولدیه ریل
سولر کم دینانک او چند ایدی
بیور لر هر اقلیمد نشانی
ختنی بلغار و هم روس و قیاق
خبر بولدر ایشتمیشم خضرده

دیر لری برینک خدمتته
 بولاره عرض ایوب ایبرمدم
 دیرم لطفکردن ای عزیزتر
 بیلور سزه همتا عک قیمتتی
 هر اقله کشتی صالمق کرکسز
 کیم آنکه بگذشتی اولیه هرگز
 جهان ایچره غریب اولر حاللی
 لطیف اولر محمودن کوزی آنک
 کرک کیم استیه سزه هر رنده
 ظریف اولر حبیبه اولر عاقل
 اولر عقلی تمام و فکری روشن
 سوزی سکرگی اولر و ذاتی
 بکابور سمر بر چاره اللک

نه کم اولر دایسه بر بر قیتنه
 دخی عالمه جهدم اجتهادم
 بورد سزیری اولم ایچره سزیر
 بمش سز جمله شهرک و نعمتتی
 بکار چاره الموق کرکسز
 جهاننه استیوب بولیه هرگز
 کل آنکی اولر یوزینک الی
 خجیل اولر کوزلدرین خطانک
 آنکه کی اولر خوب لغی برنده
 عقیف اولر لبیبه اولر کامل
 صابجی مشکین اولر یوزی کلش
 بو اوصاف اولر مجموعی صفاتی
 که سلطانی اولر حسن و جمالک

که بریده بولا سزا اول جنائی
که بر کورینه مونس اولد لر
طولا غمز بر قرار او چرخ کردون
بنم مقصود می کیم اتسه حاصل
چنکم بلدی اول جمله تجار
دیدلو قاموسی کی سمع و طاعه
بیو مز بغلیالم کیجه کوندز
اولکم سن مراد یکی بولا سن
بونی ایدر لر انزم کیدر لر
بولا رک هریری بر ندر ایتدی
کی رومر کسی ^{هنده} چینه کتدی
کی بلفار و کسی خطابه
بولا رهیری باقلمه طالری

که او علوم ایچون اودم بنانی
قرینجه به دک بیلر اولد لر
کوک اولدیری برینه بر کون
و بر دم پیشکش کاکنج کامل
که نه اسفر بولردن این دینار
قومز طوتم کوز بو متاعده
بو اشده دوریشالم جمله بدز
دخی بولردن راضی اولد سن
سفر قلق ایچون تیری ایدر لر
طاعنلوب هریری بر یانه کتدی
کی چینه کمپی سنده کتدی
کی افرینجه کتدی کم اراید
نه کم بولر بیه هر برندن آلدی

<p>آنک کبی کم استر این دینار اوکی عقلی تمام کندوسی فاضل اوتانور آی وزهرم بلذ آنکه نضیب اولد سفر ایله بر کون که تا بر کون بولی بغداده ابردی الوبن ابن دینار بتوردی که حنی عالمی صافی در انوار مکملدر جاننه کمالی اوزندن بلکه خوری اوتانوردی کوزی شاهینی صید ایلر غزالی که حاصل ایکی مقصودینی جیل و بر مجموعی کم سو ایستدی و رب اول خواجه به الی اکرام</p>	<p>مکر خواجه بر قرالری ای یار جالی آیه بکرز حنی کامل کونش نوری قماشوردی نوزدن چون الری خواجه اول قرغی تون کیجه کونزد در شکی و بو کوردی قنوبی چاربه الری کوردی چو کوردی چاربه بی این دینار قتی رنا جالی و منالی یوزنی کورن کشی حور صانوانی قونشمن ایله قاشی هلاوی آنی کوردی سوزی ابن دینار نه کم اول خواجه بدو عد ایستدی هاسندن دخی ارتق جوق انعام</p>
--	---

کوردی جاربه بی ابن دینار
چو کوردی جاربه بی خوب و عاقل
او قور ر خوش معلم اهل قران
او قور جاربه بی اصهار لرا کا
کلام اللہی حفظ ابد بغایت
او قور فقه و لغت خو له نصر
حدیث او قور نجوم و طالع
دو در شعر و ایدر موسیقی کجا
دخی هر ساز کم الله طو زدی
خوش اوینار دی سطرخ و زدی
بوایشلرده بنجه طور در شکی
که دوران ایچره بهج بونک مینا
قور علم و هنر ده کاملیدی

منقش طونلر بیلر اولدی بیری ویر
قورایشلرده فهم و عقلی کامل
بونک کی کلوبدیر بودستان
که علم او کرده آنی هر دم اکا
شونک کی که کلمت در وایت
چو حاصل ایتدی عزله تشریف
حساب ایدر طو تر الله سطر
بور سمبلر کچوردی روزگار ی
صناسن بیلیدی کم او زدی
بزده هر و جلاهی بکر دی
که ایتامبلر بو حده ایشدی
بولماز ایدی اوله قبل و قالی
بوزی آینه کونش مائلیدی

نظري بوغندي اول عصر اچينده
 تمامت جمله علمی ايتدي حاصل
 اتاسي همينه بدر الزمانی
 که قرآینه خطی این تعلیم
 او تودی جمله سنی حاصل ایتدی
 آتہ بتمک او و اتتمک اتق اولد پیشه
 وری و بدر خاصیت انسانه ایچلا
 میسر المیر ایامه حق انبی
 یوزنن بولنور جمله ملاحظت
 کونشدن دخی هم کور کلی یوزی
 طود اغی لو لوث و مرجان طوط طاق
 اتاسی انکله خوش کوردی
 بوغندی اسکسی بدر الزمانک

نه افرنجده نه ماچینده نه چینده
 شونک کی که فوت اولماری بر قتل
 او قور و خوش معلم و بر رانی
 دخی دین عالمی تحصیل و حرم
 که عمری اون ساگر یکنه بیخ
 کوزین کولکن اکا و پردی همینه
 چنکم بر ایسته جهد این انسل
 بور قدر تدراد من نهانی
 سوزنده اکلله نور کلی فصاحت
 شکردن داخی شیرین طنلو سوز^ی
 صناسن آئی اغی نور مطلق
 کجه کوندر ییدی هم ایچدی
 اتاسی جاره ییدی هر کون آنک

دوون وكون جاربه اي آندك ايشي
اناسي آني كور دجه دمادم نم
بونك كي كلويد بن اخبار
قوجالمشدي وجمشدي جواني
اناسي بركون اوده خلوت ايتدي
ديديكم اي كور كوزم چراسي
تمده كي طمار اچينده قائم
ايشكل اي بنم سوديك عياليم
بي اوش قوجالدم وچيكي زمانم
يكلوكم كوجي كلي دو كولدي
باشم اغاردي ايشتمر قولاغم
بنم وقتم ابر شمشدر بيوردم
كه بندن صاكن سن مقبل اولين

كجه كوندز بيلد عيش ايركي ايشي
اولوردي خاطردي وچاني فرم
كه بركون او توررددي اين دينار
او قودي قانتده بدر الزماني
بيلد خلوتنه بر دم صحبت ايتدي
بيلوم كوجي فرا بنرم پراسي
فزا اولسون سنك اچونا بوچانم
سنكدر هر نه كم وار ملك ومانم
يقين اولوق كر كر بوق كمانم
كوزم چكلندي وبيلوم بو كولدي
نه بيلوردم كه صيرويم نه صانم
وصيت سكا انچون قيلوردم
اغز باشلووهم عاقل اولاسن

کشتی کم سندن اوزون اوله شیخ
 یوجرک ایله لخلق ایله
 دخی سندی به قل شفاعت
 سوزک از سویکل سوزک اوله
 سنی کم دوکسین اقا دعاقل
 سکا صناد و عک ابرو غه صانه
 دیار سک کم که خوش حرمت بوین
 ایکی یوزلو اولان کاغذ منالی
 کشتیک عیبی سترایت کورسک
 اوتاغ کلسودیر سک اوزیکر
 حیانت ایله اهلن خلقک
 ایوسوز ایشریجک اوکرن کی
 اولو اول اولو چیلر قانتده

آنی کور دجه جهدایت چانه فانی
 تواضع کوستر و خلقیلر سوله
 که یوعادتن یور اهل دیو
 شونک کی که رسوزک یوزاوش
 سنی کم سوکسه سن اکانثاقل
 ابوم صحبت قلاسن اوصانه
 کرک غیبته یوزده بر اولان
 قرالهر دم آنی خلقک الی
 عروت اولیه یوزه اورسک
 یله نی پیشه قلمر کندوزیکر
 درش ابوکنا مجموعی خلقک
 یاوزه او یغل چوقد زبانی
 تواضع قل اولامره صحبتته

سني سومك ديارسك جمله عالم
ديارسك اوليه سن هيج محتاج
كشيك مالنه كوزد بجه نهار
شولر كم بنسكا قراندم اسباب
فودن ملك و احبابك او كشد
سنگ بوق كسه به هيج اختيا
ولي پندم بود راى خود كردار
كه اكا چوق خربنده خرج ايتدم
الك ديو شراى و ريمه كه الدت
بور سحر چوق او كوت مد الزمانه
بوسوز اچه سهل مدت كه چدى
بواي كون دو شكده صبر و پاندى
بوجرخ آلى آنك و اخي حياتن

سجاوت قل كه نسنه ك اوليه كم
طبع كس سن خلا يقدن كوزك آج
نه آزرده اولونه قفل آزار
قرندم صا قلم همد اخي احباب
بولردن و اخي احبابك او كشد
فه دردك وارد رر يا خود نه آجك
كه بوجار به بي ترك اتمه زنه سار
كه تان بوقوشنى طوز اغه طوتدم
وار ايسه دولتك سنك ازلك
كه اوقيدى اتاسي اول بكانده
اتاسي هم شراب موي ايجدى
كه تا بكون مكر كم و عن بيتدى
فلك بازدي آنك و اخي براتن

کونی اوردی دکشدردی زمان
 چن بدر الزمان اول حال کوری
 ایکی زکسارندن روکی انجو
 اوکوش حسرت یا شید و کی کوزن
 بو صبرخ ایشند اغدی بغایت
 طفندی یاسمن اوزنه کلاه لر
 او قندی قومند یاقن اراغن
 اناسنی چنکم کوره قویدی
 او قندی آنه سی روحنه یسن
 دی لیدی عاقبت اصحابی برکون
 او کوت ووردی اکاقوم و قرابت
 بو بر شربتدرکم ایچدی قامو
 بو ایشنه پس ملول اولور کمر

حقرا صرلری اولطناوجانی
 بقایرتی و بورکن بر اوردی
 که کلزارک ایچی دوشندی اولو
 دلیل ایتدی سفارت یلدزدن
 فلکدن بختنه قلدی شکایت
 جهانک ایشلرند قلدی ناله
 دوزندی آنه سینک هریراغن
 جهانک ایشلرند جمله طوبی
 اولوردی اوج کونردک طوبی یاسین
 کونوردی یلینی احبابی برکون
 که انشا الله اولاختمی اصابت
 بو بر عزتدرکم کوچدی قامو
 قویوب فضلی فضول اولور کمر

شکر کم سنجایین بر عیالی
خود اول اولدی وای چونکه سن
بر ایکی کون ملود اولدی بوایشده
چو طالدی آنه سنک مالنه اول
الی چون بو نجه ملک و مال بیدی
صانوردی باقیدر بوملک مالی
دون و کون بیک ایچک ایری پیشه
اولور دی مدم اول خواجه زده
دو کردی دمبدم باده نیک قانت
قانت هره دستا ویر کلوردی
اولوش اسراف ایردی مال و کخی
بر زمدت بور سمد سو ری صحت
شوند کی بوایشد ایچم اییدی

قویوب کندی تلف اولدی مالی
چون آنک دیر لکی کامله سنسن
اوزی طوری قیودن کوز یا شد
طولاشدی دنیا نیک احوالنه اول
اناسنک او کورینی اونندی
یغیر اولیب دیر ایدی حالی
کوزین کوکلن اکا ویردی همیشه
قولاغی چنکن ایری الده باده
گور سمد چور دی روز کاری
اولوش در لو اکا محشیش قور دی
طویار دی یاننده هر بر دینچی
یدی ایچدی دون و کون قلدی عشرت
قواسباب و افلا کنی صانندی

دو کندی عاقبت آخر ایردی	بیدی و ایچدی جمله خلفه و یردی
که بر اتمک محتاج اولدی عالی	شونک کی دو کندی کنج و ملی
همان بجاره قالدی و کندو	نه آتون نه کومش قالدی نه لولو
که اوج کون اوج کیمه هم اوج اولور	مصطف قلدی قصه بویله کور
هیچ اتماز لر ایردی بدر الزمانی	قویار انرا و نندیر انی
که قالمش لیری دی بر اسکی حصیری	شونک کی ارشمندی فقیری
بشت جابه به نه ایندی طارق	بولاری چون زیون ایله آچلق
بو آچلقه دایم اولدق گرفتار	دو نوب جابه اگا ایدر که ای یار
سکا صفنورم آچلقدن ای حق	دعا اتمش رسول اول شاه مطلق
که طایانرا اولور آچلق اودینه	الهی عزتک حتی که سینر
حلال اولدی حرام اولاندک اتی	آجیدی جانرا آچلقه قاتی
اگرچه دیکلنورم صحبتکده هر	قلورم مشورت او شومنگده
بنی عرض ایله آندک طابوسینه	طور امردی و اخلیفه قابوسینه

ایت وارد بر بنم و جاریم خوب
هزارچند بوقدر نظاری
بهایی صورکه دی اولتیک دنیا
ولی بدر الزمان بلزوی آنی
آنک زیر کلکند بی خبردی
خلیفه قاسته طوردی و کندی
که ایدر وارد بر جاریم خوب
جهان اولیه آنک منالی
خلیفه امر ایوب آنی کتوردی
اشارت ایوب ویردی سلا من
خلیفه او گوش قلدی دعالم
خلیفه چون آنک سوزن بالشد
آنک سوزن چوق دوبردی

جمالی کلی کوکلرده محبوب
اودر رقامو خوبلرک امیری
به باج کم و برکه ایله باراسر
که بلشدی هر علمه بیانی
که هر بر قبلی بر درلو هنردی
دعاقلدی و آنی عرض ایتدی
جمالی جمله کوکل ایچم محبوب
که بدری مات ایدر آنک هلاوی
ادب اوزن کلوب چوب اولدی
فضاحت برلر خوش دزدی کلوم
او قودی جائنده لایق نالر
آنک سوزن چوق تحسینر ایتدی
تعجب ایتدی بر جمله بیایت

چنگ سوزيني ديگرې جمله
 ديدي پيشه بيلور بين ايتهكل
 ديدي قران او قديم سبع اثنا
 حديثك جمله اشاريني بلام
 دخي نخويده صرفه جوق در شدم
 عروض او قودم و نظم ايلدم سون
 بيلورم ضرب رمل و علم افلاك
 طوتارم ارتقاغ سيركواكب
 ندرحالي بلام بن كسوفك
 او قديمي طب و فلابده سني
 اياردم موسقي علمنده كي ريخ
 چالارم جمله سازي هر اصولده
 چن سوزين دوكتدي اول شريفه

سوزينك طلوسن اكلار دي جمله
 بزم مشكلن روشن ايتهكل
 دخي قوما ميشم فقهه اچمه نسنه
 لغت او قودم استاديني بولدم
 معاني و بيانده هم ابر شدم
 سوزم صالركوكل اچينه هم طون
 دخي زيغ و حل اچمه جست و چاك
 بو اشده قلميشم دوزنن كسب
 دخي حل ايلدم عقد بن خسوفك
 بنم اولدي قموهندسه بخشي
 دخي خوش او بيارم نرد بيشتر اچ
 اورورم رقصي نازك صاغ و صولن
 كه چون ايشتدي اول سوزي خليفه

عجبه قالدي آنك سوز لرزنت
دېري بېر الزمانه ايت پنهان
ديديكم شاهه اون بيك بدن دينا
خليفه ديدكم اي مرد عاقل
بودي كوي علمي قلسه خاروشن
لوقودي جمله اصحاب قوفي
چن علم اهليله بخت ايله جست
بوكر امرالدي ارباب علمي
فقيه ومقري ونخوي وسئل
قودوردي كور سيار قامو وورد
چان توذرو علم اهلي كوردي
ديديكم يا خليفه بيورقا اولسون
خليفه دېري حاضر اول اوزكده

دخي كولدي لطيف اول سوز لرزنت
شوندك بكي كم بيلور سين دوستان
وير رسك ايلرم سنكله بازار
بو ايستار چاربه كرن كلسه حاصل
ديدوكلرن دخي ارتوق ويره م بين
كه بخت ايره كوره قاموسي ائي
درست اولد سوزننه اوليه ^{سست}
كتورد يار قوا اصحاب حللي
طبيب ابد منجم اولدي حاضر
بغود توذري اور تابه كتوردي
يا او پري والين قاوشوري ^{طوري}
كه قرناغك بولرله بخت قلسون
كه كسه طمن بو طيه سوزكده

دیدیکم باشم اوزره یا خلیفه	اگر بیورق اولور سه بن ضعیفه
شوندک کبی که س سوزم سوز	اولام محجوعنک اوستنه پروژ

بحث کردن جاریه یا مقری

دیدی مقری به کم آچفل کوزیکی	دخی فکر به سوله هر سوزیکی
کوک کم سنک ایله بحث ایرم بن	یا بن ارتام سوز اچنده یا خود سن
چتم جاریه بی کوردی حاقظ	سوزی کسری و طوردی بر دم ^{فظ} حا
هفارت کوزی ایله باقد اکا	دیدی بی صور ارم اولد سوزی ^{سکا}
ددی قرانی حفظ ایتر کی باری	ددی حفظ ایلم قرانی آرکی
بیورم ناسخ و ^م منسوخی بیر	اولورم بن مشبه یرده حاضر
دیدی مکی مدنی بی بیورم	نه آیت اولسه تفسیرین فلورم
هم اخفا ایله مدغم هم نه ادغام	قوسن بکا استاد ایندی اعلام
دخی مد متصل اولدوغی یرده	بیورم منفصل اولدوغی یرده
هم اکلا رم قاف و او قواعدی	دلنده در هر اعرابک کلیدی

عروفتك صيوسى كم كلويد
هم آلتوز آلتش دخی عاقل
و بی بیل کلمه ای بخت پروت
دخی اون درت برده سخن کلمش
بنی آدی او توز اوچ اکر خالق
دوی مقری کم احستت ای ملجه
دیكل بكانه سور افضل اولدی
دخی صرتلوسی هم قتی آیت
دوی قرآنه افضل سور ^{اخلاص}
و بی کر آیت اعدا صور رسك

بوز بکری بیک کرا اولودر
بونک کی ددی بوسوزی قائل
ایکی بیک اون بیدی و آلتی بیک ^{نور}
بنیدن بویله سنت بین قائلش
سکر تو شک آدی وار هم ای عاشق
سنتك سوزك صفا و بر مسیحه
بو قرآنه نه آیت اعدا اولدی
که هر برینه کلمشدر و آیت
که رحمتك صفاتی آنه در خاص
بودر کم اشده یازتور کوردك

قال الله تعالی فی کلامه القدیم
ان الله بأمر بالعدل والأحسان ^{البر}

غریمن چونکه حافظ اوله کوردی
بنه جاریده اوله مقری صوردی

چنان قرآنه مفری نیت اید
 دویم بویله کلمشدر وایت
 اعوذ این پس او قوی قرآن
 اگر او قورسه سورم او لندن
 ولی محرابن قیلورسه امامت
 بغور مفری سوال ایدر که ایت سن
 دویم مصطفی اول شاه انوار
 که قرآن اولندن سنت اولیا
 بند مفری سوال ایدر که ای شیخ
 جواب اوله ایدر که اهل شریعت
 لمیسی آبی قرآن دن و عیستدر
 ولیکن شافی قرآن د عیستدر
 انکچونکم نماز ایجه مصالی

بقویذ می یا بسم الله می دیدر
 اورسه سورم اور تا سدر ایت
 بوند کی بیور مش اهل برهان
 ایکسی خوش دخی کله دلندن
 تقوذن سزا اول این هم قرأت
 تقوذن یجه این ایلد روشن
 بوند کی کلویدر ان دن اتار
 ایشت ای مفری سوزم احنت
 بو بسم الله قراندی یا یوسف
 بو سوزده اختلاف انش حقیقت
 کی بو مذهبی الدن قومشدر
 ائمه اکثری بو قوی طومش
 قیلور مخنی نیاز ایجه مصالی

بونك كبي دوي هم اول شريفه
خلاف اعتشدر بوحكم اچم سوزي
عجاي ايتدي استحضارين آنك
دريكم بسم الله بنچون اي جان
هماندم جاربه و بردي جوابن
صورتو ابن عباسه اناني
جواب ايله ديمش اول اهل رحمت
غزافرتبه امتشدر چلبدن
چنان كفر اهلي ايمانه دوزلسه
بزارلودي بسم الله اول
بيلر سوري ختم نبوت
اشارت ايلدي اول شاه سخناه
كم او قودي خلايق اوزر هائي

كم امام مالكه ابو حنيفه
چون ايشدي مفرى ايتدي بوسوي
دخي سوزنه تفسيرين بيانك
برات الكنه باز مزاهر قرآن
كه بن ايرهم بونك سكا حسابن
كه بنچون بويله بازار لر براتي
كه بوسوره اچنده الكرايت
دخي برتوره و ير مشدر عربدن
مان و بر مكله بيتي يازلسه
مكر كم بكون اول سلطان افضل
كم آنندر شريعت هم فتوت
امير المؤمنين اعني اول مرتضايه
براتك سوره سيني ايله اچاه

<p> ابر المؤمنین اول علم کافی د معدی این بسم الله آنده چنانچه مقری بوسوزری دکلم آخر مقری بنده صور دیگر نیشه قوسون لک الکنده مردم د بیکم مصطفی چون بو آیت </p>	<p> علی چونکم او قودی آنده انی بوسنت قالدی آن بوجها نده عجب فکرین آنکه قاتی طا کلم که کسم الله یازار لر همیشه بیورمیسین بونک اصلنی محکم بزول ابتدی وارشدی و لایست </p>
--	---

قال الله تعالی فی کتابه الکریم

بسم الله

قل ادعوا الله او ادعوا الرحمان ایا ما تدعون فله الاسماء الحسنى ولا تم

<p> صحابه اوزر چو بوجده او قودی بودر صور دوغک سوزک جو که کسم الله ایچون بویچده رهنا دخی سوزلرده کم کم نولا نقالی سؤال ابتدی اکاکم سوله عاقل </p>	<p> نبی الکنده بسم الله ویدی قوریدی مقرینک اغزینه ابی حدیث مصطفی و آیات قرآن بغور مقری بنده جمع ابتدی ^{عقل} چو قرآن مصطفایه اولبری نازل </p>
--	---

بر او غور مخی ایندی اول مصطفا
هم اندن جبرئیل اول پیک حضرت
بصوره صور دی که قتی سوره اول
ولی بر قول اذا جا کلدی ایت
دخی بر قول واردی که جابر
ولیکن بر قول بوله کلش

یا کلدی ایت ایت اول صفا به
کتوردی مصطفا به ایت ایت
خبر در این عباسی سلسله
که نصر الله او قور لردی روایت
دعش اول این سوره مدرثر
که آخر شوا ایت نازل اولش

قال الله تعالى في كتابه العظيم اليوم اكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتي

بغور مقری بنده صور دی ^{جان} یگرای
ددی بوله یازمشدر کتابه
ری عثمان بر زید این ثابت
ای ای کعبه اول بر صحابه
بوتک کی یازمشدر حکایت
ددی جابره به مقریم ای خود

کیمک او کنده جمع اولدی بو قرآن
که قرانی دوزندی درت صحابه
معاذ این جبل هم اولدی ثابت
عجبه قالدی مقری بوجوابه
که او قور مقری قرآنن بر ایت
نیچه کلدی بو ایت ایچن دستور

که مسکر دوزیلور خرم او زمین	نه اکلار سن جواب ایت بوسور ^{مکن}
دیدی قرانی سن تاویل ایدرسن	ولیکن ظاهرین طو توب کیدرسن

قال الله يا ايها الذين امنوا اتوا الخمر والميسر والاذنصاب والازلام حرام

من عمل الشيطان

بر ایت او قودی مقری سینه هم که که انمش تکری به عیسی ابن مریم
 قولتی تعلم ما فی نفسی ولا اعلم ما فی نفسک انک انت علام الغیوب

او زی تقسی کبی الاهی ادراک	ایو بدرد جوابی شو به چالاک
جواب ایدردی اگا که یعنی	بودرد دیدوک اشده جوابی
که بیور سین حقیقت نیدوکن سن	حقیقت سنده کفی بلنرم سن
سینه مقری ددی ای سرو آزاد	غاز ایچم قرأت او قوسه شاد
جوابنه نه دیر سین اشبو حالک	جوابن ددی بکاسن بوسئوالک
جواب ایله دیدی اول شاه استاد	غاز ایچره قرأت او قوسه شاد
دکل هر کز جاژ انک غازی	بر ایدردی بوشده چوغ وازی

بونك كېي روایتد حکایت که مفری او قوردی بنده برایت

قال الله تعالی یا ایها الذین امنوا لا تحرموا طیبات ما احل الله لکم

سؤال ایندی اکا اول عقل کامل	سبب نولدی بوابت اولدی ^{نازل}
جواب ایله دبیکم بو حکایت	صحابیدن طو تویدد بر عادت
حرام امشاردی کتدوزینه	حلالی اوزینه او یخو کوزینه
بو آیت آنلرک حقندن کلدی	بو ایش آنلره تنبیه کبی اولدی
که کوردی مفری اندن بئو حالی	دو کندی قالمدی ابرق سئولی
دبیکم باریک الله ای عقیقه	صا شمام سنک کبی حریفه

روان مفری ایباغ اوستنه طوردی

ظلیفه خدمتته بوزنی اوردی

بحث کردن جاریه عاقله و نظیفه با فقیه

بغور جاریه بوز طوردی فقیه	دخی بلبل کبی اوندی فقیه
ددی سنی او قومتشد خلیفه	غریم انکلک ایچون بی حریفه

بنم ایله کرک سن بحث ایله سن
 فقیه ایله سنکله قیل و قالسم
 فقیه ایله او قومشمین ای ماه
 دیری فقیه او قومیشتر سوالی
 جواب ایله کم بن قال وقتلی
 که وجب کشتی اولدر هم سعادت
 دخی تکریمی نه امر اعتقاد اکا
 وضوتک فرضله سنترندن
 نازک فرضله هم دخی واجب
 نازک فرضله سنترندن
 بیده حکم حرامک هم حلالک
 بیده کم بر در هم منتهی انت
 نه چفتی او غلی وارنه خود وزیر

نه سوز کم سن بیله رسیک دینه سن
 اک او کرد فرض و سنتر شولم
 اصولندن فرو عندن قلگاه
 صور رسک صور جوابی دکه طالی
 کتاب و سنترله هر دلیلی
 که قرآن او قویه اولر فقه طاقت
 کرک بیده آتی و هر دم اکا
 دخی ارکانه سنترندن
 ندر قاجدر که سنت اولری طالی
 دخی ارکانه سنترندن
 جوبن وین بیع ایچنه سوالک
 کسنه اولری ذاتنه اگاه
 نه اور تاغی نه منلی نه نظیری

کمانی اولی ایتدی بی کماندر
آنک اوصافی کرجی عددک
فقیه آنک سوزینی چون ^{صندی}
کم اللهی نه کیفیتله بلدک
دیبری کندوی تعلیم ایتدی بکا
اگرچه که حقیقیه بلدم
که بییه واضح ایتدی اولدیلی
بغور دیبری فقیه اولدیم تندن
دیبری تحریم و تحلیلی تندر
دوبکم افتاحیدر طهارت

زمانی اولدوزتدی بی زماندر
احدرو احدو فرد و صدک
دو توب کا بو خوش رسمیله ^{دی} صور
عبودیت اداسن نیجه قلدرک
اوزمی ناکه بلدم طوتم اکا
ولی پیغامیری واسطه بولدم
مبتین ایلدی هر بی سببیلی
مازک افتاحن صور دی آندن
بونک بوقالدر قبلی ندر
نبیدن بویله کلمشدر روایت

فالءم لا یقبل الله صلوة بغير طهور

ولی تحلیل و تحریمی نمازک
وضونک فرضی آتیدر معین

اولور تکبیر تحریمی نمازک
سکایر بی آنی ابرم مبتین

<p>برسي يوز يومقدر برسي ال بونك كي كلو ببرد استان دن كه مالكدن بوكلمشدد وابت ايكيسي د اخي خوش سگريويد اكي طوپوق دخي هم بيلد منتظم حد بشيد بورد مش اول صفا هم چنانكم صواچنرا ايدره ال كركزد در بولا مردن برسي كم كه بويه هر كناهي وكيد خوش بو تسبيحه آجوب ديه دلاني</p>	<p>بري نيندر اول التيدن اول اكي در سگريني د اخي آذن دخي مسح ايره باشني تمامت وليكن شافعي بعضي د پويد بري آقو يومقدر اول التيدن ولي سنت وضوءه مصطفوم كرك كم ايره بسم الله اول قوله غي مسح ايره و بونوني هم نه عضويني بوسر تسبيح ايره خوش چنانكم صوايله بويه التري</p>
---	---

بسم الله على هذا الماء و الحمد لله على دين الاسلام و على توفيق الاله

<p>خوش اوله دعائي آند ديرسه بو</p>	<p>چن اغز بنه ويرسه اولكس صو</p>
------------------------------------	----------------------------------

اللهم اعني على ذكرك و شكرك و حسن عبادتك و على و امد

كرك

دخی پورتنه صوری سه سواد او قورسه بود عالی زی فدست

اللهم ارحمني من راحه الجنة وارزقني من جميع نعمها ونعيمها

بوزنی پویجو ای خوب کردار کرک لشود عالی ایه تکرار

اللهم بیض وجهی یوم تبيض وجه اولیائک ولا تسود وجهی

یوم تسود وجهی اعدک

دخی هم سنه به اجهیه دین بونی دبه پویجو هم صاغ الین

اللهم اعطني کتابی بهیمنی وحاسبني حساباً سیراً

قیانم صول الینه دکه نوبت او قورسه بود عالی بولدوت

اللهم لا تقطني کتابی ستمالی ولا من وراء ظهري ولا عاسبتي

حساباً شدیداً

کرکم بود عالی اوقیه آنسه اول زمان باشنی مع ایه تنه

اللهم غثني برحمته وانزل علی من یرکاتک

قوله عنده فن مع ایه ای بار کرک لشود عالی ایه تکرار

اللهم اجعلني من الذين يسبتمون القول ويتبعون احسن

چنان مع ايه بويين بي توقف او قويه بود عالي بي تكلف

اللهم اعتق رقبتي من النار واحفظني من السلاسل والاعلال

دخي هم صاع اياغنه ارشسه خوش اوله بود عالي انزه دريه

اللهم ثبت قدمي على الصراط يوم تزل الأقدام

ولیکن صو اياغني بوييچي بوني او قويه خوشدره صوتوييچي

اللهم اجعل لي سعيًا مشكورًا ودينًا مغفورًا وعملاً مقبولًا

وضويي چون عام ايه بغايت بوزي كو كه صوتوب ايه شهارت

فقيه ايشيديچك اوله خوشتدين او كوش تحسين او توري كاچاند

بغور صورتكم اي حوري صعا نيچه در لومتاعك وارزكائي

ديديكم اون طغوز در لومتاعي زكات الله كيد فالك صدغي

بودستاني دين بويله رختدر ري التوري انك كومشدر

دوه او كوز قون كجي وبغداي نخود واربه وزيتون وخرماي

قرو اوزم پرنج و بقله و هم
دييكم نيجه در آتون زكائي
ديدي كرمي دينار اولسه آتون
ايكوز اجه در حدي نصابك
بوكر صوردي اكا قون زكائي
بركاتن بر سنه و بر كل ارادن
او كوز او توزه اير شسه مكل
بغير صورديك بر كشي غازين
نه رسميله اينه اندك اداسن
ديدي هر وقتله بروقي قلسون
بغير صوردي ايكي بيرام غازين
دييكم بيرامك اي اهل دولت
نه باك و بر لر آنه نه اقامت

د بشارد در رحيونيات بيده هم
كرك حل اين سن بو مشكلاتي
يارم دينار ايتمش اهل قانون
بش اجه و بر اكا اولسون توابك
جواب ايدر كره صقله قرق شاتي
كرك آقدن كركسه و بر قرادن
سنه بر او كوز و بر كل كي افضل
ايدو بد رفت بلمز جوع و از اين
چو بلمز نيجه در صبحين عشاء سن
بوني بويله اديچك فارغ اولسون
نيجه قياور لر ايكي هم نيازين
غازيني قياور لر ايكي ركعت
بودر بيرام غازينه علامت

بوند کی دیشدر اهل تفسیر
 ایکنی رکعتده تکبیر بشدر
 بوند کی کلوبدر هم روایت
 نماز اردنجه واجیدر خطیبه
 قیلا ره عیدک احکامن مبین
 بغور صور دی کسوفک هم نمازین
 دیدیم کون طویلوب اولسه ^{ظلمت}
 نه باک و بر لوانده نه اقامت
 بر اوزون سوره سین قرآنک ^{حان} ای
 ایکنی رکعتده بی ریج و غصه
 رکوعن د اخی هم اینه مطول
 بغور صور دیگر استسفا نمازین
 چن کوکدن بی انسه بغور

قیولر اولنده بدی تکبیر
 ایکی بر اهر بی برینه اشدر
 که اولدم جهریله اینه قرأت
 اوقوبه خطبه ^{بهر} شهری و غیره
 که بلیمانره اولدمعین
 قولک اللهله ناز و نیازین
 نمازینی قیولر ایکی رکعت
 ولیکن اول کشتی که ایدر امانت
 اوقوبه اولنده بودر مکان
 قرأت اولندن اوله قیصه
 ایکنجیدن اوزون اوله هم اول
 بیور ایسک دیکل هم چوغ و آرنی
 نمازین نیجه قیولر لرایا حور

ددي يغمور که يا غماسه بفتا
نه باکلا رنه اقامت کتور لر
آنک هر کعتنه بر در ارکان
تختاب او قیوب طور سلامه
به پوشنده دستاری قرآنی
تضرع قبله قلرو غی خطایه
دخی بویله دعتند او اعقیقه
غاز اچمه دخی شافعی مذهب
بونک کی ددی بری ضعیف
فقیه آنه فحبت ایسی برده
ند او لکم آنی جمیده صائق
دیدی خرما و زله ای اغلو
دکل جائز بود هر چون بادرس

غازینی قیلور لر ایکی کعت
غازه تکبیر ایروب او تور لر
او قور لر فاتحه بر سوره قرآن
ولی شرط اولدر اولکم امانه
چوپه شوبه کم صوابنه صاعن
الین کوقره یوزده دعایه
که و تری واجب ایدر بو حنیفه
او قور هر یله لبسم الله واجب
خلاف اتمش بو قولر بو حنیفه
بغور صورتیکه ای حنیفه نوم
دکل جائز که برینه قاعق
قارسه بو خسه ایکی لور لو
ربا ایدر لر کلک خطا دسا

دخی

<p>محمد در فوج عالمه افضل هم انجیری دخی دکله سوزم هم نه مکسه صائت و نه اله صائون بغور صور دی وضونک معنی ^{سند} وجود بی ار تمقد عبادت روایت بویه کلمشدر رواد بودر کم ترک اینه اکل و شرابی اولور اول طوندوغی اوردی ^{فاسد} قضا واجبدر کاهم کفارات اورج طوعقلنی طوعشدر افضل عک بدور مسکینه حقیره نواستیک دخی هم جوع و آزی نبیدن شویله فالمشدر علامت</p>	<p>دخی هم نهی ایدر اول تابع مرسل قر و سیدر صائون یا ش او زم هم دخی نهی ایلری ریتیلر زیتون فقیهک روحی او چدی جمله تندی دی ری کلری وضون بوطهات غازک داخی معنی سی دعا در اوروجک معنی کم وارثوایی ولیکن کر جماع ایلر سدر قاصد جماع اتسه اوروجه کی خستار کوبی ترسه آلتش کون سلسل کوبی کر بیسه آلتش فقیره فریضه او قیدم جمعه ^{نازنی} و طبوکه زجهان ایدم عامت</p>
--	--

کشی کم واره اول ساعتند
صناسن بر دوه قربان ایبد
ایکینی ساعتند هر وار دی
او چینی ساعتند وارن انسا
اگر وار ایسه دردی شکت
بشانی ساعتند وارن آدم
بغور صور دی اکا شرطی صکت
ددی شرطی بلوغ و عقل و محنت
فقیده آنی چنم ابله کوردک
ددی مسی دده او تور مغنت
کون و کوندوزی دائم اوله صائم
و حی ترک ایلده خلقک کلان
بغور صور دی اندر حجتک و جوت

مصلاته به جماعت نیتند
کور اللهی نه خوش احسان ایبد
صناسن بر او کوز قربان ویدکی
فدی قلس اوله بر قوج قربان
طاوق بوغاز لا مشجده بولار ^{حت}
صناسن بر عور طر و بر دایوم
نجه طر تملغین حکمین قیامک
هلاوی کورمک و اور وجه ^{نت}
شروطن اعتکافک دونری صور ^{دی}
و حی ترک ایلک عامبله صحبت
کیجا افطار اینه و طوره قائم
ولی و بر ترک آک سلامن
نه فکر ایلری علم اهلی قلوب

<p> دخی مال و پدنه استطاعت که یوں پوریدہ و ہم داخلی صحت بیان کیتوں و کریتوں عام ایست بیجہ ایستدم دستاند طوفک هم قدومن این اتمام کر ایدر اولسه بازوخی کیده هم کیجه سی مزد لفده تونوبیات منده ده بات هیچ صور به نیسی وداعک هم طوفن داخلی ایکل جواب ایبدوکن ایدم دکله بندن مسلمانلر کرک کم این آهنگ غزائمک اولور فرض کفایت قلانتدن دخی ساقط اولوراق </p>	<p> جواب ایدر بلوغ و عقل و صحت ولی مالک قسده و استطاعت اکا و ایدر کمک حجازه بغور حجتک شروطن صور دی ^{این} دیدر میقاته ایشدکه احرام صفا و مروی لچون سعی این هم طوراغک و قفده اولسون عرفات ولی ایام تشریفک کیجه سی دخی هم جمه طاشلرینی اتقل بغور صور دی غزائمک شرط ^{این} ودی وقت نفر عام اوله ^{چون} ^{خدا} نفر عام اولر سیه کرو لایت که بعضی خلقک اولسه اکامشور </p>
---	--

بغور صوردي اكا شهن نكاهك
 جواب ابد و لي بواجي شاههد
 كرك زوجيت اين عقد ايد
 چنكم فقيه آني ايله كورد
 ددي اول اولاهلا اول و طاهر
 نه رسمه پر لر آني سن بيان ايت
 جواب اول رسمه و ري اول بوزي ماه
 اكي الن يويوب يمكلك آني
 ولي سنتي بسم الله اول
 دخي صوباني اوستنه او تورق
 او كندن دايي يمكلك رودا
 ولي يمكلك وارد راد ابي
 بيه هم صاغ الي ايله طاهمي

نكاح اولدر كه چفت اولر ايله
 دخي ايتدك ميري عقد عاود
 قبلت ديه ري ايتديچك
 بوكر يمكلك فر صنتي صوردي
 چن يمك او كندا اولسه حاضر
 چور مهربيلوم نه عيان ايت
 چن يمك كلمچك او كيكه اي شاه
 صوكتنه شكر ابد رسنه بوزي زياتي
 نبيدن بويله كلشدر مؤل
 چن اقدن لقمه يي كحي كوتورك
 بو سنت نه شان مصطوي
 خضادن كور نيجه سچدم صوب
 ولي مالك حلاي بوق عرامي

يمكلك

دخی شکر پله سولین د لنی	بکرن صکره هم یوید النبی
ینجه سی کیره بیت المایه آدم	بوکر صور دی کم ای محبوب عالم
اوره اردنجه دخی صاع ای اغن	ددی کیردجه اوره صول ای اغن
آنک اردنجه اوره صول ای اغن	ولی چقدره او کدین اوره صاع
که بولر تکرین درو عطای	اوقیوب آنه هم استنود عالی

اللهم انی اعوذ بک من الرجس النجس واعوذ بک من الشیطان الرجیم

اوکنند کندی جمله علم قران	فقیهه انی اشتدی قالدی حیرا
یا کلدی و قنیر اولدی حالی	فقیهک قالدی ایرق سئوالی
بوکون علمله بندن بوشریضا	اورو طوردا وایدن یا خلیفه
که ارتق کلدی و بولدی سعادت	قوم کز طابق اولک ای جماعت
زیرا ویدی جوابی تکمل	بونک علمی بنم علمدن افضل
بونک علمی بنم علمدن احسن	بونک علمنه اولدم معترفی
بغورد و ندی سوزی اچدی طلبیه	فقیره چونکر یگری اولد حبیبیه

بحث کردن جاریه با طبیب

طبیب ابد صورت عین سن اول
 ددی جاریه اول صورت اولك
 دیدیم قاجدر اسباب و علامت
 كوك كم این سن اول سن ای ماه
 بونك كبی دوزخند در حکایت
 سر قندی در اول سویدای
 و لیکن بوا و چندن او کدی اول
 طبیبه واجب اولد هم ادبدر
 بلجك صبر و نك حالی مزین
 سبب صبر و لغند اولد صفر
 ایچورك آکا بنلو فر شراین
 غرامك که حکمت بساعت

یا خود بن این بنی بچند مدخل
 کور لم بچمد در طبت ایچرم خالك
 دخی قلع قسم اولور بنض قامت
 اگر اولیشنسك طبت ایچرم آگاه
 که بوند اوچ کشتی قلمش رویت
 بری ابله قندی بری هویدای
 سر قندی سوزین طو غشور
 که بیلد صبر و لغند سبب
 سبب حکمت ایلمه علامت
 که صفرانك یا نجه کلری حتما
 تر هندی ابد سگر شراین
 مزور پیشور هم یا ش قباغی

افضل

فان

قباق اولز سه لقبنا ف او هم
 ولي بكل طيبه هم روا در
 بوندك كى د عتد مصطفي هم
 بك از سيون اولما بر صدي
 ديكيم مسهل ايجسر بر جماعت
 ديكيم اعتدال اير سه هوا يبا
 اغاج كو ورو بن خوش كچه ايام
 ولي افضل دوا اتمك عملده
 بغور صوردي طهر نبضنى آن
 د عتد اهل حكمت اي او غور
 وليكن بر نبض وار قامودن صر
 بو اصل خسته به بو قدر
 بغور صوردي كه حاجت اوله عام

طيب بر د اخي طو قتلار مسلم
 كه بيلدا اصل صير و نك املاه
 حديث ايله سور مش او اصفاهم
 دخي عورتله از التون جماعي
 نه فصل ايجنده نافع اولد شربت
 شروع اتمك دوا مسهل دوا
 شراب مسهل ايجن بولدا انعام
 بودر كوشش او توره حملده
 كه قاچدر بو يقين بيلدي كماندن
 بو نبضك قسه مي هم اون درت
 كم ايكي ضرب او در اردنجه و ضرب
 بو رسمه ضرب ايدر موندولا
 نه وقتن كين آدم اين اعلام

در

دیری طوق کیرسه دخت اوله جانه
دیری هضم اولغه ارسه غداسی
اگر صو اکتن اولور ارسه استی
صوق صوقاتی اولورسه وارز
کم انذ اولسندردی جانی
جماع الیکل حمام ایچنده
جماع الیرحمام ایچنده انسان
طیب چون دیری ابرقند
دیری بیک بیک حمام ایچنده
دیری حمام ایچنده قوصسه آدم
دیکم ایکی کوزینه عصابه
بغور صوردیکر حمامک لطیفی
دیری کصوی طند اولر آنک

اگر آج کیرسه هم دوشزبانه
اگر حمام کیرسه وارو واسی
صوغوق صوقات براستی نی صی
صوق قاتی صوا اولورسه قونعه
چوق اولور مردخی واردری
که قلبک صاع اولر اجسام ایچنده
بولور موت مفاجان وحققا
بیک بیکلکه آنه نه دیرسین
که استسقا صالر انزام ایچنده
نه دیرسین سن اثنای اهل عالم
اگر باغلر سه ایشور تو اسی
نه رسیده اولر خوش طوتد عرفی
که راحت بولر آنک ابرجانک

بيوك قبّه اوله ويوجد هدير
 بغور صوردي طعامك افضل
 دري بکلکه قون اتندن
 بوتک کبی دو زلشد حکایت
 که شونک کبیدرات صویبتده
 دماغن رطب ایدر شخک و شاک
 جوابن چونکرا ایشندی تمامی
 دري صبر این تا که قرنی آجه
 که قرنی بخشیدن آجه آنذن
 ولیکن کی طوی بخده عید بول
 دعتشد مصطفی فائزه اصحاب
 سنک ذ انکدر اللهک جیبی
 بنیدن بویه کلشدر روایت

نور سعه اولز سیه ایله پرهیز
 باخوردن بسون نه کیر رسد الله
 بولنمایه و کبر و راحتندن
 که بقراط حکیم اعتشد روایت
 که بغور صویب و خوش بوستانه
 سؤالکرا بودر آل جوابک
 بغور صوردي فچان بیه طعام
 عید نفسله طوره لجا جه
 بک بیه که راحت بولر جانذن
 که بنزه مصطفادن بودر روایت
 که ای سلطان دین و شاه محراب
 کلوبدر عربکن و طبیبی
 که اعتشد بنه آنذن نه حاجت

خوابی اچنجه هرگز میوز قوت
 بغور صورتی که اچنی کل
 روی ایکی یا شرارک قوندنا
 ولیکن یا شلو اولسه جانوردن
 بوز اغونک ای هم سودا منده
 بوند کی او قی میشر کتابی
 صالرقارنه بلغم باشنه سودا
 بغور صورتی میشر دت نه
 روی میشرک بختیسی انجیر
 بوتک کی ابرشدی بی دستان
 روی مشمش اصی ابر می تند
 دیدیم معنی ده مشمش حطاد
 بغور صورتی که چینی کلرده رت

بیدکه طویخیر میوز قوت
 بو حیوانات استند قتی افضا
 آنک اتی مک یک هر او بوندنا
 آنک ای باوز کلشن خیروت
 کم آنک کی اولیده میمنده
 قر و اندر قمو اندر خراب
 او گوش سست اولور اندر ^{اعطفا} حله
 بو میشر حقند سن نه روی سن
 بوند کی میشر اهل نقر
 کم انجیر و او زم خوشدر قان
 یا خود آتی بیان قیل روی زیانده
 ولیکن آتی از مک رواد
 و کل کم قفتیسی خوش و بی لذت

دري چي چي كرك بخشيسي كلدر
 بنفشه داخي ايلر تر دماغي
 بغور صور ديم ايچي چي لطفيني
 دري ايچي چي كرك ايچون اسكي نهي
 ولي اول شرطه كل لرا و زمانه
 بوند كي او قديم داستاني
 ولي مطبوحي چي كرك كدر شرايك
 كه مطبوحي پيشور مكل كره پيشه
 بوند كي ايلر طب اهلي تقري
 كتابه بويلر يار ليش حكايه
 بغور صور دي صوي چي و قتر اكا
 بلكن صكره دي بي ايكي ساعه
 ايكي ساعه چيچي ايچيه غم

چي چي كرك شاهي اولدر باقي قولدر
 كرك كوكن بيلدر كرك كم آنچي
 نه در قنقنيسنك اولدر صريفيني
 حكيمار بويله امتشدر در امري
 قولاغ اوروب جوابك ^{مدني} ال سو
 كه هر كه صرف ايچي وارد رزنياني
 بودر نقلي كوز ندر و كم كتابك
 كه پيشوره قالدن لثني هميشه
 كه صالك ايچيند آنك عفا قير
 ائمه بعضيني و بر مش اكار حضرت
 نه ديرو كيني ايدم ديكلر سكا
 صوي ايچي چي كركي طاهر كز قلمر عادت
 آنك جمنه صورن هيج الم بوق

ولى استى يك ارد بجا و در نام
 بغور صور ديگر خراجك رواجي
 جواب ايد كه زنه بار بجهري
 شفا چون اگر اچي سراني
 بغور صور دي كيمه خوشتر ^{منتر}
 ددي تنده چن قان اولسراب
 وديك بخشي اولسرابه يازي
 هم ايد اسگينده اين ابي
 حجامت ايد چك اچوق كراكون
 اگر اسر سه بل ياغ سر بغور
 ميا كدر كم ايد سه حجامت
 بغور صور دي كا اوي خوب مندر
 وديك جمع اولوبدر قان و صغرا

اچر سه صويي يا اولوقور سر
 صوابي بو خيسه عجب خطاي
 حرام اغشدر ابي نكري امري
 شفا اوليه و زحم اولرجاني
 ند بوندك ياننده علامت
 و بر راضتي حجامت اسر طلب
 حجامت اولسرابه نوزم يازي
 كم اتمه وجود ستر زباني
 بوندك كيمي بيشدر اهل قانوت
 حجامت اولمغدا اولمدي رسود
 و بر هر دم دماغه كوزن قوت
 بو جسم من نرين اولدي مرتب
 ري لمغدر آند يري سود

<p> دیشم خار و طب اولد مزاجی نیم بدویه اولدی سودا بونک عکسین هر کم دیسه ^{سد} فاسف چانم بری غالب اولسه انسا بونک کی پرشندی نر مکتوب یه بطنج وقتا و خیاری که دائم اولر جمک صفایه که صفراون نتیجه کلری حما دخی خوش اصبی البر عمر هندی مزوره پسته و یا شر قباغی حکیمار بونی طومشدر مسلم ایچوره سن اکالیمون شرابی سوزات اولر سرکه ایچون </p>	<p> ولی قان اهلنه طب اهل خلی ولیکن خاروی بس کلری صفا مزاجی بلغم هم طب و یارد و خود ایچند بودر دندانی جان مزاجی ضعف کرک اکامنسوب اکرقان غالب اولسر هر بار طاوق اتی اولاهر کون عدایه الرتنه زیاده اولسه صفرا اکراکشی بکدر سود مندی بونک کبیر حکمت بساغی ضاق اولزسه اسفینا و لو بونک کی اوقیم بن کتابی غالی سی حسوتیه اولر هر کون </p>
--	---

شونك كى چولم اولسه غالب
بونك اوزن قئاس انگلای دانا
اگر لوم زباده اولسه تنده
که دائم ادویه بیه حرارت
غدراسی لحم مشوی دار فلفل
اگر تنده زباده اولسه سودا
بودر کم بچر مسهل شرای
شراب بنلو خراچر دمادم
بونک کبی او قیدم ی کتایی
ولی طوزلی بکدن این پر هیز
اقا رسوبه بقا رسد هم رود
لطیف قویق یا عن نازک این
بو کو صورتی طیب ایدر کما

مزاجین بلغم برد یازدی
یا اولسه قان صفر و سودا
بودر آنک دواسی هر سنده
که دائم بولر جیمی متفاقت
ولی طوزلی بکدن قانتاول
اوسته جمعه حیلیم غوغا
که جسمک کیده جلد خرابی
بنقشه بیلا مفی خوشند هم
مک ارونکه ایچه اول کلاهی
صهار ایدسه لسانی تتر کر تتر
کم نک هم نتیجه سی صفادر
بیه هر دم رقاقلد تتر
که بو خلقی بنجد باراندی خلق

وحي جسميك ايجده ممانی
دو یکم حق تعالی قدرتندن
وی بی اوله د عیشدر اهل ترتیب
بونک کی دیتلمشدر حکایت

عسوقی قاجدر قاجدر عظامی
براندی آدی اولد حکمتدن
که بری نسنه دن ایلدی ترتیب
دل قطعدر ایشوایت

قال الله تعالی فی کتابه الکریم

لقد خلقنا الانسان من سلاله من طین ثم جعلناه نطفه
فی قرار مکین ثم خلقنا النطقه علقه الى اخر الاثیر

و حودک توامیدر طبیعت
و حی هم روحدر اولدی مقوی
اکر جدر اولدی بوقالدر مرتب
سکوک کوجهر که چوق باکلور شهلا
و حی ارفه سکوکدر بکرمی
ایکی بودک سکوکدر ایکی طاق

بونک کی د عیشدر اهل حکمت
حکیمدر دن بود کدی بی مرده
ولیکن نفسدر اولدی مرتب
ولیکن باشی در اولدی پاره
کوک او زون صایک کک د کرمی
ایکی بازو ایکی ساعدر ای غش

ایکی کفک سکوکری سکودرا
مروقی او حیور التمثالی ^{بازیش}
بغور صور دی کامرد ^{عجب}
بونی چونم ^{فایده} ایشدی چاندی
حیا سندن شونک کی اوتاندی
بوکر صور دی خلیفه کم نه فلد
هوز اوردی دیدیم ای شاه ^{عالم}
و کوفی بشبودم و یرم جوانی
ددی وارد جماعک چوق ^{خضالی}
کشی زیتیلر اتسه جماعی
کیمکم بلغم اولر کر مزاجی
بونک کی بازلسند رحکایت
که درت نسرتلف ایدر ^{عری}

ایکی ایقارده یگری سکودر
حکایتده بونک کی دوزلش
جماعک وارمیدر هرگز صدی
بنفشه کی روم صالحی یانی
خلیفه ای یا کلدی صاندی
مکر صور دو غندن عافری ^{اولد}
اوتاندیم آنکه لچون اولدیم ^{بیم}
که بیلر کندونک ندر حسابی
وی شرطیلر کم اولر صلابی
مغنی اولر وجودینک صدی
جماع اتسه بولور بر از علاجی
کیم ایدر لر حکیملردن روایت
که بواله کلدی طب اهلنک اوی

بری چوق یک بری چوق حمام	بری قاری قوچق ایندم اعلام
جماع ایلر سه چوق بیلر آدم	ایدر کندوند آنک عمر بنی کم
قرواتک دخی وارد رذیانی	زیان اقلره بوقدر کجانی
طیب انذن ایق او کشته ^{می} سود	خلیض او کنده لوز بی اوردگی
دیکم طابق اولغل یا خلیق	که بنی عاجز ایندیک بو شرف
نه کم صوردم جوانی ویدی ^و ر	بونک ذهنی بنم زهنمدا حس
بونک کی ویدی سوز بی معلم	که ایندی جاربه قانی پنجتم
که بلمشند فلك علن سراسر	که نیچه سیر ایدر هر یجده اختر

بحث کرهن جاربه یا پنجتم

پنجتم اورتابی کلری همانم	که بحث آنه انو کیلر مسالم
دری اول صور اوسین بکاسن	یا خود اول صور اینی سکا بی
دیکم یا پنجتم صور اول	کم ایدم بی جوابی مکل
پنجتم صور دیکم قاجدر مناند	جوابی بونک قلده کی حاصل

دخی بیور میسح سیر کو کب
دخی قطبی در و مک ای ای آری
بخومک شمس و آیک ایشاردن
دخی زیج حالن لیتدک ایستیم
دیدیم بونوری بیورم یور
دیدیم بود نیایی چون دزدی ^{خالق}
دیدیم حکمت اهلند عامی
اکرانکار ایدر اهل شریعت
ری استی بری قوری بری باش
چشم استی بی یا سید چاتری
مزاجی حار و رطب اولدی چو ^{المک}
بوگز استی ایلهوروی چاتری
مزاجی حار و یابس اولدی ^{آک}

بولردن قنقی مغلوب و غالب
بیور میسح به نقصان زیادین
بیور رسک جلد هر صاعشازدن
کوک کم باغلبه نکی تقوییم
هم استاذ ایلویدر کما تقوییم
نه بی اولدی بر اندی سوایه عاشق
برندک کی اراقلمش کلامی
طولی اولدی رعش درت طبیعت
بری آنک صوقدرای قونداش
ایکبسندن چلاب و ^{نیم} یلی
و پی قیش هنر احرطوتار آنک
بولردن حق چلباوردی بر اندی
بور همه کلدی نقلی داستانک

<p> یتری حوچله و پیراغی ثلثه بودر نقلی دوزند و کم کتابک بوا یکیدن چلاب صویبی و اندی دهی سلطان فرد ورت واحد یری یلذ که اسه رسل صروچی بو اون ایکی روحی درت قلدی اوچینک هم مزاجیدر حوای بونک کی بازلمش اولگنا بره مزاجی حار و رطب ایلر تقاضا مزاجی حار و یابس اولر مکتوب مزاجی یرد و یابس کلرک ایجان حکم یرد و رطب او ریش ثبوتی حکملر الممش در درده قسمت </p>	<p> بغور قود و ایله صوغور قوت الله مزاجی یرد و یابس در ترابک بغور صوغوی باش بلر جانلی مزاجن دوزدی آنه رطب و ایل بغور یار تری اون ایکی روحی که علمی اوقیان هم بولر بلدی اوچی ناری اولوبدرا اوچی مائی اوچی اولمشدر مشوب ترابک نکم او شحل نوزله جوزا ولے سرطان اسد سنلر قوت دهی میزان و عقرب قوت فرما ولے جدی ایلد لولر حوتی دهی بو اون ایکی روحی تمامت </p>
--	---

اوپي آندو برسي اوپي صيفي
کونش هر چن او تود کون
دخي فرق الممش اهل کفایت
حله چون کوشش معتر اولر
بغور کوشش واروب اشخه حوت
بوسوزي کر لکل سن جان بچنده

اوپي شتا ویدر اوپي خريغي
حکایتنه بوندک کي کوندر لم
کيچده کوندر بکرمي در ق عتک
کوک کيچمه فصاله کون او زالر
فصا لور کون بودر سوزک و شوي
کم الله بودر قران بچنده

قوله قالی

توبخ الليل في النهار وتوبخ النهار في الليل الاثير

دیدی کو کبی بی بیان است
دوی یلدر لرادی اهل تاریخ
شمس زهره عطاردهم دخی آبی
ز خلکم برد و یا بسدر مزاجی
مزاجی مترینده طب و سی

دخی تخسنی سعیدی عیالیت
دیمش لوردر زخل مشری مریخ
بیور بونی تمامت محسوس و بی
تخوستدک الوردهم مزاجی
طلوعی سعید و کند و دولت استی

د عیش نحسین اکا رستطالیر	ولے قریح مزاجی حار و یابس
ولے انکار ایدر اهل تنزیهت	کونشدن حار و یابسد طبیعت
زهی سلطان حی و فرد واحد	مزاجی زهه کدر طب و آرد
ولیکن متمزج کلری عطار د	قونک طبیعت در طب و آرد
ددم شونده یری یلدر اسمی	آین هم طب و یارد کلری قستی
نه دی سین یاغده می بو آیه نغور	بمتم صورده کما ایا خوار
بو کاهج کسرنده عقلی اری شمر	دی بکم غیبه کسند بلمز
بوابت بشو کرا یلدر دولت	کشتی غیبه بنجه ایدر روایت

قادر الله تعالی

حکام
 ان الله عنده علم الساعة وینزل الغيث وبعلم ما فی
 وماندری نفس ما اذا تکسب عمل الی

یا خود مغفور بغامی قنقی ساعت	بویش علی چان تو بیر قیامت
دخی کلدر نه مکسب ایزه آدم	بوکون عورت نه طوغار طوغنی هم

که هر کم هوس این است و علمه
بغور ووردی اثنا ای ماه صورت
ددی بیورم تمام بن پویان

اگر حکم ایله او غراب خلد
بیورمین حساب اینجند
دخی جوغ ایتدو کم وارد را

سوال کردن مختم از جاریه

دیدیم یکشتی ریباغه کبری
وی اول باغه درت قیودور
کلور اول قیوده الله نوبت
الور نصفنی کند و نصفنی اول
انکلر دخی هم اولشندی یارو
انکلر دخی هم یارو اولشندی
کادخی نصیبین یارو ووردی
که طش ه چقیجی اون الما بولدی

بر اول باغ اینجند الما بوردی
حکایتده بوند کی یازمش
او تور نکشتی ایله قلدری قسمت
ایکنی قاپویا بوردی بولدی
او چینی قاپویا بوردی المرو
بغور دردی قیویا رشتدی
حساب ایتکم آندره قانج قالدی
که هر بر قاپوده اول یارو بولدی

جواب دادن جاریه مختم را

<p> جواب ایله دیش اول بختی مسعود اول قابوده سگسان المالدی نصیب فرق الماوردی آنک او حنی قابوید چون دکری نوبت او کنز کلجک دردی قابو بغور جاریه ایدریا منجم صورام بندای سگار معما کورک شرطی کم طونک صوم بن بنم طونم صوفل طونم سن بامنجم منجم شرط ایدوب چونم اولوردی </p>	<p> مانه سنین اوله المایه معدود ایکنی قابویه اول چونکه کلدی بودر تقلی بوزی یاد استانک یکرهی الماوردی اکا قسمت اون اول الورد اون دخی کندو بو علمیدر کورک سن سین معلم معما نجه اولور کور مسما سواله در جواب ورسک کور سن بنم شاگرد سن بکا معلم دونوب جاریه اگا بونی صوردی </p>
--	--

سوال کورن جاریه بمنجم

<p> که کورکن بر بلوک کورجن ایندی بوکن اول اغا جهرقونانی دوندی </p>	<p> رازی بر از اغا جهرقوندی اولور کم اشاغده بول اوزره قوندی </p>
---	---

د ديلون سرزدن پر کور جن
سزک ايلدي بر اولور سز
ايکي زجه اولور سز زحامت
منجم قالدي عاجز اول جواب
چو درمدي چوئي اول معلم
طونکي و رکرايدم بو سز اولي
منجم صوردي طونکي هانم

چقوب اغاج بود اغن التشنا ^{رجين}
اکر زدن بر اولور سز
نچم قوش اولر بونلر قیل کفایت
نچم کم صابري کلدي حساب
بغور چاره ايلدي يا منجم
جواب و برم که کينه قبل و قالي
که قالدي ديز طوني والله اعلم

جواب دادن چاره بل سز اول منجم

ددي اغاجده خس ورده ^{هفتي}
اکر زدن چقار سه اغاجده بر
و کر بر ي اغچدن اينسه بر
اغچد اغچده ايکي اولور آسنده
بغور صوردي منجم بي حجالت

جوابنده صناسين انزه ايلدي
ايکسي بر اولور اي امير
کرک اول برده هم نمده ايسره
بونده کي کلور دداستانده
بوکوندن بلکر نچم چري سز

الینه الی اصطرلاب باقدی	کولوب ایکی الی بر برینه قادی
ددی کوندن چو پد ایکی عتله	بونک کی ابراشنه دلاوت
ینه هم ساعتک صاحبی زهره	نظیری مشترین الی بهره
دلیدر کرک ابره منی عریان	که فاله داستان ایچند دن

سؤال پنجم چارهره از معنی

مغوراشنو معنای منجم	دوزتری فکر ایدوب او خوش
انی هم چارهدن صورتی فی حکله	نه معنی درایت دیرلشنو اوقال

معنی

اولند قاره درکد وار ایچند ااق	قیلا مش اول اغی بر قاره طواق
بر برندن آبرو اولماز ایکی ضد	بر برینه برینی ایلر طوقراق

جواب

بونی ایشیریک اور عقلی کامل	دیری بودر دیدو ملک سون
بری لیلدر بریسیدر آنک روز	بری اقدر بریسی قاره قوندوز

سئوال

بغورینه دوزتری بر معما	کم آندن حاصل اولدی بو مستی
سئوال ایشدی آئی جا رسیدن هم	جوابن بیجه و پردی دکله ایدم
اول ندر کم باقدوغتجه کوز آئی	گاه صار و اولور گاه قرین آئی
اچدوغتجه قنادین یلدر صاجر	مات ایدر قانادی دخی آتوی
قارشوسندن اولور عیجک ^{خون}	وای آگاهه ایچندن اوله مساکنی

جواب

چون ایشدی آئی اولد و نری	نه دیدوکن ایدم دکله ساکا
دیدي بو صوره و غنک بکامعما	بنار اولدور بو اسما ده مسما

دیگر سئوال

بر معاد دوزتری سینه بودم	بمخ ایدرای سلطان عالم
ندراولکم آنک بو قدر لسانی	ولی ایلر قود لجه بیانی
نناغتجه که دیر سک سویلر سوز	ولی بر طرف بو قدر تنده جانی

کھی دومی کھی هندوستانی	ایاخی یوق وی البرتفر ج
او گوش اصبسی وار هم یوق زبانی	کھی ظلمتہ درکاه نور اچندہ

جواب

آنہ سوزینہ حاضر اولدی جان	چوچارہدا ایشتری بونی آنہ
کہ قامو عالم اچیم اول علمدر	دیبری بوصورد و غک نشہ
دیروکله قاموسی آنہ نشانی	بونہ کی او قوم داستانی

دیگر سوال

دوزدوب اکا صورتی بر مسمتا	بغورینہ منجم بر مسمتا
تتی باشند باشہ پارہ پارہ در	ندراولکم آنہ رانی قارہ در
دکرسک دوکیور اوستورہ قانی	ایا غتدن اصورہ ترکی آئی

جواب دادن چارہدا

قرہ توتدر بو اسمادہ مسمتا	دیبریکم یا منجم بو مسمتا
صورہ بندرانی سکا بر مسمتا	ولیکن ای منجم بر مسمتا

طوند ویرم بیلورسک بی توقف

دوزتری ایشو نظمی بی تکلف

معنا که سنن ال کرده جای از منجم

ندرد و لکم آنک چوق کوز لری واد
بیدر کور آتی او کجده مردم
منجم چون بونی دکلدی بر بر هم
منجم عاجز او لکدو جوابه
منجم طونتی جارید الدی
خلیفه جاریدن صورتی آتی
دیدی دولا بدوشا لرجو توئی
بوسوزک معینسی بودر خلیفه
منجم کرسی اوستند بالنجان
بونک کی یازلمشدر حکایت
منجمک دخی طونتی ویردی

ولیکن یاشی اقا رداثم ای یار لم
بونک کی عجب کور مری آدم
عجبه قالدی ایره مدی تقریب
نجه کم صابری کلدی حسابا
منجم کرسیک اوستند قالدی
دیدیم بوسوزک ندر بیانی
که نوزک با غلوردر ایکی کوزی
خلیفه تحسین ایتدی اول شریفه
اونوز ب دتر اول تنکه براق
خلیفه جارید ویردی خلعت
حکایت بولمدر داخی دینلری

مغیر جاہد اہد قانی شکر ہان شاعتہ شاعر اولدی ^ص

بخت کردن جاہد با شاعر

دیبری شاعر بنم ای ماہ طلعت	بیورم شعر ایچینده بونجه صنعت
عروضک بیورم هم اصطلاح	سوزک بلدم قنادین هم صلوات
سبب قاچدی بیورم فاضلہ قاچ	وتل حکمی داخی هم کوزک آج تم
بیبری ایبرم سوز ایبرم بن	دخی تقطیع ایبرم بیتری روشن
بنم شعریمه جانم مشرتیبر	سوزم ایشتیدن ایبرم انوریدر
اون ایکی علم ایچینده چکشم خج	انکچون اوینارم زدیله شرط خج
مہتا بیورم علم بیبریمعی	معانیدر بنم طبع مطبعی
مما بیورم علم عروضی	لغز لورده بنم علم وفروضی
نظر اتسم اگر بن هرکتا به	سئوالم وار سکا فکر ایته جواب
دیبری جاہد صور غلو حسابی	کرا ایبرم بن سئوالکده جوابی
دیبری اول سئوالم سکا اسلام	دخی ارکانی قاچدر اینکل اعلام

دیدی اول بود اسلام و سول
دخی قائم طوبه صوم و صلوات
بغور صور دی علی بن ابی طالب
نبی به بری عم بری این عهد
ایکسی دخی قومیدر بنینک
همانم دزدی شاعر بر معما
ند اولکم کو طوطا در آنتک
باشند اودینار قاری طوطو
دیدی اول که کو طوطا در آنتک
باشی اود قری صوار قاسمی این
چنگم شاعرانی ابله کوردی
ند اولکم انکله قلبه صحبت
آنی بویلی حق بر حضر آدم

که فرار این الله و رسول
وار حجه و بی ماله زکاتی
دیدی شیطان و بر کو کلک و سول
بویکیدن باری سکانه عهد
نه نفوسکا عباس و علینک
که فکر اعتدانی دکهد انسا
ولی آنه در زوقی جهانتک
بله در آره سی سوله بیانک
ولیکن آنه در زوقی جهانتک
اکا الی صوام اولسون ز جهانتک
میتا بنده بر خوش معما دزدی صورتی
آنتک راهی کورینور زهی قدر
بولیماز دیناده بر ذره لذت

ولیکن نکریدن مخلوقه رحمت	نه ریکی وار نه جسمی وار کم ایلام
که جسمی ریکی بوقلم وین لذت	دیگر بود دیدوک ای اهل دولت
که و پر راد مک جسمه قوت	مادر بود دیدوک نسته یارا
و بی نظم ایوب زینا مقفا	او قدر شاعرینه بر خوش معما
نه قاپور نه بنیاد اکام مشهور	ندا و کم اولر بر قبه معوس
یار و سی زعفران یار و سی کافر	ولیکن ایچی انک طبطلودر
هماندم دیدوکی سوزینی اثار	چون انک جار به سوزینی دکلر
که بری نصفی زعفران رضی کافر	دیدری بود دیدوک ای عقلی مغرور
که اندن حاصل اولر بومستأ	عور طردر بود دیدوک معما
کم آندن ظاهر اولری بومستأ	ینه دوزتری شاعر بر معما
جوابی اولر چی خوش و یری محکم	سوال ابتدی آنی جار برده هم
دیدکم سوزی فهم ایله و طورت کماثر	ندا اولکم آنک قوضوی وار خوش
هوایوزنه اولوری او چار قوش	چن بش حرقک کسکسک ایکن

چون ایستدی آنی جله باندن	جواب	بونک کی او قورده داستان
سنگ بودید که نسریندی جان		که طوود را نکلر باغ و بوستان
ایکی حرفی کرحیک آخرنیت		همان نسرادی فالور دی برن
ینه اول شاعر ایدر دیوشردک	سوال	جوابی ویر ندر مفتاحی کوکک
دیدی بونک کی کلدی روایت	جواب	که مفتاح حیدر لفظ شهادت
دیدی اول بوی بوزنن آدم	سوال	کم اولدی ایدی بنیاد اولدی تم
دیدی اول اولن دیناره هابل	جواب	کم آنی قرده اشی اولدی قابل
دیدی اول کی اندر ایدی	سوال	آنه حقنه بنه انکار ایدی
دیدی اشک اوازیدر ای جان	جواب	کم انکار ایدر کالفظ قران
دیدی اندر نرسنه آدی صاوا	سوال	جواب ایله بوسوز لریمه موزون
دیدی مؤمنلرک تقسین الوب	جواب	که قران بونک کی کلوبدر تم
دیدی اول ندکه دزدی لعل	سوال	ندر دیوب بندر صور دی ای عاشق
دیدی موسی عصا سید ای جان	جواب	بونک کی خبر ایدی قران
	سوال	

دیری اول ندکم بوجهاندا	چلاب و پردی آتیم زجهانه
نرجتی ایدی نه انس اصل اول	عجب بو معنیده بلدی سن بول
دیری چن او خودن بویانی	بودیدو کله بلدم بی غرابی
چنکم هالی اولدی قابل	غراب اولدی حقد اولدی نازلی
دیری اول نه بر اولکم جهاندا	کونش بر کز طوقمش اولر آنه
دیری کم نیل دگر ننه در اول	که صو کو ز لری موسی ایه و پردی بول
دیری بش ننه کلشدر جهاندا	یلور مین یا خود دو شد کمانه
دیری بیر سی حق اری ادم	بر سی ناقه صالحدر هم
ری اسماعیل کبشدر ای جان	ری موسی عصای دیری دستان
بغور دیری نه بر در بکل انی	کم آکا اولدی عالمده تانی
دیری نکر بیدکم بوجهانی	واندی آکا بولندی تانی
دیری اول نه ایگدر کم یوق اوچی	چلب باغشدری ایندی کی صوچی
دیری ری آدم در ری حقا	که او چاقده بو ایکیسی ایندی ماوی

سوال

جواب

سوال

جواب

سوال

جواب

سوال

جواب

سوال

جواب

دیدی نه او جدر کم دوردی	نوفد	اگر بونی بیاورسک داخی چور قدر
دیدی بوی رجیدر بیری بن	شعنا	او چنجیسی کلور بدر رمضان
دیدی نه درت در کم اولی شی	نوفد	بولنمادی جهانم هم اشی بوق
جواب ایلر زور تورات و قو	نوفد	روی داخی آنک انجیلدر ای جان
دیدی نه بشدر اول کم ابله معلوم	نوفد	کم آنک النسی اولمادی مفهوم
دیدی بش وقت غاز اولوزو	حجت	که هر کم قلسه آتی بولا رحمت
بغور صوردی نه التیدر بیل الی	نوفد	یدی بوقدر مجاب ایت شمدی
دیدی اول الی کوند بومهای	جواب	بارتدی حق چلب اشبو مکاتی
دیدی اوله یدیر کاسکر	نوفد	کسنه استوب بولمادی هرگز
دیدی کم بیری طامور رسوالک	نوفد	دخی سوبله ندر فل و قالک
دیدی اوله سکر در بوق طقوز	نوفد	ایشمدی قولاغ و کورمدی کوز
دیدی عرشی کونور نلر در آنلر	جواب	فدی اولسون اولامر جمله جانلر
دیدی اوله نه طقوز دراوشن آنک	نوفد	کسنه کورمدی سوبله بیانک

<p> بیلور بونی تمامت بخشای و پای لیال و یومره بش وقت دیمشتر دیم سوزك جوان شوله دینه دوزتری کوکلدن رحسانی دیدی دلدر کرا ایلردا عا آه دیدی بالاون دیم کلمه ای یار دیدی کوز قنری ایله کم ای پیر ندرا اولکم ویه و لحظه لذت جای اولدورون و لحظه لذت بکابونک دخی تقریری قیل کوک و جمعه اوله شاد و خرم بونک کبی او قردم داستانی دیدی عورت مطیع اولسه ^{اصغر} </p>	<p> دیدی یلدر اغاج هم اون ایکی مای اولوز پیراغتی روز دیمشتر شمسی کولکری هم شب ایلرون چان دکلدی شاعر بو جوانی دیدی طغدن نراغ کلدی آه دیدی ندر قیلدن کسکن ای یار دیدی نه نسه در او قدن دخی تیز بغور سوردی اکای ماه طلعت جواب ایلر کرا اولدراخی کفایت دیدی و جمعه سونک ندر ییل دیدی کویکو اولسه کور آدر چانیم اسکیه اونودر آخ دیدی ندرکه کوکلدن فر حد </p>
--	---

<p> خلا بقدرن چار هر لحظه بینه که بیدی جانوردن آری آبی بونک ندر بیلور میسن حسابی که اولحق تکوینک رفدرتید آنکله کرکسک هم قنادی دوز خبر یوله کلو ببرد داستانک بود را اول جانور عله بلو که بریده اول شمش آبی افی یلور سک ایت کاه ایکل چینی دکر آندن خلا بقدرن نفعی کسر بیزی انکله عالم خاص کرتنه جلد عالم مشتری آندسی وار یوز یا شدر برقی </p>	<p> دیدی بر جانور وارد همیشه بیدی در لو آنک وارد رنشان مقام امتشدره دائم خراب دیدی بوسوز چاکر که صورتید باشی آت باشیدر هم بونی اوکوز دوه ایقلو قور و غی بلا تک کیک بوینوز لودر عقرب قرتلو دیدی اول ندر ای چنی شمی بودار هر نه که آغز بینه صغار ایکیسنگ بر اغزی وار و لکن دیدی لور بیدک کم نشنه مقراض ندراولکم بیکه آنک نشتری کیدی قفتان قره کوکک صار </p>
---	---

دیری سنک دوزترک معما
اولندکم پر دراندک آباغی
صاچنی بولسک تو کورسد بورد
دیری بوسورد و غک بکا معما
اولندکم بیک یا شندن بر قوی
اغزنی آچسه اناسی آغوشیل
دیری بوسورد و غک معما دخی

کسدانه در بوا سواده مسما
دلکدر باشی سخنیان قوشاغی
باش صالوب قافرینه کندوز
اورکه در بوا سواده مسما
بیلدی بیک قرطوغور بوقدر ای
قرلرینک طوداغندن بال طر
که انجدر مسما سی ای اخی

سازدن جاریت در حضور شاه

تمام اولدی معما لوده خودی
دوزتری پرده سنی سازقلدی
حسینی نغمه سی زنگوله طوتدی
یار عیرو عیم او شایر بیلورم
طولور در سو کوسید جان و جسم

الله الدی جاریت چو عودی
تو ایله اعراقدن اواز قلدی
بو شعری دیمکدا آغاز ایتدی
بو حسرتدن اولیسرم بیلورم
فراقی آتشیده بانندی جسم

انکله در

آنکه ادب در عالمه ذکر م	آنکه در تمامت عقل و فکر
آنکه دردی بکامین د و در	بجا آنسزدیری کز م خطای
که بولود درد امش بود در وقت	بوحالمه قباله هم ای جماعت
دیدوی سوز لره نخب اییدی	خلیفه چون آنکه صوتی باشد
بغور جار بهد کشدی مقامن	چنانکه شرحی دیدی تمامت
که عشاء حصار استدی حجازی	دوزوب راست پرده شدن ^{چونکه سازی}
خلیفه اوزره شهر مدی دوری	بوزینی چونکه یوز نازله سوز ^{دی}

مدح کردن جار به خلیفه را

نجه کم و اوله دنیا ده آدم	کم اول دنیا ده سن سین شاه لهما
ایشک بکسون دائم ملکر	سنگ قاپوکن قول اول سور ^{فلکر}
صا تشسون دشمنک دائم بلور	مرادک حاصل استون حق تعالی
سنگ شانکر کلمشدر سخاوت	طپوکنه عالمه اوردی عدالت
که ایدیری سخانک دفترین طی	البرجودیکی کورسه خانم طی

طوبه که عرض قلده عرض صالح
چنانکه خلیفه ایشندی الخ
دیوی چفتی حلا ملد سودر
خلیفه چون بقادر بد الزمانه
خلیفه کورچیک کویندی اوزی
که کیدور ایکیسند ایکی خلعت
خرینه دار اولاه ویری خلعت
خلیفه قاتره بوندر راحت اولدی
اولا که بختیق ایدر جهاندا
جهاندا چونکه بوقدر قرار
اولدوش کم جهان صوافز ^{بناد}
اولا که اولدویدی جهانی
که هر کم بولور بنی اکا

ایقده قالمشم طوقل سن الم
دیوی سور بیسن بد الزمانی
بوزینی کور مکر مردم ابودر
کور طوموش اغار اولدی کاند
ددی خرینه داره لثوسوزی
ور ایکیسند چوق نان و نعت
ایکیسی داخی چون خوش اولدی
بولر کندی ولکن آدی قالدی
اوقور غنچی آدی داستانه
که بختیله قوبه پر بارکاری
دومش کم قالدستنه و اولد
دوزنم بندجی بود داستانی
دیبه کم کرب رحمت اسوند اکا

تفکر ایله هر بياخ	که هر کم اوقیه بود استانی
اوزی لطفتدنا انی قله ترکیب	اکر سهوا اولمش ایسه سوزده تیب

بونی یادرم خنی چدی دور کار

بن اولیجک فاله سزم یاد کار

نمت